

Міністерство освіти і науки України
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

**ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ОРГАНАМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ГЕНДЕРНО-
ОБУМОВЛЕНОМУ НАСИЛЬСТВУ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

УДК 343.85]:342.951:351.741(477)
Б 83

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних
закладів (протокол № 6 від 27 липня 2022 року)*

*Рекомендовано до друку вченою радою
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
(протокол № 7 від 28 квітня 2022 року)*

Рецензенти:

Іншин Микола Іванович – доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України, академік Національної
академії правових наук України;

Соболь Євген Юрійович – доктор юридичних наук, професор;
заслужений діяч науки і техніки;

Сербин Руслан Андрійович – доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України.

Боровик А. В.

Б 83 Запобігання та протидія органами Національної поліції гендерно-обумовленому насильству: адміністративно-правові засади:
навч. посіб./А. В. Боровик, А. В. Друзенко, О. Ю. Дрозд та ін.
Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 240 с.

ISBN 978-966-992-751-4

Навчальний посібник присвячено комплексному дослідженню адміністративно-правових засад запобігання та протидії органами Національної поліції гендерно-обумовленому насильству та запропоновано низку новітніх висновків та практичних пропозицій. Розкрито особливості правового становища Національної поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству. Сформовано ознаки превентивних поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству та напрями вдосконалення взаємодії органів Національної поліції та місцевої влади щодо формування спільних заходів попередження такого насильства.

Зазначене видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичного та гуманітарного профілю, працівників правоохоронних органів, адвокатів та суддів.

УДК 343.85]:342.951:351.741(477)

© Боровик А. В., Друзенко А. В.,
Дрозд О. Ю., Головач А. В.,
Магновський І. Й., Скороход І. В.,
Томчук А. В., 2022

© Боровик А. В. (обкладинка), 2022

© Міжнародний економіко-
гуманітарний університет
імені академіка Степана
Дем'янчука, 2022

ISBN 978-966-992-751-4

doi

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Розділ 1. Теоретико-правові засади запобігання та протидії органами Національної поліції гендерно-обумовленому насильству.....	6
1.1. Гендерно-обумовлене насильство як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет адміністративної діяльності Національної поліції	6
1.2. Система суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству та місце серед них Національної поліції	36
1.3. Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції	65
<i>Контрольні завдання.....</i>	<i>97</i>
Розділ 2. Організація та напрями запобігання та протидії органами Національної поліції гендерно-обумовленому насильству.....	98
2.1. Превентивні поліцейські заходи, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству	98
2.2. Заходи протидії гендерно-обумовленому насильству, що застосовуються органами Національної поліції	120
2.3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність окремих підрозділів Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству	142
<i>Контрольні запитання та завдання.....</i>	<i>166</i>
Розділ 3. Напрями вдосконалення діяльності Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.....	168
3.1. Напрями вдосконалення адміністративного законодавства України щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції	168
3.2. Взаємодія Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству	190
<i>Контрольні запитання та завдання.....</i>	<i>213</i>
Висновки	215
Список використаних джерел	219

Передмова

Конституція України гарантує принцип рівності людей у своїй гідності та правах. Ця концептуальна ідея рівності нормативно трансформується у заборону будь-яких форм дискримінації та рівності усіх перед законом. Як причиною, так і наслідком людської нерівності за ознакою гендеру є гендерно-обумовлене насильство, що і досі залишається одним з найпоширеніших порушень прав людини в сучасному світі. Загальноприйнятим є твердження, що гендерно-обумовлене насильство – це насильство, направлене проти людини через її стать. Як чоловіки, так і жінки піддаються гендерно-обумовленому насильству, але «левову» частину жертв такого насилля все ж таки становлять жінки. У всьому світі приблизно кожна третя жінка протягом свого життя стає жертвою гендерно-обумовленого насильства, яке, в свою чергу, підриває її здоров'я, честь та гідність, але при цьому, в більшості випадків, такий інцидент залишається оповитий культурою мовчання.

Гендерно-обумовлене насильство є не лише порушенням прав людини (особистості) з багатьма згубними наслідками для конкретних осіб, сімей, спільнот і суспільств, а й негативним чинником, який призводить до значних втрат, що виражається у від'ємному людському, соціальному та економічному розвитку країни. Також наслідки гендерно-обумовленого насильства створюють додатковий фінансовий тягар для країни, що відображаються у

затратах на медичне та психологічне лікування жертви гендерно-обумовленого насильства.

Наразі в багатьох країнах світу існують та функціонують національні механізми з питань покращення становища жертв гендерно-обумовленого насильства. Головною ідеєю таких механізмів, як правило, є сприяння у визначенні непорушності та закріпленні в національному законодавстві принципу гендерної рівності в усіх сферах життєдіяльності кожної людини, адже на сьогодні ступінь гендерної рівності в країні є суттєвим показником для будь-якої країни на міжнародній арені в процесі глобалізації. В Україні, на жаль, і досі недостатньо сформовані засади запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству. Як нормативне забезпечення, так і діяльність системи суб'єктів протидії гендерно-обумовленому насильству є недосконалыми. Основним правоохоронним суб'єктом запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству в Україні є Національна поліція, адміністративна діяльність по боротьбі з гендерно-обумовленим насильством якої потребує кардинальних трансформацій. Також в Україні слід впроваджувати нові програми та адміністративні інструменти, які сприятимуть розвитку механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, оскільки громадські організації неодноразово наголошують, що випадки вчинення гендерно-обумовленого насильства є щодня більш критичними.

Розділ 1

Теоретико-правові засади запобігання та протидії органами Національної поліції гендерно-обумовленому насильству

1.1. Гендерно-обумовлене насильство як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет адміністративної діяльності Національної поліції

Право (як природне, так і позитивне) своїм змістом і концепцією спрямовується на найвищу цінність – людину. Поняття «людина» є рівноцінним до понять «особистість», «індивідуальність», що характеризує насамперед те особливе, специфічне, що відрізняє конкретну людину як індивіда та особистість від усіх інших, включаючи як природні, тілесні, так і психічні й соціальні властивості; як успадковані, так і набуті, вироблені у процесі людського розвитку¹. Тілесність – невід'ємна фундаментальна характеристика людини, найбільш конкретна та безпосередньо дана для неї реальність, що нерозривно пов'язана зі статтю. Стать – одна з найбільш складних та багатозначних наукових категорій. У широкому розумінні

¹ Мудрик А. В. Социализация человека. Москва: Академия, 2004. С. 37.

стать – це біологічні характеристики, котрі поділяють живі організми, в тому числі й людські істоти, на чоловічі та жіночі¹.

У всіх сучасних концепціях демократії, незважаючи на їх відмінності і суперечливість, єдиним залишається положення про те, що вихідним постулатом демократії є визнання рівності як універсального принципу конституційно-правового статусу особи. Загальновизнано, що демократія можлива лише тоді, коли має місце рівність членів співтовариства перед суспільством і його законами, рівність у праві участі у вирішенні спільних проблем і в управлінні суспільним життям, коли враховуються права і інтереси кожного члена спільноти. Як зазначав відомий німецький соціолог Карл Манхейм, демократія як «структурний, соціологічний феномен здійснюється в політичній сфері і в культурному суспільному процесі і виходить з ідеї рівності всіх людей і відкидає будь-який вертикальний поділ суспільства. Віра в принципову рівність всіх людей – перший фундаментальний принцип демократії»².

В ХХІ ст. забезпечення гендерної рівності та взаємопов'язаної з нею проблематики гендерно-обумовленого насильства викликає все більшу за-

¹ Волк Н. В., Світличний О. П. Адміністративно-правове регулювання фармацевтичної діяльності в Україні: шляхи вдосконалення: монографія. Київ: НУБіП України, 2018. 185 с.

Крочук М. І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ.* Серія: Юридична. 2011. № 4. С. 464.

² Манхейм К. Ессе о социологии культуры. *Манхейм К. Избранное: Социология культуры.* Москва; Санкт-Петербург, 2000. С. 171.

цікавленість серед громадськості, неурядових організацій, засобів масової інформації, приватних осіб, органів публічної влади, міжнародних об'єднань з метою її попередження та подолання. Викорінення та запобігання гендерно-обумовленого насильства має сьогодні не просто важливе значення з точки зору теоретичної науки та захисту інтересу постраждалих осіб (жертв насильства), а й виступає каталізатором забезпечення національного інтересу кожної розвиненої країни, оскільки сприяє економічному, соціальному та загалом цивілізаційному розвитку суспільства, збалансуванню прав різних категорій населення, в тому числі і гендерному контексті. Гендерно-обумовлене насильство не є суто юридичним питанням, адже його поява зумовлена соціальними чинниками, психічним станом суспільства тощо, проте для належного розуміння цієї проблематики та правової кваліфікації тих чи інших конфліктів, її розв'язання знаходиться безпосередньо у юридичній площині¹.

Про актуальність цієї проблеми свідчить і той факт, що починаючи з 1999 р., щороку 25 листопада у світі відзначають Міжнародний день боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок під егідою ООН та проводять щорічну всесвітню акцію «16 днів протидії гендерному насильству». Тим самим сучасне суспільство нарешті визнало, що гендерне насильство є порушенням прав людини і, насамперед, жінок, а світовий жіночий рух отримав ще

¹ Перунова О. Гендерно обумовлене насильство: сутність та співвідношення із суміжними поняттями. *Європейський політично-правовий дискурс*. [2-ге вид.]. 2020. Т. 7. С. 152–158. (Чеська Республіка).

одну важливу перемогу на шляху викорінення дискримінації за статевою ознакою¹.

Не дивлячись на ряд досліджень у гендерній сфері, протягом багатьох років гендерно обумовлене насильство виступало одним з поширених у всьому світі порушень прав людини, що пов'язане з неоднаковим розподілом повноважень та можливостей між чоловіками та жінками. Зазначений вид насильства суттєво впливав на суспільство та мав негативні наслідки, що вимірюються матеріальними, нематеріальними та трудовими втратами, а також безпосередньою шкодою для здоров'я та добробуту мільйонів людей².

Гендерно-обумовлене насильство, як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет адміністративної діяльності Національної поліції потребує сутнісного та змістовного уточнення. Перш за все, пропонуємо дати визначення таким поняттям, як «насильство», «гендер», «об'єкт», «адміністративно-правове регулювання», «адміністративна діяльність».

Терміни «стать» та «гендер» є суміжними поняттями, однак не тотожними. Майкл С. Кімел розв'язує дану проблему таким чином: «Стать стосується біологічного апарату, чоловічої й жіночої особин, тобто нашої хромосомної, хімічної та ана-

¹ Аніщук Н. В. Виникнення та сутність феномена гендерного насильства: історико-правовий екскурс. *Форум права: електрон. наук. фах. вид.* 2008. № 1. С. 18–22.

² Перунова О. С. Гендерно зумовлене насильство як одне із ключових порушень прав людини. *Зб. тез круглого столу, присвяч. 71-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (м. Київ, 10 груд. 2019 р.)/ДНДІ МВС України. Київ, 2020. С. 76.

томічної будови. Гендер пов'язаний зі змістом, що його ми вкладаємо у відповідні відмінності в рамках культури. Стать – це самець і самиця; гендер – це маскулінність і фемінність: чоловічність і жіночність – те, що означає бути чоловіком чи жінкою. Біологічна стать має дуже незначну варіативність, тоді як гендер варіюється надзвичайно»¹.

Що стосується слова «гендер», то варто зазначити, що воно не має аналогів в українській мові, а є запозичене з інших мов і увійшло в науку як іноземний термін. На це, зокрема, у своєму дослідженні звертала увагу О. Р. Дашковська². Гендер (від англ. «gender» – рід) – соціокультурна, символічна конструкція статі, що покликана визначати конкретний асоціативний зв'язок, забезпечувати повноцінну комунікацію та підтримувати соціальний порядок³. Гендер – соціальна особливість статі людини на відміну від біологічної статі. Це соціально-рольовий статус, що визначає соціальні можливості людини – чоловіка і жінки в усіх сферах життєдіяльності⁴. О. Вороніна розглядає термін «гендер» з трьох аспектів: 1) як соціальної конструкції (крізь призму механізму соціалізації, розподілу праці, гендерних ролей, масмедіа); 2) як

¹ Кімел Майкл С. Гендероване суспільство. Київ: Сфера, 2003. С. 3–4.

² Дашковська О. Р. Жінка як суб'єкт права в аспекті гендерної рівності: монографія. Харків: Право, 2005. С. 65.

³ Словник гендерних термінів: [сайт]. URL: <http://a-z-gender.net/ua/%D2%91ender.html>

⁴ Поняття та суть «гендера». Основні парадигми інтерпретації гендерних відносин. КМЦППК: [сайт]. URL: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=670

стратифікаційної категорії (як мережа, структура або процес); 3) як культурної метафори у філософських і постмодерністських концепціях¹.

Сучасна теорія гендеру як соціального інституту наочно відбиває структуру гендеру щодо соціуму та особистості. Як соціальний інститут, гендер охоплює гендерні статуси як соціально визнані норми, що проявляються в поведінці, гендерний розподіл праці, гендерні сімейні зв'язки з правами та обов'язками кожної статі, гендерні структури особистості як комбінації характерних рис, що проявляються в почуттях і поведінці, гендерний соціальний контроль, тобто формальне або неформальне сприйняття конформістської поведінки та стигматизація, соціальна ізоляція, покарання та медичне лікування нонконформістської поведінки, гендерну ідеологію як виправдання гендерних статусів та їх різних оцінок, гендерні образи як культурні репрезентації гендеру та втілення гендеру в символічній мові й художній продукції, що відтворює й узаконює гендерні статуси². Деякі науковці вважають, «гендер» – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набу-

¹ Кубриченко Т. В. Ідентичність особистості у гендерному вимірі. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія: Психологічна. 2012. Вип. 2 (2). С. 325.

Воронина О. А. Глоссарий. Москва: Моск. центр гендерных исслед. *Gender: [сайт]*. URL: <http://www.gender.ru>

² Hirschmann N. J. *Gender, Class, and Freedom in Modern Political Theory*. Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2008. P. 342.

тих ними як особистостями в процесі соціалізації, що, насамперед, визначається соціальними, політичними, економічними і культурними контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі¹. З позиції Н. Аніщук, під терміном необхідно розуміти – один із базових моментів соціальної стратифікації (соціальна стратифікація – факт соціальної нерівності у суспільстві, його розшарування, із чого виводиться соціальна структура суспільства). Поняття гендеру слід розглядати як складний соціокультурний процес у суспільстві. Це поняття розкриває соціально-рольовий статус особистості, який визначає соціальні можливості в освіті, професійній діяльності, доступі до влади, сексуальності, а також сімейні ролі та репродуктивну поведінку². Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок та домашньому насильству та боротьбу з цими явищами під категорією «гендер» визначає соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків³.

¹ Основи теорії гендеру: навч. посіб./ред. кол. В. П. Агеєва, Л. С. Кобелянська. Київ: К.І.С., 2004. С. 11.

² Аніщук Н. В. Гендерне насильство у правовому житті України: монографія. Одеса: Юрид. л-ра, 2007. С. 16.

³ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищам (Стамбульська конвенція): підписана від 11 трав. 2011 р. ЛІГА:ЗАКОН: [сайт]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251>

Крочук М. І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ.* Серія: Юридична. 2011. № 4. С. 470–471.

Отже, на нашу думку, гендер – це змодельована суспільством конструкція, як соціальний інститут, якому притаманна система цінностей у вигляді ролі особи в суспільстві, професійної діяльності особи, ролі особи в сім'ї, поведінки особи в процесі життєдіяльності, яка формується шляхом соціалізації чоловіка та жінки та вважається історично усталеною нормою.

З'ясовуючи сутність гендерно-обумовленого насильства, доречно пригадати визначення насильства, запропоноване професором Генріхом Кіреєвим: «насильство – це особливий тип відносин між людьми, що склався на базі протилежного ставлення до природних, об'єктивних умов їх існування ... насильство існує там, тоді і остільки, де, коли і скільки має місце привласнення, придушення, підпорядкування волі суб'єкта, панування над нею»¹.

Відповідно до Академічного тлумачного словника «насильство» – це застосування фізичної сили до кого-небудь. Застосування сили для досягнення чого-небудь; примусовий вплив на когось, щось².

Згідно із юридичною енциклопедією, під терміном «насильство» слід розуміти умисний фізичний чи психологічний вплив однієї особи на іншу, проти її волі, що спричиняє цій особі фізичну, моральну, майнову шкоду, або містить у собі загрозу заподіяння зазначеної шкоди зі злочинною ме-

¹ Киреев Г. Н. Сущность насилия. Москва: Прометей, 1990. С. 17.

² Словник української мови: в 11 т./редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; АН Української РСР; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1974. Т. 5. Н–О/ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. 840 с.

тою. Такий вплив на особу здійснюється вчиненням певних умисних діянь. Особа, яка вчиняє насильницькі діяння, усвідомлює їх характер, передбачає наслідки цих діянь і бажає або свідомо допускає їх настання¹.

Всесвітня організація охорони здоров'я під терміном «насильство» розуміє навмисне застосування фізичної сили або влади, здійснене або у вигляді загрози, направлене проти себе, проти іншої особи, групи осіб або спільноти, результатом якого є (або є висока вірогідність цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток².

На думку Г. М. Собко, насильство – це застосування силових методів або психологічного тиску, що супроводжується погрозами, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір, тобто, беззахисних людей³.

Що стосується визначення «гендерно обумовленого насильства», то процесі формування суспільних відносин у сфері забезпечення прав людини щодо запобігання та подолання насильства використовувалися такі категорії, як «дискримінація щодо жінок», «насильство щодо жінок», оскільки

¹ Гришук В. К. Насильство. *Юридична енциклопедія: в 6 т./ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.).* Київ, 2002. Т. 4. Н–П. С. 68.

² Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире/ВОЗ. Geneva: *World Health Organization*, 2002. 369 с. URL: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_ru.pdf

³ Собко Г. М. Відмінність поняття психологічного та психічного насильства від психічного примусу. *Південноукр. правничий часоп.* 2014. № 4. С. 81.

вважалося, що такі явища наявні тільки стосовно жінок, а насильство щодо чоловіків – або відсутнє взагалі, або ж невелике. У зв'язку з цим 18 грудня 1979 р. прийнято Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (Україна ратифікувала 19 грудня 1980 р.), в якій наголошується, що дискримінація щодо жінок порушує принцип рівноправності та поваги людської гідності, перешкоджає участі жінок нарівні з чоловіками в політичному, соціальному, економічному та культурному житті своєї країни, заважає зростанню добробуту суспільства і сім'ї та ще більше перешкоджає повному розкриттю можливостей жінок на благо своїх країн та людства¹.

Наступний період у цьому питанні ознаменувався розумінням того, що такий підхід має бути розширеним і доречно говорити про гендерну дискримінацію та гендерно обумовлене насильство, що передбачає подолання дискримінації/насильства як щодо жінок, так і щодо чоловіків. Сьогодні поняття «насильство щодо жінок» залишається у лексиконі громадськості та публічної влади, однак перевага все ж надається нейтральній категорії – «гендерно обумовлене насильство»².

¹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: вступила в дію від 3 верес. 1981 р. *Бібліотека голови профспілкового комітету*. 2005. № 5. 5 травня. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207

Руфанова В. М. Поняття та ознаки гендерно обумовленого насильства. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ*. 2020. № 4. С. 230.

² Перунова О. С. Гендерно обумовлене насильство: поняття та ознаки. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 трав. 2020 р.): у 3 т.* Одеса, 2020. Т. 1. С. 217.

У науковій літературі поняття гендерно обумовленого насильства визначають як «протиправні діяння, що спрямовані проти осіб через їх стать або гендер або стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно та завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи загрози таких дій, у публічному або приватному житті. Насильство щодо жінок є формою дискримінації за ознакою статі»¹.

Досить цікавим, проте, на нашу думку, спірним є твердження в деяких наукових дослідженнях, що гендерним насильством можуть вважатися тільки насильницькі дії чоловіків стосовно жінок. Виключно чоловік може застосовувати насильство над жінкою на підставі того, що він чоловік і його стать і фізичні особливості дають йому на це право. У свою чергу, жінка, застосовуючи насильницькі дії стосовно чоловіка, робить це не внаслідок усвідомлення переваги своєї статі, а внаслідок визнання переваги над конкретним чоловіком. Тому насилля жінки над чоловіком не може бути проявом гендерно обумовленого насильства².

¹ Герасименко О. В., Мовчан В. І. Гендерно обумовлене насильство: причини виникнення та шляхи подолання. *Протидія домашньому насильству: реалії і перспективи: зб. тез Обл. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 24 жовт. 2019 р.)*/Чернігів. нац. технол. ун-т. Чернігів, 2019. С. 35.

Руфанова В. М. Поняття та ознаки гендерно обумовленого насильства. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2020. № 4. С. 230.

² Парыгина Н. А. Гендерный аспект насилия в социальном измерении: автореф. дис. ... канд. социол. наук: 22.00.04. Хабаровск, 2009. С. 8.

На думку В. Попіль, під гендерно обумовленим насильством слід розуміти суспільно небезпечну поведінку особи (насильника) як чоловіка, так і жінки стосовно протилежної статі (жертви), яка проявляється у спричиненні фізичних, сексуальних, морально-психологічних та інших страждань або у погрозах їх застосування¹.

В своїй праці Л. Гонюкова визначає гендерне насильство як різновид агресивної поведінки, використання сили на основі ознаки статі – від словесних образ і погроз до фізичних побоїв та примусу². Дещо схоже, на нашу думку, визначення досліджуваного поняття пропонує С. Євченко, зазначаючи, що гендерно обумовлене насильство побудоване на основі використання сили, що спирається на ознаку статі (включає словесні образи, погрози, побої, примус до сексуального зв'язку тощо)³.

В свою чергу, з точки зору міжнародних організацій, визначення цього поняття матиме нейтральний характер за статевою ознакою. Так, представництвом Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) під сексуальним і гендерним насильством розуміється будь-яка дія,

¹ Попіль В. І. Гендерне насильство: кримінально-правові та кримінологічні аспекти. *Правничий вісн. Ун-ту економіки та права*. 2009. Вип. 4. С. 171–177. URL: <http://vuzlib.com/content/view/127/60/>

² Гонюкова Л. В. Гендерна політика в Україні: проблеми та перспективи. *Гендерна політика міст: історія і сучасність: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23–25 жовт. 2013 р.)*. Харків, 2013. Вип. 2. С. 33.

³ Євченко С. В. Гендерне насильство (gender violence). *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: монографія/за заг. ред. Н. А. Сейко*. Житомир, 2014. С. 146.

що здійснюється проти волі людини, заснована на гендерних нормах і нерівних владних відносинах. Воно включає в себе загрози застосування насильства і примус та може бути фізичним, емоційним, психологічним або сексуальним за своєю природою і виявлятися навіть у формі відмови в доступі до ресурсів або послуг¹.

На думку І. Грицай, гендерно обумовлене насильство являє собою дії або бездіяльність однієї особи (групи осіб) щодо іншої особи (групи осіб), спрямовані на відтворення гендерних ролей у соціумі через погіршення становища чоловіка/жінки в усіх сферах життєдіяльності та призводять до порушення прав людини, підриваючи як здоров'я та гідність індивіда, так і безпеку, економічну, соціальну стабільність нації².

Цікавою є думка М. О. Качинської, яка в своїй праці розмежовує «публічне» або «загальне» та «приватне» або «родинне» чи «сімейне» гендерно обумовлене насильство. Перший вид учена визначає таким, що відбувається у громадському житті, на роботі, навчанні, у будь-якій установі, підприємстві, організації, крім того, агресор не пов'язаний із потерпілою особою сімейними чи родинними зв'язками. Другий вид, на думку вченої, трапляється з потерпілим у приватному житті, при

¹ Sexual and Gender Based Violence. UNHCR, the UN Refugee Agency. 2019. URL: <https://www.unhcr.org/sexual-and-gender-based-violence.html>

² Грицай І. О. Принцип гендерної рівності та механізм його забезпечення: теоретико-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Дніпро, 2018. С. 314.

спілкуванні зі своїми близькими, родичами, членами сім'ї тощо¹. Якщо розглядати другий вид, а саме насильство в сім'ї, як різновид гендерно обумовленого насильства, то слід сказати, що Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» містить визначення різних видів насильства.

Так, відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» «домашнє насильство» – це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь². «Економічне насильство» – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону

¹ Качинська М. О. Гендерно-обумовлене насильство. *Право і суспільство*. 2017. № 2, ч. 2. С. 15.

² Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

навчатися та інші правопорушення економічного характеру¹. «Психологічне насильство» – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи². «Сексуальне насильство» – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності³. «Фізичне насильство» – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небез-

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

² Там само.

³ Там само.

печному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру¹.

Таким чином, під правовою категорією «гендерно-обумовлене насильство» слід вважати застосування однією особою психологічного впливу та (або) фізичної сили до іншої особи з суб'єктивно-викликаних переконань нерівності соціально-рольового статусу, дискримінації статі та гендерної ролі в соціумі.

Гендерно-обумовлене насильство є негативно-активним явищем сучасного суспільства, набуваючи нових форм (наприклад, кібербулінг) та комбінуючи ідею гендерної нерівності з соціальним статусом, культурною, релігійною або політичною позицією.

Відповідно до Академічного тлумачного словника під «об'єктом» розуміють явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага або ж предмет наукового дослідження, спеціальної зацікавленості, компетенції². Термін «регулювання» розуміється як «впорядковувати що-небудь, керувати чимось, підкоряючи його відповідним правилам, певній системі»³. Цей термін має два значення. У широкому розумінні слова він ототож-

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

² Словник української мови: в 11 т./редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; АН Української РСР; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1974. Т. 5. Н-О/ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. 840 с.

³ Там само.

нюється з упорядкуванням суспільних відносин як державою, так і іншими особами, а у вузькому – здебільшого з адміністративно-правовим регулюванням¹; також його визначають як владний вплив, що здійснюється державою на суспільні відносини за допомогою юридичних засобів², спосіб реалізації державного управління, за допомогою якого порядок з організаційними ухвалюються і здійснюються управлінські рішення та дії, що мають юридичне значення; встановлення та застосування правових норм³.

Що стосується поняття «правового регулювання», то у найбільш загальному вигляді під правовим регулюванням (від латин. *regulare* – «спрямування», «впорядкування») розуміють один з основних засобів державного впливу на суспільні відносини з метою впорядкування їх в інтересах людини, суспільства і держави⁴.

Одним із перших, хто дав визначення поняттю «правове регулювання», є вчений С. Алексеев, який зазначав, що «правове регулювання» – головне,

¹ Яковчук М. Ю. Адміністративно-правове регулювання страхової діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2009. С. 75.

² Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. [5-те вид. зі змін.]. Київ: Атіка, 2001. С. 153.

³ Горш Ю. В. Проблемы правового регулирования налоговых отношений в системе государственного управления: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Москва, 1998. С. 21.

Ігонін Р. В. Сутність і ознаки адміністративно-правового регулювання в адміністративному праві України. *Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ*. 2018. № 4. С. 72.

⁴ Юридична енциклопедія: в 6 т./редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 2003. Т. 5. П–С. С. 40.

вирішальне поняття правової дійсності, яка розглядається в динаміці з активно-дієвого боку, і пропонує розуміти це поняття у двох значеннях – вузькому та широкому. У вузькому вчений характеризував правове регулювання як «дію норм права (системи правових норм), інших спеціальних юридичних засобів на поведінку особи та на суспільні відносини з метою їх упорядкування та прогресивного розвитку»¹.

В юридичній енциклопедії розуміння правового регулювання зводиться до того, що державою за допомогою всіх юридичних засобів здійснюється владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, а також вплив на поведінку та свідомість громадян шляхом проголошення їх прав і обов'язків, встановлення певних дозволів та заборон, затвердження певних правових актів².

Правове регулювання охоплює різні сторони суспільного життя, а юридичної форми набувають основні й найважливіші види суспільних відносин у різних сферах людської діяльності, які потребують не просто законодавчої форми, а її змістовної правової наповненості. У цьому плані спеціальні юридичні знання про особливості та прояви права, правового регулювання й забезпечення, що досягаються правознавством, дають змогу краще розібра-

¹ Теория государства и права: учеб. для юрид. вузов и ф-тов/под ред. С. С. Алексеева. Москва: БЕК, 1998. С. 219.

² Сучасна правова енциклопедія/О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко та ін.; за заг. ред. О. В. Зайчука; Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ: Юрінком Інтер, 2010. С. 251.

тися в тих соціальних процесах, які зазнають юридичного впливу з боку держави та вимагають свого юридичного впорядкування з одночасним наповненням його правовим змістом¹.

В. І. Теремецький розглядаючи поняття правового регулювання, зазначає, що термін «правове регулювання» охоплює таке: 1) специфічну діяльність держави (її нормотворчих органів), пов'язану з виробленням юридичних настанов і визначенням юридичних засобів забезпечення їх дієвості; 2) діяльність безпосередніх учасників суспільних відносин, спрямовану на пошук та залучення засобів юридичного регулювання для узгодження своєї поведінки з правом (його принципами, ідеями, призначеннями)². Таким чином, можна зробити висновок, що «правове регулювання» є специфічною діяльністю, яка являє собою засіб упорядкування та регламентації суспільних відносин за допомогою норм права. Сутністю й головним завданням регулювання є впорядкування та налагодження механізму взаємодії між суб'єктами суспільних відносин. Характерною рисою правового регулювання, що вирізняє його серед інших правових явищ, є особливий механізм його реалізації³.

В свою чергу, адміністративно-правове регулювання є складним явищем, яке в сучасних умовах

¹ Ярмакі Г. П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: монографія. Одеса: Юрид. л-ра, 2006. С. 32.

² Теремецький В. І. Адміністративно-правове регулювання податкових відносин в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2013. С. 106.

³ Теремецький В. І. Податкові правовідносини в Україні: монографія. Харків: Диска плюс, 2012. С. 115.

трансформаційних перетворень у суспільстві наповнюється новим змістом, а отже, як наукова категорія активно досліджується вченими-адміністративістами, що зумовлено різновекторністю поглядів на такі явища, як «правове регулювання», «механізм правового регулювання», «адміністративно-правові засоби», і потребує постійного осмислення¹.

Багато вчених у визначенні поняття адміністративно-правового регулювання виходять зі специфіки об'єкта регулювання. З урахуванням нормативно-правового регулювання та доктринальних підходів до розуміння понять «правовий механізм», «правове регулювання, Н. В. Волк та О. П. Світличний під адміністративно-правовим регулюванням фармацевтичної галузі розуміють законодавчо встановлену сукупність адміністративно-правових засобів, які застосовують уповноважені органи публічного управління, їх посадові особи з метою упорядкування суспільних відносин у фармацевтичній галузі².

В свою чергу І. А. Городецька, визначила сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу, який виявляється крізь призму співвідношення потреб (інтересів) суб'єктів цих відносин (які можливо задовольнити

¹ Коротун О. Адміністративно-правове регулювання охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту та послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 151–155.

² Волк Н. В., Світличний О. П. Адміністративно-правове регулювання фармацевтичної діяльності в Україні: шляхи вдосконалення: монографія. Київ: НУБіП України, 2018. С. 39.

завдяки інструментарію адміністративно-правового регулювання) і мети адміністративно-правового регулювання, за умови кореляції останньої із загальною метою правового регулювання розглядуваних суспільних відносин¹.

Вчений Ю. О. Тихомиров у своїй праці «адміністративно-правове регулювання» визначає, як механізм імперативно-нормативного впорядкування організації й діяльності суб'єктів та об'єктів управління й формування стійкого правового порядку їх функціонування, що поширюється набагато сфер державного й суспільного життя².

Науковець Ю. П. Битяк у своїй роботі звертає увагу на те, що адміністративно-правове регулювання управлінських суспільних відносин фактично є формою юридичного опосередковування зв'язків між суб'єктом та об'єктом управління, правовим засобом цілеспрямованого керуючого (управлінського) впливу³.

В своїх працях науковець В. В. Галуцький під «адміністративно-правовим регулюванням» визначає цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних інтересів фізичних та

¹ Городецька Ю. Ю. Вища освіта для осіб з інвалідністю: правова практика. *Наук. часоп. НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 18: Економіка і право. 2011. Вип. 14. С. 64.

² Тихомиров Ю. А. *Административное право и процесс: полный курс*. Москва: Юринформцентр, 2001. С. 314.

³ *Адміністративне право України: підруч. для юрид. вузів і ф-тів*/ Ю. П. Битяк, В. В. Богуцький, В. М. Гарашук та ін. Харків: Право, 2000. С. 22.

юридичних осіб, нормального функціонування громадського суспільства та держави¹.

Таким чином, дослідивши такі правові категорії, як «гендер», «насильство», «гендерно обумовлене насильство», «об'єкт», «правове регулювання», «адміністративно правове регулювання», можна зробити висновок, що гендерно-обумовлене насильство як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це протиправний фізичний та (або) психологічний, матеріальний вплив однієї особи на іншу з приводу суб'єктивно-викликаних переконань нерівності соціально-рольового статусу, дискримінації статі та гендерної ролі в соціумі, що врегульовується визначеними нормами адміністративного права та забезпечується адміністративно-правовими засобами діяльності суб'єктів публічної адміністрації з метою захисту прав, свобод та законних інтересів потерпілих осіб, охорони соціальних відносин та викорінення гендерно-обумовленого насильства як суспільно-негативного явища.

Якщо говорити про гендерно-обумовлене насильство, як предмет адміністративної діяльності Національної поліції, то необхідно перш за все зазначити, що в сучасній правовій науці дотепер немає однозначного підходу до розуміння категорії адміністративної діяльності. Адже побудована на традиційних постулатах концепція адміністративно-правового забезпечення певної царини суттєво змі-

¹ Адміністративне право України: навч. посіб.: у 2 т./В. В. Галунько, В. І. Олефір, М. П. Пихтін та ін. Херсон: Херсон. міська друкарня, 2011. Т. 1. Загальне адміністративне право. С. 242.

нюється шляхом осучаснення та застосування нових визначень, понять, категорій, притаманних іншим науковим напрямам¹. Традиційною є позиція науковця Л. В. Коваль, за якою головне в адміністративній діяльності – це видання нормативних та індивідуальних актів².

Відповідно до навчального посібника «Адміністративна діяльність Національної поліції: загальна частина» за редакцією В. М. Бесчастного, під адміністративною діяльністю Національної поліції слід розуміти врегульовану нормами адміністративного права специфічну, виконавчо-розпорядчу, підзаконну, державно-владну діяльність з організації та здійснення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку³. Автори вищевказаного посібника, до основних рис адміністративної діяльності Національної поліції зараховують: 1) виконавчо-розпорядчий характер; 2) підзаконний характер; 3) державно-владний характер; 4) публічно-сервісний характер; 5) підзвітність та підконтрольність діяльності; 6) профілактична спрямованість; 7) здійснення діяльності в адміністративно-правових формах з використанням адміністративно-правових методів⁴. Також автори надають визначення видів адміні-

¹ Гречанюк Р. В. Адміністративна діяльність: загально-концептуальні аспекти розуміння. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 173–179.

² Коваль Л. В. Адміністративне право України. Загальна частина: курс лекцій. Київ: Основи, 1994. С. 69.

³ Адміністративна діяльність Національної поліції: загальна частина: навч. посіб./В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, В. С. Тулінов та ін. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2017. 188 с.

⁴ Там само.

стративної діяльності Національної поліції. Видами адміністративної діяльності Національної поліції є такі складові, здійснення яких спрямоване на виконання конкретних завдань щодо упорядкування однорідних суспільних відносин, урегульованих окремими нормами адміністративного права і здійснюваних структурними підрозділами або окремими групами підрозділів. За змістом адміністративну діяльність Національної поліції можна поділити на управлінську та юрисдикційну. Управлінська адміністративна діяльність Національної поліції за обсягом повноважень і сферою впливу є ширшою за юрисдикційну. Вона пов'язана з організацією правоохоронної діяльності Національної поліції в цілому. Юрисдикційна адміністративна діяльність Національної поліції стосується лише питань притягнення до адміністративної і дисциплінарної відповідальності, розгляду скарг громадян. За напрямками впливу адміністративну діяльність ділять на:

– внутрішньо-організаційну (внутрішньо-системну, внутрішню) адміністративну діяльність Національної поліції, яка забезпечує чітке функціонування служб і підрозділів Національної поліції;

– зовнішньо-організаційну (зовнішню) адміністративну діяльність Національної поліції, в процесі якої реалізуються завдання і функції, покладені на її підрозділи¹.

Зміст внутрішньо-організаційної (внутрішньої) адміністративної діяльності Національної поліції

¹ Адміністративна діяльність Національної поліції: загальна частина: навч. посіб./В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, В. С. Тулінов та ін. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2017. 188 с.

полягає в упорядкуванні відносин усередині її апарату, тобто у забезпеченні чіткого функціонування усіх підрозділів і служб, організованої роботи працівників Національної поліції, а також ефективного використання сил і засобів. Ця діяльність пов'язана із роботою з персоналом; розстановкою сил і засобів в охороні громадського порядку; удосконаленням організаційної побудови апаратів і служб Національної поліції, ресурсного, інформаційного та іншого забезпечення її діяльності; плануванням і координацією роботи; прийняттям управлінських рішень на певний період або на проведення конкретних заходів, операцій; наданням практичної допомоги підпорядкованим підрозділам і працівникам, налагодженням взаємодії між службами, підрозділами; узагальненням і поширенням передового досвіду поліцейської діяльності; контролем і перевіркою завдань, покладених на певні підрозділи; заохоченням працівників, їх атестування, використанням дисциплінарної практики тощо¹.

Здебільшого адміністративна діяльність Національної поліції є зовнішньою, тобто виходить за межі внутрішньо-організаційних відносин. Це основна діяльність Національної поліції. Шляхом її здійснення забезпечується безпосередня реалізація завдань, покладених на цей орган виконавчої влади. Зовнішньо-організаційна (зовнішня) діяльність спрямована на упорядкування відносин поза межами структури Національної поліції, тобто між нею

¹ Адміністративна діяльність Національної поліції: загальна частина: навч. посіб./В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, В. С. Тулінов та ін. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2017. 188 с.

та іншими державними органами (правоохоронними, іншими органами виконавчої влади, прокуратурою), громадськістю, засобами масової інформації, окремими громадянами тощо. Її метою є здійснення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Зовнішня адміністративна діяльність органів Національної поліції проявляється у її основних напрямках:

- охорона громадського порядку;
- адміністративно-юрисдикційна діяльність;
- організація профілактики правопорушень;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- здійснення ліцензійно-дозвільної роботи;
- забезпечення дотримання міграційного законодавства;
- охорона і конвоювання певної категорії осіб;
- адміністративний нагляд;
- охорона майна на договірних засадах тощо¹.

В іншому навчальному посібнику можна знайти таке визначення: адміністративна діяльність Національної поліції – це виконавчо-розпорядча, підзаконна, державно-владна діяльність із забезпечення адміністративно-правовими засобами публічної безпеки і порядку, попередження й припинення злочинів та інших правопорушень, надання публічних послуг фізичним і юридичним особам².

¹ Адміністративна діяльність Національної поліції: загальна частина: навч. посіб./В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, В. С. Тулінов та ін. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2017. 188 с.

² Адміністративна діяльність Національної поліції: навч. посіб. для підготовки до іспиту/В. А. Куліков, О. М. Калюк, С. Ф. Константінов та ін. Київ: Освіта України, 2016. С. 5.

За деякими винятками (зокрема щодо публічно-сервісної ознаки) представлене визначення вкрай схоже на ті, що були притаманні для цієї ж категорії, тільки застосовано до органів внутрішніх справ України. Наприклад, В. Конопльов адміністративну діяльність органів внутрішніх справ визначає як урегульовану адміністративно-правовими нормами, виконавчо-владну, розпорядницьку діяльність, яка спрямована, з одного боку, на забезпечення виконання поставлених перед органами внутрішніх справ правоохоронних завдань щодо сприяння реалізації нормативно закріплених прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, їх охорону та захист, охорону громадського порядку та громадської безпеки, боротьбу із правопорушеннями, а з іншого – на упорядкування внутрішньосистемних відносин, які виникають із питань організації самої системи органів внутрішніх справ, забезпечення необхідних умов для її функціонування¹.

В. Авер'янов, І. Голосніченко в своїх наукових працях мають дещо схожу думку та зазначають, що виходячи з особливостей сфери внутрішніх справ, визначених відносин виконавчо-владної діяльності та теорії адміністративного права, можна визначити, що адміністративна діяльність органів внутрішніх справ – це урегульована нормами адміністративного права їхня виконавчо-владна діяльність, яка спрямована на забезпечення особистої безпеки громадян, захист їхніх прав і свобод, законних інтере-

¹ Конопльов В. Поняття, зміст та основні напрями сучасної адміністративної діяльності органів внутрішніх справ. *Вісн. Нац. акад. правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 138.

сів, публічної безпеки та боротьбу з правопорушеннями¹.

Колектив авторів навчального посібника «Адміністративна діяльність Національної поліції» зазначають, що адміністративна діяльність Національної поліції відрізняється від адміністративної діяльності інших державних органів влади та від діяльності інших підрозділів поліції (оперативно-розшукової, кримінально-процесуальної) Ці ознаки саме й визначають особливості адміністративної діяльності Національної поліції²:

1) виконавчо-розпорядчий характер (основним призначенням виконавчої діяльності Національної поліції є виконання законів України, актів, прийнятих главою держави та урядом України з питань захисту прав і свобод громадян, боротьби з кримінальними та адміністративними правопорушеннями, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки);

2) державно-владна діяльність (державно-владний характер адміністративної діяльності полягає у здійсненні покладених на Національну поліцію адміністративно-правових повноважень від імені держави, у межах компетенції, що визначена законами та іншими правовими актами);

¹ Голосніченко І. П., Кондратьєв Я. Ю. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: підручник. Київ: Укр. акад. внутр. справ, 1995. 177 с.

Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. Київ: Наук. думка, 1979. С. 7.

² Адміністративна діяльність Національної поліції: навч. посіб./ кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, засл. юрист України В. А. Глуховеря. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.

3) організаційний характер, спрямований на виконання завдань та функцій, віднесених до компетенції Національної поліції (організаційна сутність адміністративної діяльності виражається у спільній цілеспрямованій діяльності відповідних керівників, уповноважених посадових осіб щодо вирішення практичних завдань під час повсякденного виконання ними своїх посадових обов'язків. За для цього посадовими особами вирішуються питання, пов'язані з функціонуванням системи управління поліцією, координуванням діяльності поліцейських з іншими правоохоронними органами, громадськістю, місцевою владою, організації повсякденної роботи поліцейських, здійсненням інформаційного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення їх діяльності тощо);

4) підзвітність та підконтрольність у процесі здійснення громадськості (обов'язковою ознакою адміністративної діяльності Національної поліції є її підконтрольність з боку громадськості та підзвітність поліцейських громадянському суспільству);

5) профілактична спрямованість (здійснюється патрульною службою, підрозділами ювенальної превенції, дільничними офіцерами поліції, підрозділами з контролю за обігом у сфері дозвільної системи, відділами забезпечення масових заходів, із застосуванням певних засобів, що створюють належні умови для розвитку нормальних відносин у сфері охорони публічного порядку та публічної безпеки на території обслуговування, суворого дотримання законодавства, попередження його порушень);

6) професійна діяльність (професійний характер адміністративної діяльності обумовлений тим, що ця спеціалізована діяльність вимагає від працівників поліції, відповідних професійних знань (право, економіка, психологія) та певних навичок, наявність певних вимог для її здійснення (освіта, вік);

7) публічно-сервісна діяльність (діяльність Національної поліції по забезпеченню порядку її взаємодії з населенням, конкретними приватними (фізичними і юридичними) особами, за яким останні здатні ефективно реалізовувати свої права і законні інтереси. При здійсненні адміністративної діяльності поліцейські у межах повноважень надають публічно-сервісні послуги)¹.

Таким чином, на підставі вищевказаного, можна зробити висновок, що гендерно-обумовлене насильство є безпосереднім предметом адміністративної діяльності Національної поліції та полягає у реалізації комплексної виконавчо-розпорядчої, правоохоронної, організаційної адміністративної діяльності, яка спрямована на запобігання та протидію гендерно-обумовлених насильств та забезпечення захисту прав, свобод та законних інтересів потерпілих осіб шляхом застосування поліцейських заходів щодо попередження та припинення адміністративних правопорушень, що пов'язані з гендерно-обумовленим насильством, здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо при-

¹ Адміністративна діяльність Національної поліції: навч. посіб./ кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, засл. юрист України В. А. Глуховеря. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.

тягнення винних осіб до адміністративної відповідальності, проведення контролю за дотриманням публічної безпеки та правопорядку на законних підставах та в межах наданої компетенції.

В сучасних складних соціально-економічних умовах слід приділити увагу формуванню новітніх, більш ефективних засад запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству в Україні шляхом зміни правового регулювання та вдосконалення діяльності системи суб'єктів публічної адміністрації, серед яких основну роль відіграє Національна поліція.

1.2. Система суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству та місце серед них Національної поліції

Реформування та розвиток сучасної української держави відбувається у складних політичних та економічних умовах, окрім цього, ускладнюючим моментом є нестабільна ситуація на Сході країни, а також збільшення проявів тероризму у світі. Але незважаючи на вказані складнощі, в державі передбачаються та проводяться різного роду заходи, які спрямовані в першу чергу на побудову дієвого механізму захисту прав, свобод та законних інтересів громадян. Євроінтеграційний вектор розвитку України передбачає системну реформу усіх сфер життя країни і в першу чергу правоохоронних органів. Україна є правовою та демократичною державою європейського зразка, а

це означає, що на першому місці має бути додержання принципу верховенства права. Практика показує, що, на жаль, діяльність правоохоронних органів ще не повною мірою відповідає новим суспільним потребам. Тому в державі і відбувається досить складний процес реформування та приведення вітчизняного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, тож особливої актуальності набуває ґрунтовне дослідження сутності статусу поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству¹.

Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншого боку, наша країна зобов'язана поступово узгоджувати своє законодавство із законодавством Європейського Союзу щодо питань дотримання гендерної рівності, зокрема для забезпечення рівних можливостей жінок та чоловіків у прийнятті на роботу, освіті, навчанні, економіці та у суспільстві².

Насильство є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав людини. Зазвичай, найбільше страждають від насильства жінки, діти та люди похилого віку. У діяльність щодо припинення насильства повинні залучатися працівники

¹ Коваленко А. В. Сутність та соціально-правовий статус поліції як суб'єкта запобігання злочинності в державі. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2016. № 3. С. 197.

² Біленко П. Уповноважені органи Національної поліції України як суб'єкти запобігання та протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право.* 2019. № 10. С. 157.

правоохоронної системи, органів опіки та піклування, представники соціальної та педагогічної спільнот, співробітники медичної і психологічної служб. Однак, найчастіше зусилля зі створення ефективної системи профілактики та припинення гендерно обумовленого насильства, надання допомоги жертвам жорстокого поводження розбиваються через перешкоди, з-поміж: відомча обмеженість і міжвідомча роз'єднаність, суб'єктивізм у виборі недержавних організацій для співпраці, відсутність єдиних методичних і системних підходів в організації профілактичної роботи; ігнорування профілактичної спрямованості в роботі з дітьми і сім'єю; відсутність законодавчих норм і правозастосовної практики щодо захисту і реабілітації жертв, що посилюється правовою неписьемністю і недовірою населення до правоохоронних органів, низькими матеріальними статками, що не дозволяють звертатися за кваліфікованою юридичною допомогою; несформованістю у педагогічних, поліцейських, соціальних, медичних працівників навичок спілкування з жертвою, що веде до приховування або замовчування фактів насильства, особливо за відсутності особистої зацікавленості дорослого в покаранні кривдника і реабілітації постраждалого від гендерно обумовленого насильства¹.

Розбудова системи протидії гендерно обумовленому насильству відповідно до міжнародних стан-

¹ Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: лист Міністерства освіти і науки України від 18 трав. 2018 р. № 1/11-5480. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18>

дартів і законів України в умовах децентралізації та запровадження комплексних дій і заходів, спрямованих на зменшення масштабу такого явища дасть змогу знизити рівень домашнього насильства, насильства за ознакою статі та забезпечить захист прав постраждалих осіб через удосконалення системи запобігання та протидії такому насильству, удосконалення відповідної нормативно-правової бази, запровадження дієвого механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері протидії гендерно-обумовленому насильству, підвищення рівня обізнаності населення стосовно цих питань; підготовку фахівців з кола суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері протидії гендерно-обумовленому насильству тощо¹.

В той же час, Національна поліція України займає специфічне місце в системі суб'єктів протидії гендерно обумовленому насильству: вона вирізняється функціями та повноваженнями, що на неї покладаються, організаційною структурою та правовим статусом її службових осіб. Проблема визначення ролі та значення Національної поліції в системі суб'єктів протидії гендерно-обумовленому насильству є наразі малодослідженою у зв'язку з тим, що даний орган є новоутвореним і суттєво відрізняється від інших органів публічної адміністрації у цьому напрямку діяльності².

¹ Кононець В. П., Кравченко І. С. Діяльність працівників Національної поліції в «Кризових центрах» щодо протидії гендерно обумовленому насильству: метод. рек. Дніпро: Бела К. О., 2019. 48 с.

² Грідіна Н. Ю. Місце органів національної поліції України в системі суб'єктів протидії гендерно обумовленому насильству. *Прикарпат. юрид. вісн.* 2018. Вип. 1 (22), т. 3. С. 108–112.

З метою визначення місця та ролі Національної поліції в системі суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, спершу потрібно дослідити поняття «суб'єкт» та «система».

Так, об'ємність поняття «система» дозволяє визначити ним досить широке коло різноманітних явищ, що мають однаково дещо узагальнене, створила необхідні передумови для перетворення його у наукову категорію. Увібравши у себе сутність таких важливих понять як порядок, організація, цілісність, і в той же час не зводячи за своїм об'єктивним змістом повністю ні до одного з них, поняття «система» стало досить швидко аксіоматичним. У період нового часу вченими робиться спроба надати поняттю «система» наукове значення, чіткість і ясність змісту, «прив'язати» його до певної галузі дослідження знань. Так, відомий французький дослідник Е. Б. де Кондільяк зазначав, що будь-яка система є не що інше, як розташування різних частин якого-небудь мистецтва чи науки у звісному порядку, у якому вони усі взаємно підтримують одне одного і у якому останні частини пояснюються першими¹.

У кожній системі відбуваються різноманітні зміни, проте завжди є такі зміни, які характерні для всіх систем – це наявність відокремлених одне від одного об'єктів, явищ та процесів, що знахо-

¹ Кондильяк Э. Б. Трактат о системах, в которых вскрываются их недостатки и достоинства. Москва: Гос. социально-экон. изд-во, 1938. С. 3.

Поняття та зміст системи національної безпеки. URL: <http://boOk.net/index.php?p=achapter&bid=2585&chapter=1>

дяться між собою у певних відносинах. Залежно від того, у якій формі руху знаходяться елементи системи залежить і її місце в ієрархії систем. Так, основоположник загальної теорії систем Л. фон Берталанфі визначив систему як комплекс елементів, що взаємодіють між собою¹.

Поняття «суб'єкт» є науковим і розробляється в філософії, а лише потім в інших галузях науки. Відповідно до філософського дискурсу суб'єкт і об'єкт – це протилежності, через взаємодію яких реалізується процес пізнання. У сучасній філософії характерне використання поняття «суб'єкт» для визначення носія предметно-практичної діяльності та пізнання². Основною ознакою суб'єкта є здатність до дії, за допомогою якої він визначається і через що відбувається перехід із суб'єктивного в об'єктивне. Отже, суб'єктом може бути індивід, соціальна група, суспільство в цілому. Суб'єкт як філософська категорія, що означає людину, яка є носієм діяльнісної можливості та володіє волею незалежно від його конкретних індивідуальних характеристик³.

В теорії адміністративного права під суб'єктом, як правило, розуміють носія (власника) прав та обов'язків у сфері публічного управління, які пе-

¹ Bertalanffy L. General System Theory. Foundations, Development Applications. New York. 1969. P. 33.

Поняття та зміст системи національної безпеки. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=2585&chapter=1>

² Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та система. Ірпінь: Нац. ун-т держ. подат. служби України, 2013. С. 6.

³ Там само, с. 12.

редбачені адміністративно-правовими нормами, здатного надані права реалізовувати, а покладені обов'язки виконувати. Тобто суб'єкта адміністративного права, зазвичай, визначають як учасника суспільних відносин, який має суб'єктивні права та виконує суб'єктивні обов'язки, встановлені адміністративно-правовими нормами¹.

Категорія «суб'єкт права» є одними із ключових в дослідженні адміністративного права. В історіографії суб'єкти адміністративного права поділяються на індивідуальні та колективні. До індивідуальних суб'єктів відносяться громадяни, особи без громадянства, іноземці та біженці, державні службовці, посадові особи місцевого самоврядування, політичні діячі тощо. Під колективними маються на увазі юридичних осіб, органи державної влади і місцевого самоврядування, соціальні спільноти².

Одне з найвідоміших понять «суб'єкта адміністративного права» у свій час запропонував вчений В. Б. Авер'янов, який визначає суб'єкта адміністративного права, як учасника суспільних відносин, який має суб'єктивні права та виконує суб'єктивні обов'язки, встановлені адміністративно-правовими нормами³. Інший вчений В. К. Колпаков, у визначенні поняття суб'єктів адміністративного

¹ Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та система. Ірпінь: Нац. ун-т держ. подат. служби України, 2013. С. 68.

² Там само.

³ Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т./ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Юрид. думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. С. 214–215.

права акцентує увагу на їх здатності виконувати покладені обов'язки та реалізовувати надані права у сфері публічного управління¹. Також цікавою є думка Т. О. Коломoeць, яка відносить до суб'єктів адміністративного права як юридичних, так і фізичних осіб, називає їх головними ознаками наявність прав і обов'язків у сфері державного управління та здатність до реалізації прав та виконання обов'язків².

Що стосується питання суб'єкта протидії злочинності, то автори О. Литвинов та Є. Гладкова відзначають, що «суб'єкт протидії злочинності» – це корпоративне утворення, організація галузевого масштабу. Таке визначення корпорації може бути застосовано до окремого суб'єкта в тому плані, що вони самі є об'єднанням первинних ділових організацій: департаментів, управлінь, служб і безлічі допоміжних підрозділів. Правоохоронні корпорації не лише розвивають унікальні напрямки протидії злочинності, а й виходять у цій діяльності далеко за межі своїх функцій, розвиваючи власну мережеву структуру із гнучкими лінійними зв'язками³.

Таким чином, суб'єкт запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству – це владно-уповноважений суб'єкт публічної адміністрації, який реалізує владно-розпорядчу, правоохоронну,

¹ Курс адміністративного права України: підручник/В. К. Колпаків, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2013. С. 73.

² Коломoeць Т. О. Адміністративне право України: підручник. Київ: Істина, 2008. С. 78.

³ Литвинов О. М., Гладкова Є. О. Суб'єкти протидії злочинності як правоохоронні корпорації. *Вісн. Кримінологіч. асоціації України*. 2019. № 1 (20). С. 94.

публічно-сервісну, контролюючу або організаційну адміністративну діяльність щодо врегулювання гендерно-обумовлених відносин, запобігання та протидії адміністративним правопорушенням, що пов'язані з гендерно-обумовленим насильством, притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення гендерно-обумовленого насильства, контроль за станом правопорядку шляхом вчинення гендерно-обумовлених насильств.

А під терміном «система суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству» в свою чергу, необхідно розуміти комплексну сукупність суб'єктів публічної адміністрації, які своєю адміністративною діяльністю протидіють та запобігають вчиненню гендерно-обумовленого насильства, захищаючи права, свободи та законні інтереси осіб від гендерно-обумовлених правопорушень.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» органами, установами та організаціями, наділеними повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, є: 1) Верховна Рада України; 2) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; 3) Кабінет Міністрів України; 4) спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; 5) органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, визначені в їх складі уповноважені особи (координатори) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; 6) громадські об'єднання. Органи державної

влади та органи місцевого самоврядування, підприємства, організації та установи, громадські об'єднання сприяють збалансованому представництву статей в управлінні та прийнятті рішень¹.

Згідно із приписами ст. 7-1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, є: спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; 1) органи виконавчої влади, зокрема уповноважені підрозділи органів Національної поліції України, місцеві державні адміністрації (у тому числі їх структурні підрозділи з питань сім'ї, служби у справах дітей, органи управління освітою, органи охорони здоров'я тощо); 2) органи місцевого самоврядування (у тому числі виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад та їх структурні підрозділи з питань сім'ї, служби у справах дітей, органи управління освітою, органи охорони здоров'я тощо); 3) центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; 4) суди; 5) прокуратура; 6) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; 7) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах².

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

² Там само.

До загальних служб підтримки постраждалих осіб належать заклади та установи, які, у тому числі, надають допомогу постраждалим особам (центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка), центри соціально-психологічної допомоги, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг) тощо). До спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб належать притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, колцентр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від домашнього насильства, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від домашнього насильства. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, забезпечують формування та внесення відомостей до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. У здійсненні заходів у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, виявленні фактів насильства за ознакою статі, наданні допомоги та захисту постраждалим особам можуть брати участь підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання та іноземні неурядові організації, фізичні особи-підприємці,

які відповідають критеріям діяльності суб'єктів, що надають соціальні послуги, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, у тому числі послуги патронату над дітьми¹.

Вищевикладене дозволяє визначити, що до системи суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству відносяться: Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України; Міністерство соціальної політики України; Міністерство культури та інформаційної політики України; Міністерство освіти і науки України; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; Національна поліція України; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування; інші органи державної влади; соціальні служби; служби у справах дітей; органи управління системою освіти; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; органи з питань пробації; суб'єкти громадянського суспільства; міжнародні інституції.

Охарактеризуємо повноваження деяких суб'єктів з аналізованої системи. Найперше слід виділити повноваження центрального органу виконавчої влади, який відповідає за формування та реалізацію гендерної політики. Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до повноважень центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії до-

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

машньому насильству, належать: 1) формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) нормативно-правове регулювання у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 3) координація діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 4) забезпечення розроблення та затвердження типових програм для постраждалих осіб, а також методичних рекомендацій щодо їх виконання; 5) забезпечення розроблення та затвердження типових програм для кривдників, а також методичних рекомендацій щодо їх виконання, у тому числі з урахуванням віку, стану здоров'я, статі кривдника; 6) здійснення методичного забезпечення місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 7) затвердження стандартів надання соціальних послуг постраждалим особам та методики визначення потреб територіальних громад у створенні спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб; 8) здійснення міжнародного співробітництва у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. До повноважень центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать: 1) реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 2) забезпечення створення та функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, здійснення повноважень держателя цього реєстру; 3) за-

безпечення функціонування служб підтримки постраждалих осіб та здійснення контролю за їх діяльністю; 4) координація підготовки фахівців, які представляють суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 5) організація та проведення загальнонаціональних соціологічних, правових, психолого-педагогічних та інших досліджень щодо домашнього насильства, його причин і наслідків; 6) збір, аналіз і поширення відповідно до законодавства інформації про домашнє насильство, удосконалення системи показників у формах державної статистичної звітності щодо запобігання та протидії домашньому насильству; 7) забезпечення здійснення моніторингу ефективності законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству, практики його застосування, заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, надання методичної та практичної допомоги суб'єктам, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 8) підготовка та оприлюднення щорічного звіту про стан реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 9) ведення обліку даних про діяльність загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб на загальнодержавному рівні¹.

Згідно із Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції: забезпечують надання жінкам і чоловікам рівних прав та можливостей, запобігання та протидію насильству за ознакою статі; здійснюють виконання загальнодержавних та регіональних програм з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі; створюють умови для поєднання жінками і чоловіками професійних і сімейних обов'язків; забезпечують доступні соціально-побутові послуги, включаючи догляд за малолітніми дітьми, організацію дошкільного виховання та забезпечення дитячого дозвілля; провадять просвітницьку діяльність з питань гендерної рівності, запобігання та протидії насильству за ознакою статі; співпрацюють з громадськими об'єднаннями та іноземними неурядовими організаціями щодо забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі; подають пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі; здійснюють збір і поширення інформації про насильство за ознакою статі, а також про загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб; беруть участь у підготовці фахівців з питань реалізації рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі; сприяють науковим розробкам у сфері гендерних досліджень; дотримуються принципу забезпечення

рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у своїй діяльності; здійснюють позитивні дії. В органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування визначається уповноважена особа (координатор) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі. Виконання обов'язків уповноваженої особи (координатора) покладається на одного із заступників міністра, заступника керівника іншого органу виконавчої влади. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть утворювати консультативно-дорадчі органи, призначати радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі. З метою здійснення координації діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, а також забезпечення здійснення таких заходів у місцевих державних адміністраціях визначаються відповідальні структурні підрозділи, а в сільських, селищних, міських та районних у містах (у разі їх створення) радах – відповідальні виконавчі органи¹.

Що стосується Національної поліції, то поліція має здійснювати превентивну, профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень у сфері власності, виявляти причини та

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

умови, що сприяють їхньому вчиненню; вживати заходів з метою виявлення адміністративних правопорушень у сфері власності; припиняти виявлені проступки, вживати заходів, спрямованих на усунення загроз, що виникли внаслідок учинення адміністративного правопорушення, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечення їх виконання; доставляти у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні правопорушення, а також здійснювати охорону об'єктів права державної власності у випадках та порядку, визначених законом та іншими нормативно-правовими актами, брати участь у здійсненні державної охорони; а на договірних засадах – охорони фізичних осіб та об'єктів права приватної й комунальної власності¹.

На підставі вищезазначеного та з метою визначення місця та ролі Національної поліції в системі суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, вважаємо за необхідне визначити адміністративно-правовий статус Національної поліції.

У відповідності із Законом України «Про Національну поліцію», Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення

¹ Павлюк Н. М. Складові елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта захисту права власності. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2017. № 1. С. 116–119.

охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом. Завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидії злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги¹.

Якщо звернутися до наукових трактувань «адміністративно-правовий статус поліції», то Д. Ластович проаналізував у своїх працях правовий статус Національної поліції України, як суб'єкта надання поліцейських послуг, як визначене нормами адміністративного права юридичне становище даного органу влади у механізмі держави та системі суспільних відносин. Як правило правовий статус суб'єкта асоціюють із сукупністю його прав та обов'язків, утім такий підхід занадто вузький, адже вони (тобто права та обов'язки), хоча й складають серцевину (ядро) правового статусу, втім далеко не єдині аспекти, що впливають на визначення юридичного становища суб'єкта, особливо коли йдеться про орган державної влади. Тому Д. Ластович вважає, що сутнісний зміст правового становища національної поліції, як власне кажучи

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

і будь-якого іншого органу влади, проявляється у цілях, завданнях та принципах діяльності даного органу, у тих можливостях, якими він користується, реалізуючи своє функціональне призначення, та обов'язках, які на нього покладаються. Тобто кожен з аспектів організації та функціонування національної поліції, що має юридично значущий характер, і, відповідно, у зв'язку із цим врегульований нормами права, зокрема його адміністративної галузі, являє собою елемент її правового статусу. А отже, зміна концепції розуміння соціального призначення органів внутрішніх справ повинна супроводжуватися зміною їх правового статусу, мають бути переглянуті засади побудови та організаційного забезпечення системи органів поліції, завдання та принципи їх діяльності, коло та межі їх прав і обов'язків, соціальний захист їх персоналу тощо¹.

Під адміністративно-правовим статусом Національної поліції Д. К. Катрич розуміє сукупність визначених нормативно-правовими актами України цілей, завдань, структурно-організаційних і компетенційних елементів, спрямованих на забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам².

¹ Ластович Д. М. Поняття адміністративно-правового статусу поліції як суб'єкта надання поліцейських послуг. *Наше право*. 2015. № 6. С. 75.

² Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Серія: Право. 2016. Вип. 36 (2). С. 35.

Особливість адміністративно-правового статусу Національної поліції як суб'єкта профілактичної діяльності, як вказує В. І. Фелик, полягає передусім у тих повноваженнях, які виконує поліція в процесі здійснення такої діяльності. Крім того, певні особливості статусу проявляються і в інших елементах, зокрема в меті та завданнях профілактичної діяльності та в організаційній структурі Національної поліції як суб'єкта профілактичної діяльності. Ефективність здійснення Національною поліцією України профілактичної діяльності значною мірою залежить від обсягу її адміністративних повноважень у цій сфері. В свою чергу, останні визначаються правовим становищем Національної поліції України в системі адміністративних правовідносин, що виникають у процесі здійснення профілактики правопорушень. Національна поліція є постійно-діючим органом в системі суб'єктів профілактичної діяльності. Особливість її становища порівняно з іншими суб'єктами профілактичної діяльності визначається специфікою адміністративно-правового статусу цього органу¹.

Адміністративно-правовий статус Національної поліції України, як системно сформував А. В. Танько, містить сукупність складників:

– цільовий – визначається місією поліції щодо сприяння реалізації державної політики у сфері протидії злочинності та забезпечення громадського порядку, забезпечення прав і свобод людини, інте-

¹ Фелик В. І. Особливості адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта профілактичної діяльності. *Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ.* 2016. № 3. С. 181–189.

ресів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки, а також надання в межах, визначених законом, послуг особам. Пріоритетністю в роботі цього органу держави є служіння потребам окремих громадян і суспільству в цілому, в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямування на задоволення їхніх потреб, відповідно до чинного законодавства України;

– організаційний, що віддзеркалює структуру Національної поліції, яка складається з таких підрозділів: кримінальна поліція, патрульна поліція, органи досудового розслідування, поліція охорони, спеціальна поліція, поліція особливого призначення, що мають задовольнити потреби усіх верств населення та структур суспільства у правовому захисті й підтриманні безпеки. Крім того, така організаційна структура складається з центрального органу управління поліцією, до складу якого входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують виконання покладених на поліцію завдань у напрямі захисту прав людини на місцях;

– компетенційний – пов'язаний із окресленням завдань, функцій, прав та обов'язків, а також ступенем відповідальності правоохоронного органу й окремих його підрозділів і працівників, що визначають орієнтованість їх діяльності на захист індивіда та гарантованість законності протидії державі з боку людини з метою захисту власних прав і свобод. Прогресивною тенденцією сьогодення є

встановлення адміністративно-правового статусу відносно нової на теренах України державної структури – Національної поліції, що не наслідують негативні традиції правоохоронних органів минулого, а надає можливість зміцнити у державі законність на основі підвищення правової культури органу поліції в цілому та його окремих працівників, удосконалити підходи до організації правоохоронної діяльності, зміцнити дисципліну, посилити відповідальність і підзвітність поліції перед громадою¹.

Категорія адміністративно-правового статусу Національної поліції України, як вважає Н. Павлюк, як суб'єкта захисту права власності має специфічні ознаки: 1) відображає його взаємозв'язок із суспільством та державою, його специфіку як колективного суб'єкта адміністративного права; 2) обумовлена змістом компетенції, державновладних повноважень Національної поліції України щодо забезпечення реалізації права володіти, користуватися та розпоряджатися майном, попередження та припинення посягань у сфері власності, відновлення порушених прав та притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення у цій сфері; 3) зумовлена специфікою нормативно-правового закріплення функцій, організаційної структури цього суб'єкта публічної влади, джерел фінансування, відповідальності та іншими особли-

¹ Танько А. В. Адміністративно-правовий статус органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Право і безпека*. 2020. № 1. С. 38.

востями взаємозв'язку з державою та її апаратом; 4) формується зважаючи на потреби власників та соціально-правові ризики щодо можливих порушень їхніх прав володіти, користуватися та розпоряджатися майном¹.

Варто зауважити, що спеціальним законом, який регулює питання щодо запобігання та протидії насильству за ознакою статі є Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків». Приписи даного нормативно-правового акту вказують на те, що уповноважені підрозділи Національної поліції України є суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, проте в Законі не зазначається про роль, місце, повноваження, обов'язки уповноважених підрозділів Національної поліції України в процесі здійснення ними своєї діяльності пов'язаної із запобіганням та протидії гендерно-обумовленому насильству.

Поряд з цим, Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» зазначає перелік повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Оскільки домашнє насильство є одним із проявів насильства за ознакою статі, вважаємо за потрібне розкрити такі повноваження та ототожнювати ці повноваження із повноваженнями уповноважених підрозділів Національної поліції України в процесі

¹ Павлюк Н. М. Складові елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта захисту права власності. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2017. № 1. С. 116–119.

здійснення ними своєї діяльності пов'язаної із запобіганням та протидії гендерно-обумовленому насильству.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать:

- 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них;
- 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України;
- 3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- 4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників;
- 5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством;
- 6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії;
- 7) анулювання дозволів на право придбання, збері-

гання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством; 8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству¹.

Уповноважені підрозділи органів Національної поліції України здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків. Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи².

Особливістю діяльності органів Національної поліції в системі суб'єктів протидії гендерно обумовленому насильству виражається в тому, що

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

² Там само.

останні відповідно до вимог норм чинного законодавства утворенні для надання поліцейських послуг¹.

І. П. Голосніченко досліджуючи завдання Національної поліції, зазначив, що під адміністративною послугою органів внутрішніх справ слід розуміти систему організаційних дій, які вчиняються органами публічної влади (у деяких випадках застосування примусу), урегульованих адміністративним правом, направлених на створення умов щодо задоволення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина або юридичною особою приватного права за їх заявою або за ініціативою органу публічної адміністрації (державного органу або органу місцевого самоврядування)².

В свою чергу, Закон України «Про адміністративні послуги» визначає адміністративну послугу, як результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону. Відповідно суб'єкт звернення – фізична особа, юридична особа, яка звертається за отриманням адміністративних послуг, суб'єкт надання адміністративної послуги – орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, упов-

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

² Голосніченко І. П. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб. Київ: ГАН, 2005. С. 196.

новажені відповідно до закону надавати адміністративні послуги¹.

На думку О. В. Джафарової, саме в цьому відбувається зміна ставлення осіб органів Національної поліції до виконання службових обов'язків у напрямі усвідомлення їх як надання оплачуваних державою послуг із забезпечення насамперед безпеки кожної особи, її особистих та майнових прав, суспільних та державних інтересів². Також професорка О. В. Джафарова в своїй праці зазначає, що сервісна держава повинна насамперед надавати ті послуги, які суспільство в цілому або окремі соціальні групи не можуть отримати самотужки від інших інститутів. Ідеться насамперед про те, що держава надає послуги незахищеним верствам населення, із тим, аби компенсувати нерівність можливостей в доступі до послуг³.

На підставі вищевикладеного, вчений В. І. Фелик зазначає, що Національна поліція України займає особливе місце в системі суб'єктів протидії гендерно обумовленому насильству, яке на думку вченого, виражається в наступному:

1) даний орган, хоча і є державним озброєним правоохоронним органом, але його основне заде-

¹ Про адміністративні послуги: Закон України від 6 верес. 2012 р. № 5203- VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 409.

² Dzhafarova O. Research of the modern status of theoretical and normative closure of the concept of publicservice activity. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs: Scientific Journal*. 2018. Special Issue № 2 (92). P. 87–92.

³ Ibid.

клароване завдання – це служіння кожному громадянину, а також суспільству в цілому;

2) це соціально орієнтований орган, який перебуває в найтіснішому безпосередньому зв'язку із суспільством, його громадянами через розгалужену систему поліцейських органів, відділів та відділень;

3) даний орган наділений широким колом примусово-владних повноважень;

4) є суб'єктом реалізації державної політики в сфері забезпечення публічного порядку та безпеки, протидії злочинності;

5) окремі функції даного органу перетинаються з подібними функціями деяких інших правоохоронних органів та органів публічної адміністрації, тому важливим є чітке розмежування повноважень відповідних органів в законодавстві України¹.

Таким чином, аналізуючи вищевикладене, можна сформулювати, що Національна поліція України посідає вагомe місце у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, оскільки є основним органом виконавчої влади, до функціональних завдань якого належить захист прав, свобод та законних інтересів осіб, в тому числі, шляхом запобігання, припинення правопорушень та притягнення до відповідальності осіб, за вчинення правопорушень, реалізуючи правоохоронну функцію в усіх сферах правового регулювання.

Підсумовуючи все вищевикладене, можна сказати, що правове становище Національної поліції

¹ Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності національної поліції України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. С. 134–135.

як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству має такі особливості: 1) є основним суб'єктом публічної адміністрації, до функціональних завдань якого належить захист прав, свобод та законних інтересів осіб від будь-якого виду насильства, в тому числі, гендерно-обумовленого; 2) має широкі повноваження у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, до яких належать: профілактично-превентивні, правоохоронні (в аспекті припинення правопорушень), контролюючі, адміністративно-юрисдикційні; 3) надає спеціальну право-організаційну допомогу потерпілим; 4) безперервно взаємодіє з іншими державними органами та неурядовими організаціями щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству; 5) основним інструментом адміністративної діяльності є адміністративний примус.

Загалом, Національна поліція є основним суб'єктом запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, та за своїм правовим становищем та соціальним призначенням є органом виконавчої влади, який реалізує комплексну профілактично-превентивну, правоохоронну, правозахисну, юрисдикційну, контролюючу адміністративну діяльність щодо застосування поліцейських превентивних та примусових заходів, юрисдикційних інструментів для запобігання, протидії та припинення гендерно-обумовлених насильств, захисту та відновлення гендерних прав та свобод осіб, підтримання правопорядку при дотриманні ідей гендерної рівності та свободи.

1.3. Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції

Розбудова демократичної держави, інтеграція країни у європейський та євроатлантичний простір не можлива без створення для жінок і чоловіків не лише рівних прав, а й рівних можливостей у різних сферах життя. Тому подолання традиційних гендерних стереотипів, створення нових форм і загальнолюдських стандартів для чоловіків і жінок, законодавства, що регулює гендерні питання є основоположними для сучасної, правової держави. Тема гендерної рівності останні десятиріччя постійно перебуває у полі зору світової громадськості. За цей час було прийнято ряд нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення законодавства у сфері захисту прав жінок, а ХХ–ХХІ ст. стало епохою встановлення гендерної рівності чоловіків і жінок, що має на меті утвердження основ гендерної рівноваги та гендерної демократії¹.

Україна була у першій п'ятірці країн світу, яка внесла до Конституції самостійну норму, що закріпила рівність прав жінки і чоловіка. Крім цього в Україні діють спеціальні закони, такі як, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Також Україна підписала низку міжнарод-

¹ Перунова О. Гендерно обумовлене насильство: сутність та співвідношення із суміжними поняттями. *Європейський політично-правовий дискурс*. [2-ге вид.]. 2020. Т. 7. С. 152–158. (Чеська Республіка).

них документів, що стосуються питання гендерної рівності, це зокрема, Загальна декларація прав людини (1948 р.); Міжнародний пакт про громадські та політичні права (1966 р.); Статут Організації Об'єднаних Націй (1945 р.); Декларація про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок (1967 р.); Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами (1949 р.); Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок (1979 р.); Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.); Пекінська декларація (1995 р.) та інші. Кілька років триває підготовча робота з ратифікації Верховною Радою України Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульської конвенції), яку Україна підписала ще 2011 р.¹

При цьому, можна відзначити, що міжнародні стандарти постійно оновлюються в напрямі розвитку ідеї викорінення гендерної дискримінації, рівності, соціальної стабільності.

Адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції ґрунтується на певних правових нормах, які слід розкрити окремо, не враховуючи інший інструментарій. Розглядаючи питання нормативно-правових засад запобігання

¹ Перунова О. Гендерно обумовлене насильство: сутність та співвідношення із суміжними поняттями. *Європейський політично-правовий дискурс*. [2-ге вид.]. 2020. Т. 7. С. 152–158. (Чеська Республіка).

та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції, перш за все слід вказати, що відповідно до ст. 3 Закону України «Про Національну поліцію» у своїй діяльності поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами¹.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України².

Перш за все слід вказати про норми встановлені основоположним нормативно-правовим актом, а саме Конституцією України.

Відповідно до приписів ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

² Там само.

забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави¹.

Стаття 24 Конституції України зазначає, що Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям².

Метою Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення

¹ Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

² Там само.

дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України¹.

Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» надано визначення таким правовим категоріям, як «наси́льство за ознакою статі», «запо́бігання наси́льству за ознакою статі», «проти́дія наси́льству за ознакою статі». Відтак, насильство за ознакою статі – це діяння, спрямовані проти осіб через їхню стать, або поширені в суспільстві звичаї чи традиції (стереотипні уявлення про соціальні функції (становище, обов'язки тощо) жінок і чоловіків), або діяння, що стосуються переважно осіб певної статі чи зачіпають їх непропорційно, які завдають фізичної, сексуальної, психологічної або економічної шкоди чи страждань, включаючи погрози таких дій, у публічному або приватному житті².

Запо́бігання наси́льству за ознакою статі – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, спрямованих на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо насильства за ознакою статі, його причин і наслідків, на формування нетерпимого ставлення до насильства за ознакою статі, викорінення дискримінаційних

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

² Там само.

уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються¹.

Запобігання насильству за ознакою статі – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, спрямованих на припинення насильства за ознакою статі, надання допомоги та забезпечення захисту постраждалої особи та отримання нею відшкодування завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків насильства за ознакою статі, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки².

Систему нормативно-правових засад запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству складає і Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства³.

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

² Там само.

³ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» було внесено зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, а саме до ст. 173-2, якою передбачено відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування. За вчинення таких дій кривдник притягається до відповідальності у вигляді штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадських робіт на строк від тридцяти до сорока годин. При цьому верхня межа санкцій цієї статті Кодексу передбачає адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб, що є винятковим і досить суворим заходом адміністративного впливу на правопорушника. Крім того, Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнено ст. 39-1 – направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі¹.

Окрему роль слід виділити Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні:», відповідно до якого дискримінація - ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства,

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними¹. Законодавство України ґрунтується на принципі недискримінації, що передбачає незалежно від певних ознак: 1) забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб; 2) забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб; 3) повагу до гідності кожної людини; 4) забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб².

Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 6 грудня 2017 р. № 2227-VIII були внесені зміни до Кримінального кодексу щодо криміналізації та визначення відповідальності за домашнє насильство (ст. 126-1 КК України), примушування до шлюбу (ст. 151-2 КК України), сексуальне насильство (ст. 153 КК України), невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників

¹ Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 верес. 2012 р. № 5207-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 412.

² Там само.

(ст. 390-1 КК України), обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство (ст. 91-1 КК України). А також викладено в нових редакціях статті Кримінального кодексу – незаконне проведення аборту або стерилізації (ст. 134 КК України), зґвалтування (ст. 152 КК України)¹.

Варто зазначити, що Кримінальний кодекс України має деякі статті, які можна віднести до видів гендерно обумовленого насильства, а саме: торгівля людьми (ст. 149 КК України), примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154 КК України), статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155 КК України)².

Сімейний кодекс України також містить норми, що можна віднести до питання гендерної рівності, а саме відповідно до ст. 40 шлюб визнається недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований без вільної згоди жінки або чоловіка. Згода особи не вважається вільною, зокрема тоді, коли в момент реєстрації шлюбу вона страждала тяжким психічним розладом, перебувала у стані алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння, у результаті чого не усвідомлювала сповна значення своїх дій і (або) не могла керувати ними, або якщо шлюб було зареєстровано в результаті фізичного чи психічного

¹ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 6 груд. 2017 р. № 2227-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 34.

² Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

насильства¹. Стаття 56 Сімейного кодексу України передбачає право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканість. Примушування до припинення шлюбних відносин, примушування до їх збереження, у тому числі примушування до статевого зв'язку за допомогою фізичного або психічного насильства, є порушенням права дружини, чоловіка на свободу².

Також у вітчизняному законодавстві існує низка підзаконних актів, постанов, розпоряджень щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» № 234 від 20 березня 2019 р. визначає процедуру формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (далі – Реєстр). Метою формування та ведення Реєстру є надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству визначених ст. 7-1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»³.

¹ Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.

² Там само.

³ Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 20 берез. 2019 р. № 234. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України «Питання проведення гендерно-правової експертизи» № 997 від 28 листопада 2018 р. визначає механізм проведення гендерно-правової експертизи законодавства та проектів нормативно-правових актів в усіх сферах законодавства. Метою проведення гендерно-правової експертизи є: 1) проведення комплексного дослідження законодавства та проектів нормативно-правових актів у частині їх відповідності міжнародним договорам України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та резолюціям міжнародних конференцій, міжнародних організацій, їх органів з прав людини стосовно дотримання принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; 2) запобігання прийняттю та наявності нормативно-правових актів, положення яких не відповідають принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків¹.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції комунікації у сфері гендерної рівності» № 1128-р від 16 вересня 2020 р. схвалено Концепцію комунікації у сфері гендерної рівності, яка спрямована на створення майбутнього, у якому кожна жінка та чоловік, що проживають в Україні, користуються рівними правами та можливостями, які необхідні для повноцінної участі в усіх сферах суспільного життя, без дискримінації, насильства та експлуатації. Метою Концепції є покращення

¹ Питання проведення гендерно-правової експертизи: постанова Кабінету Міністрів України від 28 листоп. 2018 р. № 997. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-%D0%BF#Text>

розуміння в суспільстві суті та завдань державної гендерної політики та сприйняття її як невід’ємної складової демократичної та правової держави¹.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року» № 1544-р від 28 жовтня 2020 р. затверджено Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 р. Метою Національного плану є створення умов для забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у подоланні конфліктів, встановленні миру, процесах відновлення, протидії безпековим викликам, системної протидії насильству за ознакою статі та насильству, пов’язаному з конфліктом².

Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року» № 229-р від 5 квітня 2017 р. схвалено Концепцію Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 р. метою якої є удосконалення механізму забезпечення рівних прав та можливостей

¹ Про схвалення Концепції комунікації у сфері гендерної рівності: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2020 р. № 1128-р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-%D1%80#Text>

² Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2020 р. № 1544-р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>

жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства та впровадження європейських стандартів рівності. У результаті виконання Програми планується удосконалити механізм забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, що сприятиме створенню підґрунтя для комплексної реалізації положень Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», міжнародних зобов'язань України та рекомендацій міжнародних моніторингових органів щодо сталого впровадження принципів гендерної рівності¹.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року» № 728-р від 10 жовтня 2018 р. схвалено Концепцію Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р., метою якої є забезпечення розбудови системи запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі відповідно до міжнародних стандартів і Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» в умовах децентралізації та запровадження комплексних дій та заходів, спрямованих на зменшення масштабу такого явища. Виконання Програми дасть змогу знизити рівень домашнього насильства, насильства

¹ Про схвалення Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 квіт. 2017 р. № 229-р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-%D1%80#Text>

за ознакою статі та забезпечити захист прав постраждалих осіб через удосконалення системи запобігання та протидії такому насильству, удосконалення відповідної нормативно-правової бази, запровадження дієвого механізму взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі¹.

Основними проблемами нормативно-правових засад запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції є:

- відсутність законодавчо-закріпленого поняття «гендерно-обумовлене насильство»;
- відсутність спеціалізованого закону, яким визначалися б основи запобігання та протидії усіх видів гендерно-обумовлених насильств;
- застарілість нормативного регулювання гендерних питань, необхідність прийняття комплексного законодавства про гендерну рівність, недоторканість та свободу, відповідно до міжнародних стандартів;
- відсутність узгодженості при визначенні функціональних повноважень суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленим злочинам.

Отже, нормативно-правові засади запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції ґрунтуються на Конституції України, міжнародних стандартах щодо гендерної рівності, недоторканості та свободи, Ко-

¹ Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2020 р. № 1544-р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>

дексі України про адміністративні правопорушення, законах України «Про Національну поліцію», «Про запобігання та протидію домашньому насильству», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», інших законодавчих актах України, розпорядженнях Кабінету Міністрів України щодо реалізації державної соціальної політики, інших підзаконних актах та внутрішньовідомчих документах органів поліції.

Що стосується питання міжнародно-правових документів, які прямо чи опосередковано мають відношення до питання гендерної рівності, то перш за все слід сказати про Загальну декларацію прав людини, ст. 2 якої зазначає, що кожна людина повинна мати всі прав і всі свободи, проголошені Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядованою або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенитеті¹.

Наступним базовим міжнародним документом є Міжнародний пакт про громадські та політичні права. Міжнародний пакт про громадські та полі-

¹ Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 груд. 1948 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

тичні права беручи до уваги, що відповідно до принципів, проголошених Статутом Організації Об'єднаних Націй визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, та рівних і невід'ємних прав їх є основою свободи, справедливості і загального миру, визнаючи, що ці права впливають з властивої людській особі гідності, визнаючи, що згідно з Загальною декларацією прав людини ідеал вільної людської особи, яка користується громадянською і політичною свободою і свободою від страху та нужди, можна здійснити, тільки якщо будуть створені такі умови, за яких кожен може користуватися своїми економічними, соціальними і культурними правами, так само, як і своїми громадянськими та політичними правами, беручи до уваги, що за Статутом Організації Об'єднаних Націй держави зобов'язані заохочувати загальне поважання і додержання прав і свобод людини, беручи до уваги, що кожна окрема людина, маючи обов'язки щодо інших людей і того колективу, до якого вона належить, повинна добиватися заохочення і додержання прав, визнаних у цьому Пакті погодив ряд статей. Основною статтею цього пакту, яка має відношення до питання гендерної рівності є ст. 3, яка визначає, що держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма громадянськими і політичними правами, передбаченими в цьому Пакті¹.

¹ Міжнародний пакт про громадські та політичні права: прийнято ГА ООН 16 груд. 1966 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

Поряд з цим, варто згадати також Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. У випадку, як і з Міжнародним пактом про громадські та політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, а саме стаття 3 зазначає, що Держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються забезпечити рівне для чоловіків і жінок право користування всіма економічними, соціальними і культурними правами, передбаченими в цьому Пакті¹.

Суттєву роль на міжнародній арені у подоланні гендерно-обумовленого насильства відіграє Декларація про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок, яка містить в собі 11 статей, кожна з яких стосується подолання будь-якого насильства відносно жінок.

Досліджуючи Декларацію про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок, вважаємо за необхідне виділити декілька основоположних статей. Так, ст. 1 зазначає, що дискримінація по відношенню до жінок, що призводить до заперечення або обмеження її рівноправності з чоловіками, є несправедливістю в своїй основі і є злочин проти людської гідності².

Стаття 2 Декларації про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок зазначає, що слід вжити

¹ Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: прийнято ГА ООН 16 груд. 1966 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

² Декларація про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок: прийнята резолюцією 2263 (XXII) Генеральної Асамблеї ООН від 7 листоп. 1967 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_386#Text

всіх необхідних заходів для анулювання існуючих законів, звичаїв, постанов і практики, які є дискримінаційними по відношенню до жінок, встановлення належного юридичного захисту рівноправності чоловіків і жінок, зокрема: а) принцип рівності для чоловіків і жінок потрібно включити до конституції або іншим чином гарантований законом; б) міжнародні акти Організації Об'єднаних Націй і спеціалізованих установ, що стосуються усунення дискримінації по відношенню до жінок, повинні бути ратифіковані або до них повинні приєднатися і вони повністю повинні бути втілені в життя в можливо короткий термін¹.

Як і Міжнародний пакт про громадські та політичні права, Декларація про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок містить в собі статтю, яка стосується права голосу. Так, із тексту ст. 4 вбачається, що слід вжити всіх належних заходів, щоб забезпечити жінкам на рівних умовах з чоловіками без будь-якої дискримінації: а) право голосу на виборах і право на обрання в публічно виборних органах; б) право голосувати на всіх публічних референдумах; в) право доступу на державну службу і право виконання всіх суспільних функцій².

Не менш важливим міжнародним документом в питанні гендерного насильства щодо жінок – є Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок.

¹ Декларація про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок: прийнята резолюцією 2263 (XXII) Генеральної Асамблеї ООН від 7 листоп. 1967 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_386#Text

² Там само.

В розумінні Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок, «дискримінація щодо жінок» – означає будь-яке розрізнення, виняток або обмеження за ознакою статі, спрямовані на ослаблення чи зведення нанівець визнання, користування або здійснення жінками, незалежно від їхнього сімейного стану, на основі рівноправності чоловіків і жінок, прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній, громадській або будь-якій іншій галузі¹.

Відповідно до ст. 1 Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок, держави-сторони засуджують дискримінацію щодо жінок в усіх їх формах, погоджуються негайно всіма відповідними заходами здійснювати політику ліквідації дискримінації щодо жінок і з цією метою зобов'язуються: а) включити принцип рівноправності чоловіків і жінок у свої національні конституції або інше відповідне законодавство, якщо цього ще не було зроблено, та забезпечити за допомогою закону й інших відповідних заходів практичне здійснення цього принципу; б) вживати відповідних законодавчих та інших заходів, включаючи санкції там, де це необхідно, що забороняють будь-яку дискримінацію щодо жінок; в) встановити юридичний захист прав жінок на рівній основі з чоловіками та забезпечити за допомогою компетентних національних судів та інших дер-

¹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: вступила в дію від 3 верес. 1981 р. *Бібліотека голови профспілкового комітету*. 2005. № 5. 5 травня. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207

жавних установ ефективний захист жінок проти будь-якого акту дискримінації; г) утримуватися від вчинення будь-яких дискримінаційних актів або дій щодо жінок та гарантувати, що державні органи та установи діятимуть відповідно до цього зобов'язання; г) вживати всіх відповідних заходів для ліквідації дискримінації щодо жінок з боку будь-якої особи, організації або підприємства; д) вживати всіх відповідних заходів, включаючи законодавчі, щодо зміни або скасування чинних законів, постанов, звичаїв і практики, що являють собою дискримінацію щодо жінок; е) скасувати всі положення свого кримінального законодавства, що являють собою дискримінацію щодо жінок¹.

Метою Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації по відношенню до жінок відповідно до статті 5 є мета: а) змінити соціальні та культурні моделі поведінки чоловіків і жінок для досягнення викоренення забобонів, звичаїв та всіх інших проявів, що ґрунтуються на ідеї неповноцінності чи зверхності однієї із статей або стереотипності ролі чоловіків і жінок; б) забезпечити, щоб сімейне виховання включало правильне розуміння материнства як соціальної функції і визначення загальної відповідальності чоловіків і жінок за виховання та розвиток своїх дітей за умови, що в усіх випадках інтереси дітей мають перевагу².

¹ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: вступила в дію від 3 верес. 1981 р. *Бібліотека голови профспілкового комітету*. 2005. № 5. 5 травня. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207

² Там само.

Також важливим міжнародним документом, ратифікованим Україною – є Пекінська декларація прийнята на четвертий Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 р.

Згідно із текстом Пекінської декларації, уряди, які брали участь в конференції переконані в тому, що:

- розширення можливостей жінок та їхня всебічна участь на основі рівності в усіх сферах життя суспільства, включаючи участь у процесі прийняття рішень і доступ до влади, мають основне значення для досягнення цілей рівності, розвитку і миру;

- права жінок є правами людини;

- рівні права, можливості та доступ до ресурсів, рівний розподіл сімейних обов’язків між чоловіками і жінками і гармонійне партнерство між ними мають ключове значення для їхнього добробуту і добробуту їхніх родин, а також для зміцнення демократії;

- ліквідація бідності на основі стійкого економічного зростання, соціального розвитку, охорони навколишнього середовища і соціальної справедливості вимагає залучення жінок до економічного і соціального розвитку, рівних можливостей і повної та рівноправної участі жінок і чоловіків як рушійних сил і бенефіціарів орієнтованого на людей стійкого розвитку;

- світ на місцевому, регіональному і глобальному рівнях досяжний і нерозривно пов’язаний з поліпшенням становища жінок, які є впливовою силою в справі керування, врегулювання конфліктів і сприяння встановленню міцного миру на всіх рівнях;

– необхідно розробляти, здійснювати з всебічною участю жінок дієві, ефективні та взаємодоповнюючі програми, включаючи політику і програми в галузі розвитку, що враховують гендерні аспекти, і спостерігати за їх здійсненням на всіх рівнях, що будуть сприяти розширенню прав і поліпшенню становища жінок¹.

Одними із результатів Всесвітньої конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 р. стало рішення взяття на себе відповідальності учасниками конференції:

– забезпечення жінкам і дівчатам можливості повного користування всіма правами й основними свободами людини і вживати дієвих заходів проти порушення цих прав і свобод;

– вжиття всіх необхідних заходів для ліквідації всіх форм дискримінації по відношенню до жінок і дівчат і усунення всіх перешкод на шляху досягнення рівності між чоловіками та жінками, поліпшення становища жінок і розширення їхніх прав;

– домагатися всебічної участі чоловіків в усіх зусиллях з досягнення рівності;

– сприяти досягненню жінками економічної незалежності, включаючи зайнятість, і покласти край перманентно зростаючому тягареві бідності, який несуть жінки, шляхом усунення структурно обумовлених причин зубожіння на основі перетворення економічних структур, надання всім жінкам, серед них тим, що живуть у сільських районах, як

¹ Пекінська декларація: прийнята від 15 верес 1995 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text

найважливішим учасникам розвитку, рівного доступу до виробничих ресурсів, можливостей і державних послуг;

– попереджати й усувати будь-які форми насильства щодо жінок і дівчат;

– забезпечувати жінкам і чоловікам рівний доступ до освіти та медичної допомоги і рівне ставлення до них у цих галузях і домагатися поліпшення статевого і репродуктивного здоров'я жінок, а також підвищення їхнього освітнього рівня;

– нарощувати зусилля з надання рівних можливостей користування всією сукупністю прав людини й основних свобод усім жінкам і дівчатам, що стикаються з комплексом перешкод на шляху розширення їхніх прав і поліпшення становища через такі чинники, як расова приналежність, вік, мова, етнічна приналежність, культура, релігія, інвалідність, приналежність до корінного народу;

– забезпечувати повагу міжнародного права, включаючи гуманітарне право, в інтересах захисту насамперед жінок і дівчат;

– домагатися максимального розвитку здібностей дівчат і жінок будь-якого віку, забезпечувати їх всебічну й рівну участь у розбудові більш досконалого світу для всіх і підвищувати їхню роль у процесі розвитку¹.

Уже не один рік триває підготовча робота з ратифікації Верховною Радою України – Конвенції Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно

¹ Пекінська декларація: прийнята від 15 верес 1995 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text

жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», яку Україна підписала ще в 2011 р., проте не може ще досі імплементувати у вітчизняне законодавство. Проте, вважаємо за необхідне вказати деякі положення цієї конвенції, оскільки вона відіграє важливу роль в міжнародному праві у питанні гендерно-обумовленого насильства.

Відповідно до ст. 1 Конвенції Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» основними її цілями є: а) захист жінок від усіх форм насильства й недопущення, кримінальне переслідування та ліквідація насильства стосовно жінок і домашнього насильства; б) сприяння ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок та заохочення дійсної рівності між жінками та чоловіками, у тому числі шляхом надання жінкам самостійності; в) розробка всеосяжних рамок, політики та заходів для захисту всіх жертв насильства стосовно жінок і домашнього насильства та надання їм допомоги; г) заохочення міжнародного співробітництва з метою ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства; ґ) забезпечення підтримки та надання допомоги організаціям та правоохоронним органам в ефективному співробітництві для прийняття комплексного підходу до ліквідації насильства стосовно жінок і домашнього насильства¹.

Цікавими та актуальними є визначення, які пропонує нам ст. 3 Конвенції Ради Європи «Про

¹ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція): підписана від 11 трав. 2011 р. ЛІГА: ЗАКОН: [сайт]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251>

запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»: а) «насильство стосовно жінок» розуміється як порушення прав людини й форма дискримінації стосовно жінок та означає всі акти насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання стосовно жінок, у тому числі погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті; б) «домашнє насильство» означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні; в) «гендер» означає соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків; г) «насильство стосовно жінок за гендерною ознакою» означає насильство, яке спрямоване проти жінки через те, що вона є жінкою, або яке зачіпає жінок непропорційно; г) «жертва» означає будь-яку фізичну особу, що піддається поведінці, зазначеній у пунктах «а» та «б»¹.

¹ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищам (Стамбульська конвенція): підписана від 11 трав. 2011 р. ЛІГА: ЗАКОН: [сайт]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251>

Таким чином, адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції ґрунтується на широкій національній та міжнародній нормативно-правовій базі, при цьому, слід відзначити відсутність спеціалізованого закону про запобігання та протидію гендерно-обумовленому насильству.

Досліджуючи адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції, доцільно буде спершу розкрити поняття «адміністративно-правового механізму», оскільки воно є базовим.

Провівши аналіз наукової літератури, слід констатувати той факт, що поняття «адміністративно-правового механізму» багатьма вченими ототожнюється і розглядається через призму визначення «адміністративно-правового регулювання». Так, О. Скакун у своїй праці пропонує під механізмом держави розуміти цілісну, ієрархічну, динамічну систему державних органів, підприємств, установ, що здійснює завдання і функції держави на основі і в межах права. Ознаки механізму держави вчена наводить такі: 1) структурована система – її структура складається з елементів, тісно пов'язаних між собою. Політико-організаційну основу системи становлять органи держави, територія держави, збройні сили та інші державні військові формування, державні символи, столиця держави; 2) ієрархічна система – побудована на засадах субординації і координації. Ієрархія простежується в розчленованості державного механізму на різні державні органи, блоки, підсистеми, що перебувають у су-

підрядності один до одного і мають діяти скоординовано – разом, злагоджено і без збоїв. Одну із підсистем держави утворюють вищі органи держави (парламент, уряд, глава держави), другу – центральні органи виконавчої влади (міністерства, комітети, фонди). Існує підсистема виконавчої влади місцевого рівня: державні адміністрації на чолі з їх головами. Судові і правоохоронні органи (прокуратура, міліція, служба безпеки) мають свою, внутрішню, ієрархічну структуру; 3) цілісна система – побудована на єдиних принципах, має єдині завдання і цілі діяльності. Кожний суб'єкт механізму держави як його системний елемент органічно зумовлений усіма іншими його елементами і функціонуванням системи в цілому; 4) функціонуюча (реально працююча) система – перебуває в динаміці, розвитку завдяки використанню набору засобів, способів для управління суспільством, виконання функцій держави; 5) має організаційно-економічну основу – єдину державну бюджетну, грошову, банківську системи, державну власність; 6) легітимна і легалізована система – визнана народом, діє на основі та у межах права; 7) ефективність дії визначається людським фактором – професіоналізмом державних службовців, їх спеціальним статусом, гарантіями зайнятості і соціального захисту¹.

В свою чергу, І. Голосніченко вказує, що механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин є сукупністю адміністративно-

¹ Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2008. С. 656.

правових засобів, за допомогою яких справляється вплив на відносини, що виникають у процесі здійснення виконавчої влади¹. Досить зрозумілою є позиція О. Остапенко, яка у полягає у визначенні механізму адміністративно-правового регулювання як систему наділених владними повноваженнями суб'єктів (органи державної влади і управління) щодо застосування правових засобів з метою правового впливу на суспільні відносини в інтересах фізичних і юридичних осіб². В. В. Галунько під адміністративно-правовим регулюванням розуміє цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави³.

На думку В. І. Теремецького, адміністративно-правове регулювання являє собою цілеспрямований вплив правових норм, що прийняті державою і є відповідними адміністративними засобами забезпечення прав та законних інтересів фізичних, юридичних осіб та держави у суспільних відносинах з метою підпорядкування їх юридично встановлено-

¹ Голосніченко І. П. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб. Київ: ГАН, 2005. С. 20–21.

² Остапенко О. І. Наукові уявлення про механізм адміністративно-правового регулювання. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія: Юридична. 2010. № 2. С. 148.

³ Адміністративне право України: навч. посіб.: у 2 т./В. В. Галунько, В. І. Олефір, М. П. Пихтін та ін. Херсон: Херсон. міська друкарня, 2011. Т. 1. Загальне адміністративне право. С. 242.

му правопорядку, а також охорони та розвитку в інтересах суспільства і держави¹.

На підставі вищезазначеного, можна зробити висновки, що «адміністративно-правовий механізм» – це сукупність адміністративно-правових методів, засобів та способів, за допомогою яких, уповноваженими органами здійснюється правове регулювання певних суспільних відносин, з метою захисту прав та законних інтересів фізичних чи юридичних осіб.

Досліджуючи різні суспільні відносини, вчені-теоретики у своїх працях давали авторські визначення адміністративно-правового регулювання та виділяли основні його риси. Для визначення адміністративно-правового механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції, пропонуємо розглянути позиції деяких вчених. І. А. Городецька у своїй праці, розглядала сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу виявляється крізь призму співвідношення потреб (інтересів) суб'єктів цих відносин (які можливо задовольнити завдяки інструментарію адміністративно-правового регулювання) і мети адміністративно-правового регулювання, за умови кореляції останньої із загальною метою правового регулювання розглядуваних суспільних відносин².

¹ Теремецький В. І. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері оподаткування. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2012. № 1 (35). С. 50–54.

² Городецька І. А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 64.

Інший вчений, Л. Князька у своєму дисертаційному дослідженні на тему «Адміністративно-правове регулювання в галузі соціального захисту населення» під механізмом адміністративно-правового регулювання соціальної діяльності розуміє спосіб організації та функціонування державних органів щодо висування обґрунтованих цілей, створення та розвитку регулюючої системи, спрямованої на досягнення цілей у соціальній діяльності державних органів¹. С. В. Слюсаренко, розглядаючи адміністративно-правове регулювання режиму земель оборони, дійшов висновку, що механізм правового регулювання є невід’ємною частиною розвитку суспільства з об’єктивно притаманними йому складовими частинами. Дія цього механізму, на думку науковця, має певні стадії (етапи), а саме: формування і дії правових норм; стадія виникнення прав і обов’язків (правовідносин); стадія реалізації прав і обов’язків². І. С. Калущ, розглядаючи механізм антидемпінгового регулювання мита в Україні, зробив висновок, що його доцільно з’ясовувати у широкому та вузькому розумінні. Широке розуміння механізму адміністративно-правового регулювання повинно містити сукупність органів, які мають вплив на формування антидемпінгового законодавства та систему антидемпінгового регулю-

¹ Князька Л. Адміністративно-правове регулювання в галузі соціального захисту населення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. С. 9.

² Слюсаренко О. В. Адміністративно-правове регулювання режиму земель оборони: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. С. 7.

вання; вузьке розуміння передбачає з'ясування ролі суб'єктів, що мають повноваження при здійсненні правозастосовного регулювання¹. В. А. Бортник розуміє під механізм стягнення податкового боргу комплекс адміністративно-правових заходів заохочення платників податків до своєчасної сплати коштів до бюджетів або державних цільових фондів у порядку та строки, визначені законодавством України².

Відповідно до ст. 7-1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» одним із уповноважених суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі – є органи Національної поліції. Безпосередньо цим суб'єктом має бути застосовано комплексний підхід щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству. Такий підхід можна реалізувати через адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, який у сучасних умовах найбільш прийнятний для України як правової, демократичної та соціальної держави. Відтак, доречно зазначити, що адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії ген-

¹ Калуш І. С. Організаційно-правові основи застосування антидемпінгових мит в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2007. С. 9.

² Бортняк В. А. Механізм стягнення податкового боргу (адміністративно-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2008. С. 8–9.

Остапенко О. І. Наукові уявлення про механізм адміністративно-правового регулювання. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ.* Серія: Юридична. 2010. № 2. С. 149.

дерно-обумовленому насильству органами Національної поліції є нічим іншим, як способом держави організувати певний структурно-послідовний алгоритм дій органів Національної поліції, які, в свою чергу, тягнуть за собою наділення уповноважених підрозділів Національної поліції або інших уповноважених осіб спеціальними правами та обов'язками, які виражаються в системі заходів, методів та способів для запобігання та попередження потенційних правопорушень, які можуть виникнути за ознакою статті або ж з метою профілактики та протидії правопорушенням за ознакою статті, які уже порушили права та законні інтереси певної фізичної чи юридичної особи.

В цілому, адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції має такі характерні риси: 1) є системою заходів, методів та способів для запобігання, протидії та припинення правопорушень, які можуть виникнути за гендерною ознакою; 2) адміністративна діяльність органів Національної поліції спрямована на врегулювання суспільних відносин у процесі запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству; 3) має спеціальну мету; 4) включає спеціальний інструмент впливу превентивного, примусового та юрисдикційного характеру – терміновий заборонний припис; 5) додатковим елементом адміністративно-правового механізму виступає взаємодія Національної поліції з іншими державними органами та неурядовими організаціями щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

Контрольні завдання

1. Визначте та охарактеризуйте повноваження суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

2. Наведіть основні проблеми нормативно-правових засад запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції України.

3. Охарактеризуйте систему суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

4. Наведіть нормативно-правові засади запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції України.

5. Охарактеризуйте адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції України.

6. Надайте визначення та охарактеризуйте правові категорії «запобігання насильству за ознакою статі» та «запобігання насильству за ознакою статі».

7. Охарактеризуйте компетенцію Національної поліції України, як основного суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

8. Надайте визначення та охарактеризуйте гендер, як ціннісний предмет правового регулювання.

9. Визначте роль та значення Національної поліції в системі суб'єктів протидії гендерно-обумовленому насильству в Україні.

10. Охарактеризуйте міжнародні стандарти системи протидії гендерно-обумовленому насильству.

Розділ 2

Організація та напрями запобігання та протидії органами Національної поліції гендерно-обумовленому насильству

2.1. Превентивні поліцейські заходи, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству

Поліція кожної окремої держави має певні особливості, володіє розмаїттям функцій, її місце й першочергова роль у системі владних інститутів держави визначається тим, що її головне призначення – «силове» забезпечення правопорядку. Роль будь-якої поліції світу полягає в тому, щоб звертатися до всіх видів людських проблем, коли й наскільки вони можуть вимагати застосування примусу. А це вже надає однорідності таким поліцейським процедурам, як затримання злочинця, виставлення дебоширів із місць громадського користування, регулювання дорожнього руху, контроль натовпу під час масових заходів, реагування на різні правопорушення, а також вживання превентивних заходів¹.

¹ Чумак В. В. Превентивні заходи реагування поліції на правопорушення: досвід Грузії. *Вісн. Запорізь. нац. ун-ту*. Серія: Юрид. науки. 2015. № 2 (1). С. 95.

Превентивні заходи відіграють важливу роль в діяльності поліції, дозволяючи попередити дію правопорушень та можливі негативні наслідки. Такі поліцейські превентивні заходи досить часто застосовуються в протидії гендерно-обумовленому насильству, однак, їх недостатня ефективність в практичній діяльності поліції вказує на необхідність перегляду та вдосконалення існуючого механізму використання превентивних заходів в площині запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень¹.

Поліція для виконання покладених на неї завдань вживає заходів реагування на правопорушення, визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним процесуальним кодексом України, на підставі та в порядку, визначених законом. Поліція для охорони прав і свобод людини, запобігання загрозам публічній безпеці і порядку або припинення їх порушення також застосовує в межах своєї компетенції поліцейські превентивні заходи та заходи примусу, визначені Законом України «Про Національну поліцію»².

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

² Там само.

Варто все ж сформувані поняття «превентивні заходи». Для початку слід вказати, що превенція являє собою комплексну діяльність державних органів, яка передбачає застосування спеціальних заходів направлених на запобігання та попередження порушень суспільних відносин в різних галузях життєдіяльності соціуму, а також їх профілактику – усуненням негативних явищ процесів та інших детермінантів правопорушень¹.

Питання визначення превентивних заходів були й залишаються предметом дослідження багатьох вчених і більшість авторів погоджуються з точкою зору про те, що адміністративно-превентивні заходи становлять собою комплекс узгоджених дій морального, матеріального, фізичного, організаційного та іншого характеру, спрямованих на виявлення та недопущення вчинення правопорушень, забезпечення громадського порядку та безпеки². Науковці О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О. В. Джафарова та інші у навчальному підручнику вказують, що превентивні поліцейські заходи – це дія або комплекс дій, що обмежують певні права і свободи людини, використання яких не завжди пов'язане з протиправною поведінкою конкретних

¹ Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. С. 73–74.

² Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т./ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Юрид. думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. С. 417.

Собакарь А. О. Превентивно-примусові поліцейські засоби забезпечення публічної безпеки та порядку. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2017. № 4. С. 87–95.

осіб, застосовуються відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень із дотриманням встановлених законом вимог¹.

Під превентивними заходами В. Муцко трактує скоординовану систему впливу на свідомість та поведінку громадян з метою раннього виявлення та попередження їх протиправної поведінки у даній сфері. Ефективність саме такої форми здійснення адміністративно-правового регулювання пояснюється збільшенням її результативності у процесі забезпечення публічної безпеки та порядку. Адже у випадку скоєння правопорушень чи інших негативних явищ публічна безпека безпосередньо зазнає несприятливого впливу з боку її учасників. В такому разі перед уповноваженими органами стоїть завдання лише накласти відповідне стягнення на правопорушника і реалізувати компенсаційно-відновлювальну функцію відповідальності. Втім, шкода суспільним відносинам вже завдана і роль органів державної влади обмежується фіксуванням факту правопорушення і відповідного реагування на нього².

Як вважає К. Шкарупа, одним із повноважень поліції є профілактика (превенція) правопорушень,

¹ Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навч. посіб./О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О. В. Джафарова та ін.; передм. О. М. Бандурки; МВС України; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 59.

² Муцко В. Ф. Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 198 с.

що полягає в цілеспрямованій діяльності підрозділів і служб поліції з метою виявлення, усунення і зниження негативного впливу чинників, що зумовлюють учинення кримінальних і адміністративних правопорушень, формування позитивного середовища соціалізації й коригування поведінки осіб, схильних до вчинення правопорушень. Превентивна діяльність здійснюється поліцейськими в процесі профілактики та запобігання вчиненню правопорушень, в ході реалізації профілактичного контролю стосовно додержання вимог законів та інших нормативно-правових актів щодо дітей, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, організації роботи дозвільної системи, запобігання та припинення насильства в сім'ї тощо¹.

А. Собакарь вказує, що особливістю превентивно-примусових засобів є те, що вони частіше за все у правозастосовній діяльності органів публічного адміністрування застосовуються під час реалізації контрольних-наглядових повноважень. При цьому підставою для застосування таких засобів є наявність потенційної чи реально існуючої загрози публічній безпеці та порядку, тобто наявність особливих, визначених у законодавстві, умов, що пов'язані чи не пов'язані з протиправною поведінкою осіб, до яких вони застосовуються. Нормативно-правове визначення застосування зазначених адмі-

¹ Шкарупа К. В. Особливості превентивної діяльності Національної поліції України. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3. С. 155–157.

ністративно-правових засобів здійснюється на різному юридичному рівні: законодавчому, підзаконному та відомчому¹.

Превентивні заходи Я. Лакійчук визначає як комплекс дій контрольно-наглядового, реактивного, дозвільно-облікового, реєстраційного, інформаційно-аналітичного, обмежувального характеру, метою яких є профілактика, попередження та запобігання вчиненню правопорушень у всіх без виключення галузях життєдіяльності суспільства².

Аналізуючи вищевикладене, превентивні поліцейські заходи – це вид поліцейських заходів обмежувального характеру, що за своєю суттю є діями органів Національної поліції, які спрямовані на попередження несприятливого впливу від правопорушника, недопущення вчинення правопорушень, запобігання наслідків правопорушень у різних сферах правового регулювання та виправлення поведінки особи в напрямі соціалізації, та застосовуються в межах та у відповідності закону та внутрішньовідомчих інструкцій.

Характеризуючи превентивні поліцейські заходи, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству слід вказати, що важливою складовою будь-яких превентивних заходів поліції має бути робота

¹ Собакарь А. О. Превентивно-примусові поліцейські засоби забезпечення публічної безпеки та порядку. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2017. № 4. С. 87–95.

² Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. С. 73–74.

з громадськістю. Об'єктом спрямування такої превентивної діяльності насамперед будуть потенційна жертва, злочинець і система безпеки загалом¹.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до завдань у сфері запобігання домашньому насильству належать: 1) визначення стану, причин і передумов поширення домашнього насильства; 2) підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства; 3) сприяння розумінню суспільством природи домашнього насильства, його непропорційного впливу на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку; 4) формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, усвідомлення домашнього насильства як порушення прав людини; 5) викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються; 6) заохочення всіх членів суспільства, насамперед чоловіків і хлопців, до активного сприяння запобіганню домашньому насильству².

¹ Чумак В. В. Превентивні заходи реагування поліції на правопорушення: досвід Грузії. *Вісн. Запоріз. нац. ун-ту*. Серія: Юрид. науки. 2015. № 2 (1). С. 95–101.

² Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

В своїй діяльності органи поліції використовують досить широке коло превентивних заходів, які різняться між собою за характером правового впливу, механізмом реалізації та ступенем глибини правового дозволу на їх здійснення¹.

Згідно з Законом України «Про Національну поліцію» поліція може застосовувати такі превентивні заходи: 1) перевірка документів особи; 2) опитування особи; 3) поверхнева перевірка і огляд; 4) зупинення транспортного засобу; 5) вимога залишити місце і обмеження доступу до визначеної території; 6) обмеження пересування особи, транспортного засобу або фактичного володіння річчю; 7) проникнення до житла чи іншого володіння особи; 8) перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ; 9) застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 10) перевірка дотримання обмежень, установлених законом стосовно осіб, які перебувають під адміністративним наглядом, та інших категорій осіб; 11) поліцейське піклування. Під час проведення превентивних поліцейських заходів поліція зобов'язана повідомити особі про причини застосування до неї превентивних заходів, а також довести до її відома нормативно-правові акти, на підставі яких застосовуються такі заходи².

¹ Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. С. 72–73.

² Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

При цьому, не передбачена нормами Закону України «Про Національну поліцію», але також виражає превентивну частину діяльності поліції превентивна (профілактична) робота дільничних офіцерів поліції. Остання являє собою передбачену законодавством України діяльність, спрямовану на попередження кримінальних та інших правопорушень, перевірку дотримання обмежень, установлених законом відносно осіб, які перебувають на превентивному обліку¹. В рамках цієї роботи дільничні офіцери поліції здійснюють превентивні заходи щодо осіб, схильних до вчинення правопорушень, та осіб, які перебувають на обліку в органах поліції, для попередження вчинення ними правопорушень із залученням до цієї роботи громадськості. На превентивний облік із подальшим проведення профілактичної роботи ставляться:

- особи, звільненими з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і в яких судимість не знято або не погашено в установленому законом порядку;
- особи, яким винесено офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї².

¹ Шкарупа К. В. Особливості превентивної діяльності Національної поліції України. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3. С. 155–161.

² Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 лип. 2017 р. № 650. *Офіц. вісн. України*. 2017. № 70. Ст. 471.

Александров Д. О., Дрозд О. Ю. Особливості професійно-психологічної адаптації працівників національної поліції України до правоохоронної діяльності. *Наука і освіта*. 2017. № 11. С. 40.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» на виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (в тому числі, поліція), забезпечують: 1) вивчення ситуації та збір згрупованих за статтю статистичних даних про факти домашнього насильства; 2) організацію і проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення домашнього насильства, ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та практики його застосування; 3) організацію і проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо запобігання та протидії домашньому насильству, роз'яснення його форм, проявів і наслідків; 4) розроблення та впровадження у навчальних закладах навчальних і виховних програм з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей; 5) залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання домашньому насильству, зокрема формування небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед постраждалих дітей, усвідомлення необхідності невідкладного повідомлення про випадки домашнього насильства, зокрема до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей; 6) організацію та проведення спільних і спеціалізованих тренінгів

та семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, а також для працівників правоохоронних органів і суддів. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання домашньому насильству, враховують природу домашнього насильства, його непропорційний вплив на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку, необхідність підтримки та захисту постраждалих осіб, наслідки домашнього насильства, що призводять до порушення прав людини. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, яким стало відомо про вчинення домашнього насильства, зокрема якщо постраждалими особами стали або можуть стати діти, зобов'язані невідкладно повідомити про це до районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України або до цілодобового кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей¹.

В свою чергу, Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» встановлено, що заходи із запобігання насильству за ознакою статі здійснюються за такими

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

напрямами: вивчення ситуації та збір даних про факти насильства за ознакою статі; проведення галузевих та міжгалузевих досліджень стану, причин і передумов поширення насильства за ознакою статі, а також ефективності законодавства у сфері запобігання та протидії такому насильству, практики його застосування; проведення інформаційних кампаній щодо проявів насильства за ознакою статі, його наслідків, зокрема для дітей; проведення у навчальних закладах інформаційно-просвітницьких заходів з питань запобігання та протидії насильству за ознакою статі, у тому числі стосовно дітей; залучення засобів масової інформації до проведення просвітницьких кампаній, спрямованих на виконання завдань у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі; організація і проведення спільних та спеціалізованих тренінгів і семінарів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, а також для працівників правоохоронних органів і суддів; організація і виконання програм для осіб, які вчинили насильство за ознакою статі, зокрема сексуальне насильство, у визначеному законодавством порядку. Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству за ознакою статі, враховують його непропорційний вплив на жінок і чоловіків, зокрема на осіб з інвалідністю, вагітних жінок, недієздатних осіб, осіб похилого віку, необхідність підтримки та захисту осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також наслідки такого насильства, що призводять до порушення прав людини та дискримінації за ознакою статі. Вжиття будь-яких заходів у

сфері запобігання насильству за ознакою статі здійснюється без дискримінації за будь-якою ознакою. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, яким стало відомо про вчинення насильства за ознакою статі, зобов'язані невідкладно повідомити про це до місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України або до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей¹.

Вищевикладене дозволяє сформуванню таких ознак превентивних поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству:

– об'єктом превентивної діяльності органів Національної поліції є протидія гендерно-обумовленому насильству та профілактика щодо його вчинення, а також захист осіб від впливу гендерно-обумовленого насильства;

– суб'єктами превентивної діяльності щодо протидії гендерно-обумовленому насильству є органи Національної поліції (як безпосередні реалізатори) та правопорушники (в тому числі, потенційні), які вчинили (схильні до вчинення) гендерно-обумовленого насильства;

– превентивні поліцейські заходи, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

гендерно-обумовленому насильству мають бути системними та комплексними, оскільки тільки стабільною профілактичною діяльністю можна якомога більше мінімізувати факти вчинення гендерно-обумовленого насильства;

– розвиток превентивних поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству має бути спрямований на здійснення більш активної профілактично-агітаційної діяльності поліції серед громадськості щодо формування в молоді та суспільства в цілому належної правосвідомості, правової культури до гендерної рівності осіб в суспільстві;

– як превентивні заходи гендерно-обумовленому насильству органи Національної поліції використовують більше видів, чим передбачено спеціалізованим законом, до яких додатково можна віднести профілактичну роботу дільничних офіцерів поліції, превентивний облік та інші.

Якщо конкретизувати превентивні заходи поліції, то Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» встановлено, що до повноважень уповноважених підрозділів органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству належать: 1) виявлення фактів домашнього насильства та своєчасне реагування на них; 2) прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, на-

сильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, вжиття заходів для його припинення та надання допомоги постраждалим особам з урахуванням результатів оцінки ризиків у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спільно з Національною поліцією України; 3) інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися; 4) винесення термінових заборонних приписів стосовно кривдників; 5) взяття на профілактичний облік кривдників та проведення з ними профілактичної роботи в порядку, визначеному законодавством; 6) здійснення контролю за виконанням кривдниками спеціальних заходів протидії домашньому насильству протягом строку їх дії; 7) анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боеприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боеприпасів у порядку, визначеному законодавством; 8) взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; 9) звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Уповноважені підрозділи

органів Національної поліції України здійснюють повноваження у сфері запобігання та протидії домашньому насильству з урахуванням міжнародних стандартів реагування правоохоронних органів на випадки домашнього насильства та оцінки ризиків. Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи¹.

На наш погляд, можна виділити такі превентивні поліцейські заходи, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству:

- попередження фактів вчинення гендерно-обумовленого насильства шляхом проведення профілактичної роботи з потенційними правопорушниками та населенням;

- прийом і попередній розгляд заяв та повідомлень щодо фактів вчинення гендерно-обумовленого насильства;

- превентивно-інформаційна діяльність щодо поширення інформації серед населення про алгоритм дій в разі вчинення гендерно-обумовленого насильства та права постраждалих осіб від таких дій;

- взяття на профілактичний облік осіб, які вчинили гендерно-обумовлене насильство;

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

- опитування населення про можливі факти вчинення гендерно-обумовленого насильства;

- використання інформаційних технологій як інструментів онлайн-формату спілкування органів поліції з населенням щодо виявлення фактів вчинення гендерно-обумовленого насильства;

- допомога місцевим органам виконавчої влади (місцевим державним адміністраціям) та органам місцевого самоврядування щодо виконання спеціальних програм для кривдників;

- поліцейське піклування;

- анулювання дозволів на зброю, виданих правопорушнику;

- проведення спільних з громадськістю навчальних, просвітницьких заходів щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству;

- контроль та перевірка правопорушника щодо дотримання вимог термінового заборонного припису, обмежувального припису, інших обмежень, встановлених до кривдника;

- узагальнення статистики про факти вчинення гендерно-обумовленого насильства, публікація відповідної інформації, внутрішньо організаційне звітування про стан дотримання правопорядку.

Наостанок слід вказати, що нами окремим превентивним заходом виділено виконання програм для кривдників. Суб'єктами, відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Суб'єкт, відповідальний за виконання програм для кривдників, організовує та забезпечує проходження кривдниками таких програм. Виконання програм для кривдників стосовно дітей-кривд-

ників здійснюється з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей. З метою запобігання повторному вчиненню насильства за ознакою статі та забезпечення виконання програми для кривдника дитину-кривдника може бути тимчасово влаштовано до родичів, у сім'ю патронатного вихователя або в установу для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб. Виконання програм для кривдників забезпечують фахівці, які пройшли відповідне навчання. Кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством. Кривдник повинен мати можливість відвідувати програму для кривдників за власною ініціативою на добровільній основі. У разі неявки кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання програм для кривдників, надають протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України для вжиття відповідних заходів. Притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму¹.

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

Відповідно, виконання програм для кривдників як захід запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству організують та адмініструють місцеві органи виконавчої влади (місцеві державні адміністрації) та органи місцевого самоврядування, однак органи Національної поліції всебічно допомагають реалізації виконання програм для кривдників в межах співпраці з місцевою владою та вживають примусові заходи в разі необхідності притягнути правопорушника до здійснення обов'язку пройти таку програму.

Викладене вище дозволяє зробити такі висновки щодо превентивних поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству:

– превентивні поліцейські заходи – це вид поліцейських заходів обмежуючого характеру, що за своєю суттю є діями органів Національної поліції, які спрямовані на попередження несприятливого впливу від правопорушника, недопущення вчинення правопорушень, запобігання наслідків правопорушень у різних сферах правового регулювання та виправлення поведінки особи в напрямі соціалізації, та застосовуються в межах та у відповідності закону та внутрішньовідомчих інструкцій;

– можна виділити такі ознаки превентивних поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству:

• об'єктом превентивної діяльності органів Національної поліції є протидія гендерно-обумовленому насильству та профілактика щодо його вчи-

нення, а також захист осіб від впливу гендерно-обумовленого насильства;

- суб'єктами превентивної діяльності щодо протидії гендерно-обумовленому насильству є органи Національної поліції (як безпосередні реалізатори) та правопорушники (в тому числі, потенційні), які вчинили (схильні до вчинення) гендерно-обумовленого насильства;

- превентивні поліцейські заходи, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству мають бути системними та комплексними, оскільки тільки стабільною профілактичною діяльністю можна якомога більше мінімізувати факти вчинення гендерно-обумовленого насильства;

- розвиток превентивних поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству має бути спрямований на здійснення більш активної профілактично-агітаційної діяльності поліції серед громадськості щодо формування в молоді та суспільства в цілому належної правосвідомості, правової культури до гендерної рівності осіб в суспільстві;

- як превентивні заходи гендерно-обумовленому насильству органи Національної поліції використовують більше видів, чим передбачено спеціалізованим законом, до яких додатково можна віднести профілактичну роботу дільничних офіцерів поліції, превентивний облік;

- та інші;

– існують такі превентивні поліцейські заходи, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству:

- попередження фактів вчинення гендерно-обумовленого насильства шляхом проведення профілактичної роботи з потенційними правопорушниками та населенням;
- прийом і попередній розгляд заяв та повідомлень щодо фактів вчинення гендерно-обумовленого насильства;
- превентивно-інформаційна діяльність щодо поширення інформації серед населення про алгоритм дій в разі вчинення гендерно-обумовленого насильства та права постраждалих осіб від таких дій;
- взяття на профілактичний облік осіб, які вчинили гендерно-обумовлене насильство;
- опитування населення про можливі факти вчинення гендерно-обумовленого насильства;
- використання інформаційних технологій як інструментів онлайн-формату спілкування органів поліції з населенням щодо виявлення фактів вчинення гендерно-обумовленого насильства;
- допомога місцевим органам виконавчої влади (місцевим державним адміністраціям) та органам місцевого самоврядування щодо виконання спеціальних програм для кривдників;
- поліцейське піклування;
- анулювання дозволів на зброю, виданих правопорушнику;
- проведення спільних з громадськістю навчальних, просвітницьких заходів щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству;
- контроль та перевірка правопорушника щодо дотримання вимог термінового заборонного припи-

су, обмежувального припису, інших обмежень, встановлених до кривдника;

- узагальнення статистики про факти вчинення гендерно-обумовленого насильства, публікація відповідної інформації, внутрішньо організаційне звітування про стан дотримання правопорядку;

- та інші.

– виконання програм для кривдників як захід запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству організують та адмініструють місцеві органи виконавчої влади (місцеві державні адміністрації) та органи місцевого самоврядування, однак органи Національної поліції всебічно допомагають реалізації виконання програм для кривдників в межах співпраці з місцевою владою та вживають примусові заходи в разі необхідності притягнути правопорушника до здійснення обов'язку пройти таку програму.

Отже, превентивні поліцейські заходи, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству – це комплексні дії органів Національної поліції, що застосовуються у відповідності закону та внутрішньовідомчих інструкцій, та спрямовані на попередження несприятливого впливу від гендерно-обумовленого насильства, недопущення вчинення гендерно-обумовленого насильства, запобігання наслідків гендерно-обумовленого насильства та виправлення поведінки особи, яка схильна до гендерно-обумовленого насильства в напрямі її соціалізації та формування правосвідомості.

2.2. Заходи протидії гендерно-обумовленому насильству, що застосовуються органами Національної поліції

Стратегічна спрямованість діяльності Національної поліції України визначена в низці нормативно-правових документів, серед яких: Конституція України, Закон «Про Національну поліцію» (2015), інші закони України, акти Президента України та постанови Верховної Ради, акти Кабінету Міністрів України й подібні нормативно-правові документи, зміст яких стосується організації роботи цієї державної служби. Визначаючи стратегічні завдання та основні форми діяльності органів Національної поліції України, слід наголосити, що на сучасному етапі розбудови України відбувається суттєва зміна стратегічної спрямованості всіх правозахисних інституцій, пов'язана з інтеграцією України в європейський простір. Основні цільові орієнтири такої перебудови сфери внутрішньої безпеки окреслені в Національній доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» (2017), де у підрозділі «Мир, справедливість та сильні інститути» визначено завдання та індикатори, що свідчать про динаміку створення в Україні безпечного середовища¹.

Впровадження гендерної рівності та протидія насильству над жінками – один з невід'ємних інструментів побудови безпечного і толерантного сус-

¹ Танько А. Стратегічні завдання та форми діяльності органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 199–205. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.7.34>

пільства. Суспільства, яке базується на взаємній повазі, рівних правах та можливостях. Суспільства, де головну роль грає не стать, а рівень професіоналізму. Сьогодні працювати над змінами в правоохоронній системі без урахування гендерної перспективи означає відкочуватись назад до того «міліцейського середньовіччя», з якого ми так довго намагалися вибратися. Саме нова поліція може стати тим імпульсом, який сформує нульову толерантність до насильства і своїм прикладом покаже, що кожна людина має право на гідне ставлення та захист¹.

Національна поліція України виконує широке коло завдань та функцій щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, попередження і припинення правопорушень, тому від удосконалення її правоохоронної діяльності значною мірою залежить зміцнення законності і правопорядку в країні. У правоохоронній діяльності Національної поліції України використовуються різноманітні організаційні, технічні, виховні та інші засоби, особливе місце серед яких займають правові, зокрема, адміністративно-правові засоби боротьби з правопорушеннями. Найважливішими серед останніх є поліцейські заходи, використання яких забезпечує виконання покладених на поліцію повноважень щодо охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку².

¹ Калашник О., Вілс Е. Протидія домашньому насильству: практич. посіб. для поліцейських/Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо жінок та дітей в Україні». Рада Європи, 2018. 77 с. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>

² Коллер Ю. С. Місце та роль заходів примусу в діяльності Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3. С. 77–84.

Одним із видів поліцейських заходів є примусові, які фактично є різновидом адміністративного примусу в діяльності Національної поліції. Питання належного використання адміністративного примусу в діяльності поліцейських, в тому числі в межах протидії гендерно-обумовленому насильству, відіграє важливу роль як для гарантування ефективності діяльності поліції, так і для загального захисту прав, свобод та законних інтересів осіб правоохоронними органами.

В науці існують різні, хоча й споріднені погляди на класифікацію форм діяльності Національної поліції. Залежно від призначення такої діяльності визначають правозастосовну, організаційну, виховну, правоохоронну форми діяльності поліції щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина¹.

Однією із найважливіших функцій державного примусу є правоохоронна. Вона полягає в локалізації, нейтралізації, недопущенні правопорушень, її традиційно розглядають з позиції захисту сформованих державою правовідносин і забезпечення неухильного й точного виконання юридичних норм конкретних галузей права². Державний примус – це психологічний або фізичний вплив державних органів (посадових осіб) на певних осіб з метою

¹ Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення прав людини та громадянина України. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія: Юридична. 2016. № 4. С. 174.

² Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

спонукати, примусити до виконання норм права. Він виступає у двох формах: судовій й адміністративній. При цьому використовується й засіб суспільного примусу, що не є державним. Адміністративний примус – один з видів державного примусу. Йому, як і державному примусу в цілому, властиві характерні риси, сутність яких зводиться до використання державними органами, а в окремих випадках і суспільними об'єднаннями, способів примусового характеру з метою забезпечення належної поведінки людей. Адміністративний примус є окремим інститутом адміністративного права, і за своєю суттю є втручанням у сферу правових інтересів правопорушника та інших суб'єктів права. Побудова суспільства в умовах демократії та належного правопорядку залежить від чітко визначеної правової політики держави у сфері регулювання відносин, у тому числі і при визначенні відповідальності за вчинені протиправні дії або бездіяльність¹.

Т. Коломоєць сформувала, що адміністративний примус – це визначені нормами адміністративного права заходи фізичного або психологічного впливу публічної адміністрації на фізичних та юридичних осіб – у вигляді особистих, майнових, організаційних обмежень їх прав, свобод та інтересів – у випадках вчинення цими особами протиправних діянь або в умовах надзвичайних обставин, з метою попередження та припинення протиправних діянь, забезпечення провадження в справах про правопору-

¹ Поліщук А. О. Окремі аспекти щодо визначення адміністративного примусу в діяльності Національної поліції. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2017. № 1. С. 76–81.

шення, притягнення винних осіб до відповідальності, попередження та локалізації наслідків надзвичайних ситуацій¹.

З позиції С. Г. Стеценка, адміністративний примус є видом державного примусу, що застосовується відповідними державними органами (посадовими особами) до фізичних та юридичних осіб з метою запобігання, припинення правопорушень та притягнення винних до відповідальності². В. К. Колпаков та О. В. Кузьменко термін «адміністративний примус» визначили як владне, здійснюване в односторонньому порядку та передбачених правовими нормами випадках застосування від імені держави до суб'єктів правовідносин, по-перше, заходів попередження, по-друге, заходів припинення правопорушень, по-третє, заходів відповідальності за порушення норм нормативно-правових актів³.

Вчений А. Манохін вважає, що призначення та мета адміністративного примусу полягають у тому, щоб забезпечити в сукупності з методами переконання виконання громадянами і організаціями покладених на них законодавством обов'язків у тих сферах відносин, які складаються за межами виробничої, трудової діяльності⁴. Науковець вказує, що

¹ Коломоець Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2005. С. 16.

² Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Атіка, 2007. С. 176.

³ Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. С. 190.

⁴ Манохін В. М. Советское административное право. Часть общая: курс лекций. Саратов: Сарат. ун-т, 1968. С. 184.

необхідно визначити саму термінологію, тому що у поняття «адміністративний примус» вкладається, на превеликий жаль, різний зміст (на практиці, а також у законодавстві). Адміністративний примус ототожнюється часом з державним примусом взагалі, у будь-якому його вигляді, адміністративний примус розуміється часто і як антипод судового примусу, як примус, що застосовується іншими, окрім судів, державними органами. У цьому випадку адміністративний примус включає і дисциплінарний примус. Зрештою, адміністративний примус розуміють як один із елементів адміністративної відповідальності, як саме застосування адміністративної санкції. Поняття адміністративної відповідальності має і ряд інших елементів – достатні підстави, вина і т. ін.¹

Отже, можна сформулювати, що адміністративний примус (в діяльності органів поліції) є владним, законодавчо-встановленим методом примусового впливу органів поліції на суб'єкта правопорушення для попередження наслідків правопорушення, припинення правопорушення та притягнення винного суб'єкта до відповідальності з метою відновлення, захисту та виконання норм права в суспільстві.

У науковій юридичній літературі доволі детально досліджені характерні ознаки та особливості

¹ Манохин В. М. Советское административное право. Часть общая: курс лекций. Саратов: Сарат. ун-т, 1968. С. 184.

Поліщук А. О. Окремі аспекти щодо визначення адміністративного примусу в діяльності Національної поліції. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2017. № 1. С. 76–81.

адміністративного примусу. До них відноситься те, що його заходи використовуються широким колом органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадовими особами, які не пов'язані службовою підпорядкованістю з об'єктами примусу; що він застосовується як до фізичних, так і до юридичних осіб; ці заходи здійснюються на підставі норм адміністративного законодавства; застосовуються як у випадках, коли є факт правопорушення, так і тоді, коли його немає¹.

Одним із таких заходів адміністративного примусу є поліцейські заходи примусового характеру. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський захід – це дія або комплекс дій превентивного або примусового характеру, що обмежує певні права і свободи людини та застосовується поліцейськими відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень. Поліцейський захід застосовується виключно для виконання повноважень поліції. Обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним. Обраний поліцейський захід є законним, якщо він визначений законом. Поліцейському заборонено застосовувати будь-які інші заходи, ніж визначені законами України. Обраний поліцейський захід є необхідним, якщо для виконання повноважень поліції неможливо застосувати інший захід або

¹ Курс адміністративного права України: підручник/В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2013. С. 240–251.

Гладун З. С. Адміністративний примус у сфері охорони здоров'я. *Наук. зап. Ін-ту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 1. С. 45.

його застосування буде неефективним, а також якщо такий захід заподіє найменшу шкоду як адресату заходу, так і іншим особам. Поліцейський захід припиняється, якщо досягнуто мети його застосування, якщо неможливість досягнення мети заходу є очевидною або якщо немає необхідності у подальшому застосуванні такого заходу¹.

Поліцейські заходи примусу, як встановив Ю. С. Коллер, (як спеціальні заходи адміністративного припинення, що обмежують певні права і свободи людини та застосовуються відповідно до закону для забезпечення виконання покладених на поліцію повноважень) займають ключове місце у складі адміністративного примусу (як одного з видів державного примусу), оскільки завдяки ним поліція має можливість безпосередньо втручатися в конфліктні ситуації, припиняти небезпечні дії суб'єктів, усувати причини та умови, що можуть призвести до тяжких наслідків, захищати належним чином право громадянина та держави. Посідаючи важливе місце у складі адміністративного примусу, поліцейські заходи примусу відіграють важливу роль в адміністративній діяльності Національної поліції України, оскільки вони забезпечують: подолання спротиву проведення превентивного поліцейського заходу, відновлення публічного порядку та безпеки, локалізацію негативних наслідків, у тому числі й збереження місця події в первинному, незмінному стані, фіксацію та збирання речових доказів на місці події в передбаче-

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

ний у законі спосіб, затримання особи правопорушника, його доставляння до територіального підрозділу поліції, а також особисту безпеку поліцейського, безпеку оточуючих та порушника. Крім того, важлива роль поліцейських заходів примусу полягає й у тому, що за допомогою їх застосування може бути затримано правопорушника у встановлений у законі спосіб, припинено скоєння правопорушення, встановлено особу правопорушника, забезпечено складання протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості складення його на місці правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, тощо¹.

Як вказує А. Поліщук, на законодавчому рівні ні один захід не визначено як примусовий. Через це, відносячи той чи інший захід до переліку примусових, необхідно виходити з того, що, по-перше, цей захід використовується в правоохоронній діяльності з метою забезпечення публічної безпеки та порядку; по-друге, основною його метою є превенція чи припинення правопорушень або притягнення винних до відповідальності; по-третє, даний захід має застосовуватися лише в примусовому порядку, тобто не залежати від волі суб'єкта, до якого він застосовується; по-четверте підстави та порядок його застосування мають бути встановлені та регламентовані нормами адміністративного права².

¹ Коллер Ю. С. Місце та роль заходів примусу в діяльності Національної поліції України. *Наука і правоохорона*. 2017. № 3. С. 77–84.

² Поліщук А. О. Окремі аспекти щодо визначення адміністративного примусу в діяльності Національної поліції. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ*. 2017. № 1. С. 76–81.

Однак, вищевказана позиція є досить спірною, оскільки відповідно до України «Про Національну поліцію» поліція під час виконання повноважень уповноважена застосовувати такі заходи примусу: 1) фізичний вплив (сила); 2) застосування спеціальних засобів; 3) застосування вогнепальної зброї. Фізичним впливом є застосування будь-якої фізичної сили, а також спеціальних прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій правопорушників. Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин¹.

На думку О. І. Бочек, фізичний вплив (сила) – дії поліцейського, що виявляються в застосуванні мускульної сили та механічного впливу на будь-який орган, частину тіла або весь організм правопорушника без допомоги спеціальних засобів і вогнепальної зброї, для припинення правопорушень, подолання протидії законним вимогам поліції, затримання правопорушника та відведення небезпе-

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

ки, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або інших осіб¹.

Поліцейський зобов'язаний заздалегідь попередити особу про застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї і надати їй достатньо часу для виконання законної вимоги поліцейського, крім випадку, коли зволікання може спричинити посягання на життя і здоров'я особи чи та/або поліцейського або інші тяжкі наслідки, або в ситуації, що склалася, таке попередження є не виправданим або неможливим. Попередження може бути зроблено голосом, а за значної відстані або звернення до великої групи людей – через гучномовні установки, підсилювачі звуку. Вид та інтенсивність застосування заходів примусу визначаються з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення. Поліцейські зобов'язані надавати невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу. Заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до жінок з явними ознаками вагітності, малолітніх осіб, осіб з явними ознаками обмежених можливостей або старості, крім випадків учинення ними збройного чи групового нападу,

¹ Бочек О. І. Нормативно-правове забезпечення застосування заходів примусу працівниками національної поліції України. *Актуальні питання публічної безпеки та порядку в сучасних умовах: поліція та суспільство – стратегії розвитку і взаємодії: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 18 трав. 2018 р.)*. Маріуполь. 2018. С. 24–26.

учинення збройного опору поліцейському, що загрожує життю і здоров'ю інших осіб або поліцейських, якщо відбити такий напад або опір іншими способами і засобами неможливо¹.

О. І. Бочек у своїй праці зазначає, що сутність поліцейських заходів примусового характеру полягає в тому, щоб припинити у примусовому порядку протиправні діяння та відвернути шкідливі наслідки, до яких ці діяння можуть призвести. Враховуючи результати законодавчого аналізу, а також різні позиції вчених-адміністративістів, вважаємо доцільним під поліцейськими заходами примусового характеру розуміти заходи адміністративного припинення спеціального призначення, які застосовуються поліцейськими у випадку обґрунтованої необхідності для захисту та охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку на підставі та в порядку, передбачених законом, та коли інші заходи адміністративного примусу неефективні².

Поряд з цим, науковець виділяє ознаки поліцейських заходів примусового характеру, серед яких є: 1) є різновидом державного примусу; 2) застосовується для охорони та захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності; 3) є формою реалізації поліцейськими

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

² Бочек О. І. Адміністративно-правові засади застосування поліцейських заходів примусового характеру в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 271 с.

їх владних повноважень; 4) застосовуються на підставі та в порядку, визначених виключно законом; 5) є найбільш жорстким способом реагування на діяльність правопорушника (фізичний вплив, спеціальні засоби, вогнепальна зброя); 6) застосовується до фізичних осіб, та, за необхідності, до тварин чи предметів, які їх оточують; 7) застосовується у разі невиконання законної вимоги поліцейського; 8) застосовується незалежно від волі та бажання правопорушника, супротивника та інших осіб; 9) має фізичний та моральний (психічний) вплив на людину і попереджувальний характер; 10) вид та інтенсивність застосування заходів примусового характеру визначаються поліцейським за своїм внутрішнім переконанням з урахуванням конкретної ситуації, характеру правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила правопорушення¹.

Загалом, адміністративний примус як метод діяльності Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству можна розглядати, як владний, законодавчо-встановлений метод превентивного, примусового та юрисдикційного впливу органів поліції на суб'єкта вчинення гендерно-обумовленого насильства у формі поліцейських (превентивних або примусових) заходів або юрисдикційної діяльності, що застосовується з метою попередження наслідків гендерно-обумовленого насильства, припинення гендерно-обумовленого насильства та притягнення винного суб'єкта до юри-

¹ Бочек О. І. Адміністративно-правові засади застосування поліцейських заходів примусового характеру в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 271 с.

дичної відповідальності. Адміністративний примус є основним інструментом (методом) діяльності органів Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству, що застосовується до суб'єкта вчинення гендерно-обумовленого насильства (фізичної особи), в межах та порядку, що регламентують нормами законодавства та внутрішньо-відомчими актами.

Що стосується законодавчого закріплення заходів протидії гендерно-обумовленому насильству, то перш за все слід сказати, що відповідно до ст. 21-5 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» постраждала особа або її представник, а в разі вчинення насильства за ознакою статі стосовно дитини – батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування мають право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника¹.

Відповідно до ст. 21-8 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» Суб'єктами, відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Суб'єкт, відповідальний за виконання програм для кривдників, організовує та забезпечує проходження кривдниками таких програм. Виконання програм

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

для кривдників стосовно дітей-кривдників здійснюється з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей. З метою запобігання повторному вчиненню насильства за ознакою статі та забезпечення виконання програми для кривдника дитину-кривдника може бути тимчасово влаштовано до родичів, у сім'ю патронатного вихователя або в установу для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб. Виконання програм для кривдників забезпечують фахівці, які пройшли відповідне навчання. Кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством. Кривдник повинен мати можливість відвідувати програму для кривдників за власною ініціативою на добровільній основі. У разі неявки кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання програм для кривдників, надають протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України для вжиття відповідних заходів. Притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму¹.

¹ Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.

Оскільки обмежувальний припис стосовно кривдника та виконання програм для кривдників не є юрисдикцією органів Національної поліції, вважаємо за доцільне не зупинятися на них, а лише вказати.

Що стосується безпосередньо юрисдикції Національної поліції в питанні протидії гендерно-обумовленому насильству окрім загальних поліцейських заходів примусу, що передбачені спеціальним Законом України «Про Національну поліцію» (фізичний вплив, спеціальні засоби або вогнепальна зброя), існує спеціальний захід примусу, а саме терміновий заборонний припис, який передбачений Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Питання щодо термінового заборонного припису регулюється Наказом Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника» від 01.08.2018 р. № 654 (далі – Порядок). Порядок визначає процедуру винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника. Порядок розроблено відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законів України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та «Про Національну поліцію».

Згідно із приписами Порядку, терміновий заборонний припис стосовно кривдника виноситься

кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення¹.

На думку К. А. Гусевої винесення поліцейськими термінового заборонного припису як спеціального заходу з протидії домашнього насильства щодо кривдника нормативно врегульоване в ситуації вчинення особою фізичного домашнього насильства. Процедура його застосування уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України обмежена випадками вчинення кривдником кримінального правопорушення².

Припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівника уповноваженого підрозділу поліції за результатами оцінки ризиків. Під час вирішення питання про винесення припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Зазначена вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно

¹ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 1 серп. 2018 р. № 654. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>

² Гусева К. А., Горбач-Кудря І. А. Винесення поліцейськими термінового заборонного припису як спеціального заходу з протидії домашньому насильству у справах про вчинення адміністративного правопорушення. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2020. № 1. С. 291–294.

від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення¹.

Терміновий заборонний припис може містити такі заходи: 1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; 2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; 3) заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою².

При винесенні припису працівник уповноваженого підрозділу поліції отримує пояснення від кривдника, постраждалої особи (її представника), свідка(ів) (у разі наявності)³.

Таким чином, з вищезазначеного можна зробити висновок, що працівник уповноваженого підрозділу Національної поліції може із власної ініціативи виносити терміновий заборонний припис, якщо на його думку на те є об'єктивні підстави. Також можна побачити, що такого роду припис все ж має забороняючий та обмежувальний характер для кривдника.

Припис підписується працівником уповноваженого підрозділу поліції, який його виніс, постраждалою особою (її представником) і кривдником власноруч на оригіналі та кожній з копій. У разі відмови кривдника підписати припис працівник

¹ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 1 серп. 2018 р. № 654. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>

² Там само.

³ Там само.

уповноваженого підрозділу поліції у рядку «Кривдник від підпису відмовився в присутності» ставить власний підпис та пропонує підписати постраждалій особі (її представникові) та свідку(ам) (у разі наявності). Особа, стосовно якої винесено припис, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту припису та пояснення по суті правопорушення, а також викласти мотиви своєї відмови підписати його, які додаються до копії припису працівника уповноваженого підрозділу поліції¹.

Якщо гендерно-обумовлене вчинено кількома особами, працівник уповноваженого підрозділу поліції вносить припис стосовно кожного кривдника окремо. Якщо від гендерно-обумовленого постраждало декілька осіб, працівник уповноваженого підрозділу поліції вносить припис кривднику щодо кожної постраждалої особи².

Припис вноситься строком до 10 діб. Дія припису припиняється в разі застосування до кривдника судом адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у кримінальному провадженні. Кривдник, стосовно якого винесено припис, згідно з яким він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, зобов'язаний повідомити про місце свого тимчасового перебування

¹ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 1 серп. 2018 р. № 654. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>

² Там само.

уповноважений підрозділ поліції за місцем учинення домашнього насильства. Повідомлення кривдника до уповноваженого підрозділу поліції про місце свого тимчасового перебування фіксується в журналі реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника¹.

Як можемо бачити, терміновий заборонний припис все ж має обмеження в часі, а також може бути припинений достроково. Також позитивним аспектом, на нашу думку, є те, що якщо гендерно-обумовлене вчинено кількома особами, то припис виноситься стосовно кожного кривдника окремо, а також якщо від гендерно-обумовленого постраждало декілька осіб, то виносяться приписи щодо кожної постраждалої особи окремо, це дозволяє кожному кривднику нести покарання за свої правопорушення в повній мірі.

Працівники уповноваженого підрозділу поліції можуть в установленому чинним законодавством України порядку застосовувати поліцейські заходи примусу для виселення з житлового приміщення кривдника, якщо припис передбачає зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи, а кривдник відмовляється добровільно його залишити².

¹ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 1 серп. 2018 р. № 654. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>

² Там само.

Тут ми бачимо, в яких випадках законодавець звертається до загальних поліцейських заходів примусу (фізичний вплив, спеціальні засоби або вогнепальна зброя), які ми уже розглядали раніше.

Також законодавець залишає для кривдника право оскарження термінового заборонного припису.

Так, відповідно до Порядку, особа, стосовно якої винесено припис, може оскаржити його до суду в загальному порядку, передбаченому для оскарження рішень, дій або бездіяльності працівника уповноваженого підрозділу поліції, який виносив припис¹.

Що стосується контролю за додержанням вимог чинного законодавства України під час винесення термінового заборонного припису стосовно кривдника, то Порядок передбачає, що організація контролю за винесенням припису в уповноважених підрозділах поліції здійснюється їх безпосередніми керівниками. Контроль за додержанням вимог щодо ведення журналу видачі бланків термінових заборонних приписів стосовно кривдника, журналу обліку термінових заборонних приписів стосовно кривдника, журналу реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника, покладається на заступника начальника уповноваженого підрозділу поліції, визначе-

¹ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 1 серп. 2018 р. № 654. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>

ного відповідальним за здійснення такого контролю згідно з наказом керівника цього підрозділу¹.

Контроль за дотриманням працівниками уповноважених підрозділів поліції чинного законодавства України під час застосування спеціального заходу протидії домашньому насильству шляхом винесення припису покладається на керівників територіальних (відокремлених) підрозділів територіальних органів поліції².

На підставі вищевикладеного, можна виділити такі загальні риси, що притаманні терміновому заборонному припису: 1) є спеціальним заходом протидії гендерно-обумовленому насильству, що здійснюються уповноваженими підрозділами Національної поліції; 2) причиною складення такого припису може бути, як заява постраждалої особи, так і внутрішні переконання працівника уповноваженого органу Національної поліції; 3) співмірність відповідальності до нанесеної шкоди одній чи декільком особам; 4) строковість; 5) дострокове припинення; 6) право кривдника на оскарження.

Отже, терміновий заборонний припис – це спеціальний захід протидії гендерно-обумовленому насильству, що виноситься органами Національної поліції стосовно правопорушника в разі існування фактичної загрози або безпосереднього вчинення

¹ Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 1 серп. 2018 р. № 654. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>

² Там само.

гендерно-обумовленого насильства з метою негайного припинення такого насильства та захисту потерпілої особи шляхом накладення адміністративної заборони для правопорушника щодо здійснення будь-якого виду контакту з потерпілою особою.

Загалом, заходи протидії гендерно-обумовленому насильству, що застосовуються органами Національної поліції можна визначити як владно-примусові, обмежуючі способи впливу на суб'єкта вчинення гендерно-обумовленого насильства у вигляді законодавчо-передбачених поліцейських заходів примусу, які поділяються на загальні заходи (фізичний вплив, спеціальні засоби або вогнепальна зброя, адміністративна відповідальність) та спеціальний (терміновий заборонний припис).

2.3. Адміністративно-юрисдикційна діяльність окремих підрозділів Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству

Одним із важливих видів діяльності органів та підрозділів поліції є адміністративна діяльність, в якій окреме місце відводиться адміністративно-юрисдикційній діяльності. У загальному вигляді адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції розуміють як діяльність із розгляду справ про адміністративні правопорушення, винесення по них відповідних постанов та накладення санкцій без звернення до суду. Зважаючи на сучасний етап реформування правоохоронних органів, оновлення підходів до організації діяльності органів поліції,

як основного суб'єкта забезпечення законності та правопорядку в державі, охорони та захисту прав і свобод громадян, важливого значення набуває уточнення змісту такого важливого напрямку діяльності органів поліції як адміністративна, важливою складовою якої є адміністративно-юрисдикційна діяльність¹.

Нормативне регулювання адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України є специфічним, механізм якого включає, крім законодавчих актів, і відомчі нормативні акти, у тому числі накази, інструкції тощо. Окремі його сторони урегульовано спеціальними (відомчими) нормативними актами, які визначають порядок юрисдикційної діяльності окремих служб і підрозділів Національної поліції України².

З однієї сторони, різноплановість правового регулювання необхідна у діяльності органів поліції, однак, при цьому, існують і нормативні невідповідності актів регулювання діяльності органів поліції. Такі неузгодженості негативно впливають на функціональність поліції в різних сферах правового регулювання, в тому числі, в площині протидії гендерно-обумовленого насильства.

Юридична енциклопедія розкриває поняття «юрисдикція» (від латин. «юрис» – право, «дико» –

¹ Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3. С. 139–147.

² Горбунова О. Ю. Адміністративно-юрисдикційна діяльність національної поліції України. *Інтернаука: міжнар. наук. журн.* Серія: Юрид. науки. 2017. № 1. С. 24–27.

кажу) як встановлена законом чи іншим нормативним актом сукупність правових повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори, в тому числі вирішувати справи про правопорушення, тобто оцінювати дії особи чи іншого об'єкта права з точки зору їх правомірності, застосовувати юридичні санкції до правопорушників¹. Під юрисдикцією вчені також розуміють розгляд уповноваженими органами державної влади, органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами різних категорій справ, винесення по ним рішень та застосування юридичних санкцій з метою відновлення порушеного режиму законності².

Щодо поняття «адміністративна юрисдикція», то вперше визначення адміністративної юрисдикції було сформульовано Н. Г. Салищевою, яка розглядала даний вид юрисдикції як окремий вид виконавчої та розпорядницької діяльності, що пов'язана з можливістю реалізації у примусовому порядку відповідних адміністративно-правових актів, які визначають права та обов'язки учасників матеріальних адміністративних правовідносин³.

Цікавою є позиція О. Іщук, яка зазначає, що у більшості випадків адміністративна юрисдикція ототожнюється з діяльністю щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та винесенню

¹ Юридический энциклопедический словарь/гл. ред. А. Я. Сухарева. Москва: Сов. энцикл., 1984. С. 16.

² Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3. С. 139–147.

³ Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР. Москва: Юрид. лит., 1964. 158 с.

відповідних постанов у встановлених законом формах, або як врегульована законом діяльність уповноваженого органу, посадової особи щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів адміністративної відповідальності – адміністративних стягнень. Таке розуміння досліджуваного явища відображає звужений підхід. Більш широкий підхід щодо розуміння суті адміністративної юрисдикції включає вирішення питань, які виникають у специфічній сфері взаємних правовідносин між державою і громадянином, передусім у сфері здійснення державної виконавчої влади. У широкому розумінні адміністративна юрисдикція розглядається як врегульована законом діяльність уповноваженого органу державної влади, посадової особи щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ (спорів), пов'язаних з адміністративно-правовими відносинами громадянина або недержавної організації з державним органом (його посадовою особою) при здійсненні цим органом публічної влади, як правило, виконавчої влади. Така позиція прихильників широкого розуміння адміністративної юрисдикції відображає здійснення юрисдикційної діяльності до меж розгляду будь-якого публічно-правового спору, включаючи й адміністративні суди¹.

Як вважає О. Безпалова, адміністративна юрисдикція – це особливий вид правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації, яким на законодавчому рівні надано повноваження щодо роз-

¹ Іщук О. С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції. *Форум права*. 2011. № 1. С. 424.

гляду адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі (без звернення до суду) та накладення адміністративних стягнень. Характерною особливістю даної діяльності є те, що потреба в ній виникає під час спору про право або у разі виявлення порушення закріплених у законодавстві правил. Тобто обов'язковою умовою здійснення адміністративної юрисдикції є наявність факту вчинення адміністративного правопорушення або наявність спору про право¹. О. Чернобай вважає, що адміністративна юрисдикція – це діяльність щодо розгляду адміністративних публічних спорів і вирішення справ про адміністративні правопорушення, що здійснюється уповноваженими на те державними органами, а також діяльність по застосуванню до винних осіб заходів примусового характеру. Отже, адміністративна юрисдикційна діяльність є досить важливою для всієї системи державного управління, адже вона спрямована на забезпечення та належний захист основних прав та свобод людини і громадянина, захист суспільних відносин, що складаються у сфері державного управління, активізацію боротьби з найбільш чисельною різновидністю правопорушень, якими є адміністративні правопорушення².

¹ Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3. С. 139–147.

² Чернобай О. І. Теоретичні узагальнення щодо розуміння сутності поняття «адміністративна юрисдикція». *Наук. вісн. Акад. муніципального управління*. Серія: Право. 2015. Вип. 1 (2). С. 82–88.

Комплексно дослідивши визначення поняття «адміністративна юрисдикція», вважаємо, що під категорією «адміністративна юрисдикція» необхідно розуміти офіційну діяльність уповноважених органів влади щодо компетентного розгляду та вирішення справи про вчинення адміністративного правопорушення.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції, як вказує С. Константінов, це одна з важливих складових частин адміністративної діяльності поліції, змістом якої є визначений законом порядок здійснення процесуальної діяльності, пов'язаної з виявленням, припиненням правопорушення, порушенням, розслідуванням, розглядом і вирішенням справ про адміністративні правопорушення, винесенням по них законних і об'єктивних постанов про адміністративну відповідальність та їх виконанням¹. Характерними рисами адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, з позиції вченого, є:

– по-перше, її виключно державно-владний характер, що здійснюється тільки в офіційному порядку;

– по-друге, юрисдикція поліції завжди є адміністративною, тобто здійснюється тільки спеціально уповноваженими підрозділами та посадовими особами;

– по-третє, найважливішим у здійсненні юрисдикційних повноважень поліції є забезпечення нею

¹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навч. посіб./ С. Ф. Константінов, С. Г. Братель, В. О. Басс та ін. Київ: Центр учб. л-ри, 2016. С. 8.

правоохоронної діяльності в особі уповноважених органів та посадових осіб¹.

Як вважає О. Безпалова, під адміністративно-юрисдикційною діяльністю поліції у вузькому сенсі слід розуміти врегульовану нормами адміністративного права підзаконну, виконавчо-розпорядчу діяльність органів та підрозділів поліції (їх посадових осіб), у рамках якої відбувається розгляд визначеної у КУпАП категорії справ про адміністративні правопорушення, за результатами чого у відповідній процесуальній формі приймаються рішення про застосування до правопорушників заходів адміністративного примусу, накладення адміністративних стягнень, застосування заходів впливу до неповнолітніх або про закриття справи. У широкому ж сенсі під адміністративно-юрисдикційною діяльністю поліції будемо розуміти не лише діяльність уповноважених органів і підрозділів поліції (їх посадових осіб) щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, та прийняття за результатами такого розгляду відповідних рішень, а й розгляд справ про дисциплінарні проступки, справ за скаргами громадян, а також вжиття пов'язаних із ними адміністративно-процесуальних заходів².

У свою чергу, під адміністративно-юрисдикційною діяльністю Національної поліції України О. Гор-

¹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навч. посіб./ С. Ф. Константинов, С. Г. Братель, В. О. Басс та ін. Київ: Центр учб. л-ри, 2016. С. 9.

² Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3. С. 139–147.

бунова визначає самостійний вид державної, підзаконної, правозастосовчої та правоохоронної діяльності, що полягає у розгляді та вирішенні в передбаченому нормативно-правовими актами порядку правових спорів з метою охорони публічних відносин у різноманітних галузях управління. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України здійснюється в офіційному порядку від імені держави в особі того чи іншого поліцейського. Предметом адміністративної юрисдикції Національної поліції України є в основному розгляд та вирішення підвідомчих їм адміністративних спорів. Її зміст характеризує збирання, дослідження та оцінка інформації щодо певної події, а також прийняття рішення по справі в установлених законом формах і порядку. Встановлення і доказування події та інших обставин правопорушення, їх юридична оцінка, винесення постанови по справі та її виконання відбуваються в рамках адміністративно-процесуального регламенту. Тому адміністративно-юрисдикційні норми, а також адміністративно-юрисдикційні правовідносини ділять на матеріальні та процесуальні¹.

Адміністративно-юрисдикційну діяльність поліції С. А. Комісаров трактує як здійснювану в чітко регламентованій формі суспільних правовідносин, які виникають підчас здійснення підрозділами Національної поліції (їх посадовими та службовими особами), правоохоронну діяльність, що

¹ Горбунова О. Ю. Адміністративно-юрисдикційна діяльність національної поліції України. *Інтернаука: міжнар. наук. журн.* Серія: Юрид. науки. 2017. № 1. С. 24–27.

охоплює розгляд справ про адміністративні правопорушення і прийняття владних рішень (актів) у встановленому законом порядку і формах, з метою досягнення певних правових результатів, пов'язаних із застосуванням заходів адміністративного примусу до порушників чинного законодавства у сфері функціонування Національної поліції. До властивостей (ознак) адміністративно-юрисдикційної діяльності належать: правовідносини за участю Національної поліції; наявність правового спору (або правопорушення); основою адміністративно-правових спорів, у процесі вирішення яких здійснюється правова оцінка поведінки (дій) сторін, є індивідуальні адміністративні справи; адміністративно-юрисдикційна діяльність через свою суспільну значущість потребує належного процесуально-правового регулювання¹.

Автори навчального посібника «Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції» зазначають, що характерними рисами адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції є:

– по-перше, її виключно державно-владний характер, що здійснюється тільки в офіційному порядку;

– по-друге, юрисдикція поліції завжди є адміністративною, тобто здійснюється тільки спеціально уповноваженими підрозділами та посадовими особами (див. статті 222, 255 КУпАП);

¹ Комісаров С. А. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України. *Вчені зап. Тавр. нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського*. Серія: Юрид. науки. 2018. Т. 29 (68), № 2. С. 73–77.

– по-третє, найважливішим у здійсненні юрисдикційних повноважень поліції є забезпечення нею правоохоронної діяльності в особі уповноважених органів та посадових осіб¹.

На думку О. Безпалової, адміністративно-юрисдикційній діяльності органів поліції притаманні певні особливості, що відрізняють її від інших видів діяльності поліції. Основні ознаки адміністративно-юрисдикційної діяльності органів поліції: 1) є частиною адміністративної діяльності органів та підрозділів поліції; 2) носить виконавчо-розпорядчий характер; 3) виникає у результаті правового спору, який пов'язаний зі вчиненням адміністративного правопорушення (статті 222, 255 КУпАП), тобто наявність певної спеціалізації, та необхідністю застосування до правопорушника адміністративних санкцій; 4) її здійснення відбувається у рамках реалізації органами та підрозділами поліції правоохоронних завдань та функцій (надання поліцейських послуг) та правозастосовної діяльності; 5) вимагає належного процесуального врегулювання; 6) можливість спрощеного провадження (без складення протоколу про адміністративне правопорушення); 7) працівникам органів та підрозділів поліції надано право накладати адміністративні стягнення на місці вчинення правопорушення незалежно від розміру з використанням безготівкових платіжних пристроїв; 8) здійснюється виключно в

¹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навч. посіб./ С. Ф. Константинов, С. Г. Братель, В. О. Басс та ін. Київ: Центр учб. л-ри, 2016. С. 9.

одноособовій формі (індивідуально); 9) повноваженнями щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення і накладення адміністративних стягнень наділені виключно працівники органів і підрозділів поліції, які мають спеціальні звання, відповідно до покладених на них повноважень; 10) її результатом має бути рішення у вигляді юридичного факту¹.

Таким чином, адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству – це встановлена законодавством діяльність органів поліції щодо притягнення суб'єкта-правопорушника до адміністративної відповідальності, як спосіб застосування заходів поліцейського адміністративного примусу з метою попередження, припинення гендерно-обумовленого насильства, захисту прав, свобод та законних інтересів потерпілої особи та відновлення правопорядку в суспільстві.

Ефективність здійснення органами та підрозділами поліції адміністративно-юрисдикційної діяльності безперечно залежить від урегульованості у відповідних нормативно-правових актах процедурних моментів застосування заходів впливу, дотримання гарантій прав і свобод людини, правильності проведення юридичної оцінки інформації про правопорушення та аналізу конкретних юридичних фактів. Правильне та ефективне використання

¹ Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3. С. 139–147.

поліцією можливостей адміністративної юрисдикції сприяє відчутному впливу на стан правопорядку та в цілому на правомірне функціонування інших органів адміністративної юрисдикції¹.

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція наділена в сфері адміністративно-юрисдикційної діяльності такими основними повноваженнями:

– вживати заходи з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень;

– припиняти виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

– вживати заходи, спрямовані на усунення загрози життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення;

– здійснювати своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

– у випадках, визначених законом, здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймати рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечувати їх виконання;

– доставляти у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення;

¹ Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навч. посіб./ С. Ф. Константинов, С. Г. Братель, В. О. Басс та ін. Київ: Центр учб. л-ри, 2016. С. 9.

– вживати заходів для запобігання та припинення насильства в сім'ї¹.

Із наведених визначень вбачається, що в ході реалізації цих повноважень поліція охороняє зазначені об'єкти від протиправних посягань, у тому числі засобами її адміністративно-юрисдикційної діяльності².

Якщо звернутися до Кодексу України про адміністративні правопорушення, то ст. 173-2 визначено, що вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення такого припису, – тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навч. посіб./ С. Ф. Константінов, С. Г. Братель, В. О. Басс та ін. Київ: Центр учб. л-ри, 2016. С. 6–7.

² Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції... С. 6–7.

або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб¹.

У справах про адміністративні правопорушення за ст. 173-2 «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування» протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції².

Адміністративно-юрисдикційна діяльність окремих підрозділів Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству реалізується в межах адміністративного провадження, яке поділяється на певні стадії: 1) порушення адміністративного провадження й адміністративне розслідування; 2) розгляд справи про адміністративне правопорушення та винесення по ній постанови; 3) перегляд справи у зв'язку з оскарженням по-

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

² Там само.

станови у справі; 4) виконання постанови про накладення адміністративного стягнення¹.

Перша стадія – порушення адміністративного провадження й адміністративне розслідування. У КУпАП законодавець не встановив конкретний час і умови порушення адміністративного провадження, але ми вважаємо, що отримання інформації органами внутрішніх справ про правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУпАП, або виявлення ними в процесі службової діяльності фактів вчинення названих правопорушень дає привід для порушення посадовими особами Національної поліції адміністративних справ за цими статтями – проведення дій з об'єктивного і всебічного встановлення всіх обставин справи для оперативного розслідування правопорушення².

Безумовно, порушення адміністративних справ за ст. 173-2 КУпАП має свою специфіку, зумовлену характером вчиненого правопорушення³, оскільки значною проблемою є те, що складні стосунки в сім'ї майже не підлягають зовнішньому соціальному контролю. Це пояснюється тим, що явища, які можуть призвести до скоєння правопорушень чи злочинів, найчастіше породжуються потаємними, інтимними стосунками в родині, ви-

¹ Шляхов А. Р. Судебная экспертиза. Организация и проведение. Москва: Юрид. лит., 1979. 168 с.

Поштаренко О. В. Особливості проваджень у справах щодо застосування заходів адміністративної відповідальності до осіб, що вчинили насильство стосовно фізичної особи. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія: Юриспруденція. 2020. № 44. С. 44–49.

² Поштаренко О. В. Особливості проваджень... С. 44–49.

³ Там само.

явлення яких пов'язане із втручанням у приватне життя. Практика діяльності правоохоронних органів свідчить, що, як правило, дільничний інспектор поліції не буде втручатися в так звану сімейну сварку, якщо постраждала сторона не запевнить його, що письмово підтвердить свою скаргу, і взагалі він може не відреагувати на подібні повідомлення, якщо вони надійшли з інших джерел (наприклад, від сусідів або випадкових перехожих). Слабка реакція на такі сигнали часто пов'язана із загальноприйнятою думкою про те, що сімейні конфлікти – це особиста справа. На практиці мають місце непоодинокі випадки, коли наступного дня постраждала сторона може не тільки змінити показання, а й поскаржитися на неправомірні дії працівників міліції. Таку реакцію спричиняє також і певна невизначеність у законодавстві і, як результат, непослідовність у діях компетентних органів стосовно суб'єкта насильства в сім'ї¹.

Після дослідження всіх обставин справи посадовою особою Національної поліції настає наступний етап першої стадії – процесуальне оформлення матеріалів справи про адміністративний проступок й складання протоколу про адміністративне правопорушення, на що вони уповноважені відповідно до ст. 255 КУпАП².

¹ Коломоєць О. Д. Окремі проблеми провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУпАП. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія: Юридична. 2011. № 3. С. 428–437.

² Поштаренко О. В. Особливості проваджень у справах щодо застосування заходів адміністративної відповідальності до осіб, що вчинили насильство стосовно фізичної особи. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія: Юриспруденція. 2020. № 44. С. 44–49.

У протоколі про адміністративне правопорушення зазначаються: дата і місце його складення, посада, прізвище, ім'я, по батькові особи, яка склала протокол; відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (у разі її виявлення); місце, час вчинення і суть адміністративного правопорушення; нормативний акт, який передбачає відповідальність за дане правопорушення; прізвища, адреси свідків і потерпілих, прізвище викривача (за його письмовою згодою), якщо вони є; пояснення особи, яка притягається до адміністративної відповідальності; інші відомості, необхідні для вирішення справи. Якщо правопорушенням заподіяно матеріальну шкоду, про це також зазначається в протоколі. Протокол підписується особою, яка його склала, і особою, яка притягається до адміністративної відповідальності; при наявності свідків і потерпілих протокол може бути підписано також і цими особами. У разі відмови особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, від підписання протоколу, в ньому робиться запис про це. Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності, має право подати пояснення і зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до протоколу, а також викласти мотиви свого відмовлення від його підписання¹.

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Протокол надсилається органу (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про адміністративне правопорушення. Протоколи про правопорушення, які передбачені ст. 173-2 КУпАП, складені посадовими особами органів внутрішніх справ (Національної поліції), надсилаються до судді районного, районного у місті чи міськрайонного суду, оскільки відповідно до ст. 221 КУпАП адміністративні справи про названі адміністративні правопорушення розглядають судді районних, районних у місті чи міськрайонні суди (судді)¹.

У випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення допускаються адміністративне затримання особи. Про адміністративне затримання складається протокол, в якому зазначаються: дата і місце його складення; посада, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка склала

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Поштаренко О. В. Особливості проваджень у справах щодо застосування заходів адміністративної відповідальності до осіб, що вчинили насильство стосовно фізичної особи. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія: Юриспруденція. 2020. № 44. С. 44–49.

протокол; відомості про особу затриманого; час і мотиви затримання. Протокол підписується посадовою особою, яка його склала, і затриманим. У разі відмовлення затриманого від підписання протоколу в ньому робиться запис про це. Про місце перебування особи, затриманої за вчинення адміністративного правопорушення, негайно повідомляються її родичі, а на її прохання також власник відповідного підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган. Органи (посадові особи), правомочні здійснювати адміністративне затримання, про кожний випадок адміністративного затримання осіб інформують у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, крім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника. Адміністративне затримання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, може провадитися лише органами (посадовими особами), уповноваженими на те законами України. Адміністративне затримання провадиться: органами внутрішніх справ (Національною поліцією) при вчиненні дрібного хуліганства, вчиненні домашнього насильства, насильства за ознакою статі¹.

Вирішення питання про достатність або недостатність матеріалів у адміністративних справах за ст. 173-2 у кожному конкретному випадку вирішує

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

суддя, який буде розглядати справу. Як суб'єкт, що наділений владними повноваженнями, суддя має право самостійно витребувати додаткові відомості та матеріали, які необхідні для вирішення справи по суті або повернути справу за місцем складення протоколу для усунення недоліків¹.

Справа про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 розглядаються протягом доби з дня одержання органом (посадовою особою), правомочним розглядати справу, протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи².

Після розгляду справи про адміністративне правопорушення суддя відповідно до статей 283, 284 КУпАП виносить одну із постанов у справі, а саме: про накладення адміністративного стягнення або про закриття справи. Постанова оголошується негайно після закінчення розгляду справи. Копія постанови протягом трьох днів вручається або висилається особі, щодо якої її винесено. Копія постанови в той же строк вручається або висилається потерпілому на його прохання (ст. 284 КУпАП). Згідно із приписами ст. 294 КУпАП постанова суду (судді) у справах про адміністративні правопорушення набирає законної сили після закінчення

¹ Поштаренко О. В. Особливості провадженнь у справах щодо застосування заходів адміністративної відповідальності до осіб, що вчинили насильство стосовно фізичної особи. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія: Юриспруденція. 2020. № 44. С. 44–49.

² Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

строку подання апеляційної скарги, за винятком постанов про застосування такого стягнення, як адміністративний арешт (ст. 32 КУпАП). Постанова про накладення адміністративного стягнення підлягає виконанню з моменту її винесення і звертається до виконання органом (посадовою особою), який виніс постанову¹.

Суб'єкти адміністративної юрисдикції мають право застосовувати лише чітко визначені на законодавчому рівні види адміністративних стягнень. Так, органи поліції та їх посадові особи можуть застосовувати лише два види адміністративних стягнень: попередження та штраф. Що ж стосується інших видів адміністративних стягнень, то їх застосування знаходиться за межами адміністративно-юрисдикційних повноважень поліції².

Відповідно до КУпАП за вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватись такі адміністративні стягнення: 1) попередження; 2) штраф; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіс-

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Поштаренко О. В. Особливості провадження у справах щодо застосування заходів адміністративної відповідальності до осіб, що вчинили насильство стосовно фізичної особи. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія: Юриспруденція. 2020. № 44. С. 44–49.

² Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3. С. 139–147.

кація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 5-1) громадські роботи; 6) виправні роботи; 6-1) суспільно корисні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті. Законами України може бути встановлено й інші види адміністративних стягнень. Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок. За вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані такі заходи впливу: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання¹.

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

Санкція статті за вчинення гендерно-обумовленого насильства (ст. 173-2 КУпАП) передбачає такі види адміністративних стягнень: штраф; громадські роботи; адміністративний арешт. При цьому, як вважає О. Дрозд, громадські роботи є найбільш ефективним видом адміністративного стягнення за вчинення насильства в сім'ї, оскільки вони не є стягненням, що обмежує майнові права особи, що впливає на мотиваційний момент звернення жертви насильства в сім'ї до правоохоронного органу. Застосування такого виду робіт має значний виховний ефект, оскільки, як засвідчує практика, основною роботою, яку призначають органи місцевого самоврядування, є наведення порядку в громадських місцях¹.

Загалом, можна сформувати такі характеристики адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству:

– юрисдикційна діяльність є абсолютно офіційною та здійснюється у встановленому законом порядку, уповноваженими органами поліції від імені держави;

– за своїм змістом така діяльність є офіційним порядком порушення адміністративного провадження та здійснення адміністративного розслідування про вчинення адміністративного правопорушення, складення відповідного адміністративного протоколу, з направленням матеріалів справи до суду;

¹ Дрозд О. Ю. Проблеми удосконалення системи адміністративних стягнень за вчинення насильства в сім'ї. *Юридична наука*. 2015. № 6. С. 12.

– юрисдикційна діяльність розпочинається із попереднього встановлення органами поліції факту вчинення правопорушення – гендерно-обумовленого насильства;

– суб’єктом правопорушення є фізична особа, яка вчинила гендерно-обумовлене насильство;

– юрисдикційна діяльність Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству здійснюється на підставі ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка передбачає адміністративну відповідальність за гендерно-обумовлене насильство;

– метою юрисдикційної діяльності Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству є притягнення винного суб’єкта до відповідальності, захист та відновлення прав потерпілої особи від наслідків гендерно-обумовленого насильства, попередження подальших фактів вчинення гендерно-обумовленого насильства, відновлення належного стану правопорядку.

Отже, адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству – це встановлена законодавством діяльність органів поліції порушення адміністративного провадження та здійснення адміністративного розслідування про вчинення адміністративного правопорушення, що пов’язане з гендерно-обумовленим насильством, та складення адміністративного протоколу, з направленням матеріалів справи до подальшого розгляду в суд для притягнення суб’єкта-правопорушника до адміні-

стративної відповідальності як способу захисту прав, свобод та законних інтересів потерпілої особи та відновлення правопорядку в суспільстві.

Контрольні запитання та завдання

1. Визначте та охарактеризуйте превентивні поліцейські заходи в Україні.

2. Наведіть ознаки превентивних поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству.

3. Наведіть види превентивних поліцейських заходів, що застосовуються Національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству та їх сутність.

4. Охарактеризуйте адміністративно-юрисдикційну діяльність Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству.

5. Назвіть заходи протидії гендерно-обумовленому насильству, що застосовуються органами Національної поліції.

6. Розкрийте особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих підрозділів Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству.

7. Надайте визначення та характеристики адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству.

8. Які особливості реалізації адміністративно-юрисдикційної діяльності окремих підрозділів Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству?

9. Назвіть та охарактеризуйте заходи протидії гендерно-обумовленому насильству, що застосовуються органами Національної поліції.

10. Визначте та охарактеризуйте адміністративний примус Національної поліції в щодо протидії гендерно-обумовленому насильству.

Розділ 3

Напрями вдосконалення діяльності Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству

3.1. Напрями вдосконалення адміністративного законодавства України щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції

Європейський Союз, утверджуючи принцип рівних можливостей, головну увагу зосередив на новій гендерній концепції: від принципу однакового ставлення, що передбачає рівні права і можливості для всіх громадян – до стратегії позитивної дії. Ця стратегія передбачає зміщення акцентів із забезпечення рівних можливостей до забезпечення відповідних соціальних умов, які сприяли б утвердженню фактичної гендерної рівності. Позитивна дія – це такі адекватні заходи, до яких мають удатися жінки, щоб виправити становище з огляду на нерівні стартові умови, що склалися у патріархальному суспільстві. Позитивна дія у своєму крайньому вияві – це позитивна дискримінація, коли збільшення представництва жінок (чи інших дискримінованих категорій громадян) досягають

наданням певних пільг чи запровадженням квот. Ця тенденція у ЄС посилилася завдяки підписанню Маастрихтської угоди, стрижнем якої є ствердження принципу соціальної справедливості у внутрішній політиці держав-членів ЄС¹.

Стандарти щодо рівного ставлення до жінок і чоловіків є частиною як первинного, так і вторинного законодавства ЄС. Вони закріплені статтями Амстердамської угоди 1997 р. та містяться у Директивах ЄС. Держави-члени ЄС зобов'язуються прописати ці положення у національному законодавстві. Міжнародний досвід дає такі позитивні практики утвердження гендерної рівності:

1. Прийняття спеціалізованих законів з утвердження гендерної рівності.

2. Внесення змін із запровадження рівних прав та можливостей жінок і чоловіків до вже існуючих законів та конституції.

3. Запровадження спеціалізованої інституції Омбудсмана з рівних прав і можливостей.

4. Створення парламентських структур (груп, комітетів, комісій) з рівних прав і можливостей. Важливою є інформативна політика парламенту з популяризації гендерної рівності в суспільстві.

¹ Міжнародний досвід реалізації гендерної політики. *Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу: [сайт]*. URL: <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/763-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8>

5. Запровадження фондів, організацій та їхніх мереж, діяльність котрих спрямована на досягнення гендерного паритету в політиці¹.

Відповідно, міжнародний досвід акцентує увагу на необхідності прийняття спеціалізованого закону про запобігання та протидію гендерно-обумовленому насильству. В Україні такий закон відсутній, оскільки закон про рівність чоловіків та жінок є застарілим, а закон про боротьбу з домашнім насильством – нормативно регламентує лише протидію одному виду гендерного насильства.

Тому, в Україні необхідно розробити та прийняти спеціалізований Закон України «Про запобігання та протидію гендерно-обумовленому насильству», який повинен відповідати міжнародним ідеям про гендерну рівність, недоторканість та свободу.

Ми пропонуємо таку структуру спеціалізованого законопроекту «Про запобігання та протидію гендерно-обумовленому насильству»:

– Розділ 1 «Загальні положення» (визначення термінів; ідея гендерної рівності; види гендерно-обумовленого насильства; принципи захисту від гендерно-обумовленого насильства; законодавство про запобігання та протидію гендерно-обумовленого насильства; основні напрями державної

¹ Міжнародний досвід реалізації гендерної політики. *Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу: [сайт]*. URL: <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/763-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8>

політики щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства).

– Розділ 2 «Суб’єкти запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства» (функції та завдання суб’єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства; повноваження Верховної Ради України щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства; повноваження Президента України щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства; повноваження Кабінету Міністрів України щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства; повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства; повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства; повноваження Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства; повноваження інших державних органів та органів місцевого самоврядування щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства; повноваження суб’єктів громадянського суспільства щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства; міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства).

– Розділ 3 «Запобігання та протидія гендерно-обумовленого насильства» (заходи запобігання гендерно-обумовленого насильства; заходи протидії гендерно-обумовленого насильства; терміновий

заборонний припис; обмежувальний припис; Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі; виконання програм для осіб, які вчинили гендерно-обумовлені насильства; взаємодія суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства).

– Розділ 4 «Захист жертв гендерно-обумовленого насильства» (права людини, яка пережила гендерно-обумовлене насильство; організація та адміністрування допомоги жертвам гендерно-обумовленого насильства; організація та адміністрування реабілітації жертв гендерно-обумовленого насильства; відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих унаслідок вчинення гендерно-обумовленого насильства; фінансування заходів захисту жертв гендерно-обумовленого насильства).

– Розділ 5 «Відповідальність за вчинення гендерно-обумовленого насильства».

На наш погляд, прийняття такого законопроекту є важливим етапом становлення ідеї гендерної рівності в українському суспільстві, такий закон дозволить не лише «формально» виконувати заходи запобігання та протидії гендерно-обумовленим насильствам, але всебічно захищати жертв гендерно-обумовленого насильства, що досі фактично не здійснюється державою.

Актуальною проблемою є також занадто мале фінансове забезпечення заходів у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства. Фінансове забезпечення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, надання допо-

моги постраждалим особам, а також створення та забезпечення функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, професійних спілок, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством. Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, державної та комунальної форм власності здійснюється за рахунок коштів відповідного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством. Утримання спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, що не належать до державної та комунальної форм власності, забезпечення розвитку їхньої матеріальної бази та надання ними соціальних послуг здійснюються за рахунок коштів їх засновників та інших коштів, не заборонених законодавством, у тому числі на умовах соціального замовлення¹.

Кабінет Міністрів затвердив державну соціальну програму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на 2021–2025 рр. Програма передбачає удосконалення системи запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі; запровадження системного реагування на насильство; забезпечення постраждалим особам доступу до комп-

¹ Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.

лексних послуг, орієнтованих на їхні потреби; надання якісних соціальних послуг постраждалим від насилля. Також передбачене формування у суспільстві нетерпимого ставлення до насильства; підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства; надання кожній постраждалій особі інформації про її права та можливості реалізації таких прав. У межах програми планується створення єдиного підходу для розвитку і розбудови притулків та відповідної інфраструктури для постраждалих від домашнього насильства осіб. Очікується, що загальне фінансування програми протидії домашньому насильству у 2021–2025 рр. складе 1,224 млрд грн, у тому числі 833,084 млн грн з державного бюджету та 391,181 млн грн з місцевих бюджетів. Виконання програми передбачає залучення великої кількості центральних органів виконавчої влади (в тому числі Міністерства соціальної політики, Міністерства юстиції, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства охорони здоров'я), Національної поліції, Офісу генерального прокурора, Національної школи суддів, Академії адвокатури, обласних і Київської державних адміністрацій, міжнародних організацій та громадських об'єднань¹.

¹ В Україні затвердили програму протидії домашньому насильству. *Укрінформ*: [сайт]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3196676-v-ukraini-zatverdili-programu-protidii-domasnomu-nasilstvu.html>

Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: постанова Кабінету Міністрів України від 24 лют. 2021 р. № 145. *Верховна Рада України*: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF>

Однак, ця соціальна програма не направлена на протидію іншим видам гендерно-обумовленого насильства, на наш погляд, слід збільшити державне фінансування та залучення іноземних інвестицій щодо реалізації інформаційних, публічних, соціальних проектів та заходів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, поширення алгоритму дій в разі вчинення до особи гендерно-обумовленого насильства.

Окремим сектором слід виділити вдосконалення діяльності Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства.

Необхідно вдосконалити форми взаємодії органів Національної поліції та місцевої влади щодо формування спільних заходів попередження гендерно-обумовленому насильству та надання допомоги місцевою владою дільничним інспекторам поліції (підписання спільних меморандумів між структурним підрозділом місцевої влади, що відповідальний за реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству та територіальними органами поліції).

Окрім того, слід розширити технічні можливості механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству шляхом надання технічного обладнання органам поліції (інструменти відео- та фотозйомки, електронного моніторингу, інші засоби зв'язку), які можна буде надавати у встановленому порядку потерпілим особам в разі потенційного загрози вчинення щодо них гендерно-обумовленого насильства. Для реалізації цього механізму необхідно прийняти відповідну інструкцію

про надання органами Національної поліції технічного обладнання в разі потенційного загрози вчинення гендерно-обумовленого насильства.

Гендерно-обумовлене насильство на сучасному етапі є однією з нагальних проблем України. Це небезпечне явище добре відоме нинішньому українському суспільству, що підтверджується даними соціологічних опитувань населення України, за яким майже половина населення відчула на собі різні форми гендерно-обумовленого насильства. На жаль, багато жертв сприймають насильство як невідворотне явище в житті і не повідомляють про нього. Інші потерпілі, побоюючись за своє життя та здоров'я, не звертаються до органів державної влади або переймаються за свою репутацію чи просто бояться осуду суспільства. Проте з'являються жертви, які знаходять мужність, щоб звернутися по допомогу до компетентних органів державної влади, але їх не сприймають серйозно. З метою вирішення цієї проблеми прийнята спеціальна нормативно-правова база, якою визначено основні напрями реалізації державної політики у цій сфері, закріплено спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству, зокрема, передбачено створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі¹.

Серед плюсів Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі виділяють:

¹ Бондаренко О. С. Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: оцінка ефективності. *Юрид. наук. електр. журн.* 2020. № 2. С. 303–313. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/80.pdf

- запобігання повторним випадкам домашнього насильства;

- облік випадків насильства, узагальнення та аналіз інформації про насильство;

- забезпечення захисту життєво важливих інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей;

- надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству;

- забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії насильству. В свою чергу, є і потенційні мінуси, зокрема, внесення даних про особу, яка повідомила про факт насильства у сім'ї, ставить під загрозу життя і здоров'я такої особи, бо кривдник таким чином буде знати, через кого він притягнений до відповідальності за домашнє насильство;

- небезпека розголошення інформації та неоднозначність конфіденційності цього Реєстру: до нього має доступ лише певне коло осіб, але це коло є досить широким (це тисячі осіб – від працівників сільських рад до працівників міністерств);

- загроза дискримінації осіб, чії дані містяться в реєстрі, наприклад, безпідставне відмовлення в працевлаштуванні;

- стигмація осіб, таких як «кривдник», «постраждала особа», «особа, що повідомила про факт домашнього насильства»¹.

¹ Бондаренко О. С. Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: оцінка ефективності. *Юрид. наук. електр. журн.* 2020. № 2. С. 303–313. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/80.pdf

Стамбульська конвенція говорить про необхідність збору даних, але йдеться про загальні дані, а не про персональні дані постраждалих осіб. Може статись ситуація, коли буде отриманий протилежний від очікуваного результат: потерпілі будуть замовчувати про факти домашнього насильства, аби не розголошувати інформацію про себе. Саме тому метою Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі може так і не стати поліпшення допомоги постраждалим. Ймовірно, що саме тому законодавець передбачив внесення відомостей про особу, яка повідомила про домашнє насильство, та про постраждалу особу лише за їхньою згодою¹.

Таким чином, для впровадження міжнародних стандартів боротьби з гендерно-обумовленим насильством, в Україні необхідно запустити в дію Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі як спільної бази даних для систематизації та обміну належної інформації Національної поліції та інших суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства.

¹ Бондаренко О. С. Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: оцінка ефективності. *Юрид. наук. електр. журн.* 2020. № 2. С. 303–313. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/80.pdf

Пивоваров В. В., Ілліна А. В. Кримінологічний аналіз законодавства про запобігання і протидію домашньому насильству. *Порівняльно-аналітичне право.* 2018. № 1. С. 282.

Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищам (Стамбульська конвенція): підписана від 11 трав. 2011 р. ЛІГА: ЗАКОН: [сайт]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251>

Останнім сектором вдосконалення є адміністративна відповідальність. Стаття 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає адміністративну відповідальність за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування. Норма передбачає, що вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення такого припису, – тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподат-

ковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб¹.

При цьому, санкція ст. 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення за булінг передбачає більший штраф, адже, булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

шістнадцяти років, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п’ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин. Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, – тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин. Неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу – тягне за собою накладення штрафу від п’ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку¹.

Оскільки як булінг є різновидом гендерно-обумовленого насильства, відповідальність за основою ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення має бути не меншою.

Відповідно, пропонуємо адміністративну відповідальність за вчинення гендерно-обумовленого насильства, що передбачене ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення в аспекті

¹ Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

збільшення розміру штрафу за вчинення такого правопорушення та передбачити, що такі дії тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Як різновид гендерно-обумовленого насильства виступає сексизм. У Верховній Раді зареєстрували проекти законів проти сексизму. Проекти законів № 4599 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони проявів сексизму у суспільстві» та № 4599 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за прояви сексизму у суспільстві» вже спрямовані на розгляд профільного комітету Верховної Ради, а також оприлюднені на сайті парламенту. Перший передбачає законодавче визначення поняття «сексизм» та внесення змін до низки законів, що заборонятимуть прояви цього явища. Другий – запровадження покарань за сексизм. Ці документи подано представниками фракції «Слуги народу». Депутати пропонують під поняттям «сексизм» розуміти «будь-які жести, візуальні прояви, сказані або написані слова, практику і поведінку, в основі яких лежить ідея про те, що людина або група людей гірші через свою стать», що спричиняють або спрямовані на: порушення власної гідності або прав людини чи групи людей; сексуальну, психологічну шкоду або страждання особи чи групи осіб; створення загрозливого, ворожого, принизливого або образливого середовища; перешкоджання незалежності або повноцінному здійсненню прав людини з боку особи чи групи осіб; підтримку та поси-

лення гендерних стереотипів. Водночас документ перелічує соціальні явища, що не підпадуть під визначення сексизму: спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини; обов'язкова строкова військова служба для чоловіків, передбачена законом; різниця в пенсійному віці для жінок і чоловіків, передбачена законом; особливі вимоги з охорони праці жінок і чоловіків, пов'язані з охороною їхнього репродуктивного здоров'я; позитивні дії. Передбачено, що людина, яка вважатиме, що стосовно неї вчинили сексистські дії, зможе скаржитися до: державних органів; Національної поліції України; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; суду¹.

Про те, що буде з кривдниками, якщо сексизм з їхнього боку буде доведено, йдеться в проєкті змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Законопроект пропонує у пункті першому частини другої ст. 262, де мова про дрібне хуліганство, додати слово «сексизм». Тобто у час-

¹ Сексизм у законі: у парламенті України хочуть дати визначення і призначити покарання. *Радіо Свобода: [сайт]*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zaknoproekt-proty-seksyzmu/31052832.html>

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони проявів сексизму у суспільстві: проєкт Закону України реєстр. № 4598 від 15 січ. 2021 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70830

Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за прояви сексизму у суспільстві: проєкт Закону України реєстр. № 4599 від 15 січ. 2021 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70831

тині відповідальності документ прирівнює ці два явища. Відтак, якщо проект стане законом, прояви сексизму можуть потягнути за собою: штрафи від 10 до 20 неоподатковуваних податком мінімумів (1700–3400 грн); громадські роботи від 30 до 40 годин або адміністративний арешт до 7 діб. Зміни до адміністративного Кодексу зареєстровані окремим законопроектом, оскільки це є вимогою регламенту Верховної Ради. Загалом два документи між собою узгоджені і передбачають спільну мету. Крім того, що вони є актуальними для українського суспільства, вони є частиною плану узгодження законодавства України з нормами Європейського союзу¹.

Ми підтримуємо позицію парламентарів щодо впровадження адміністративної відповідальності за сексизм в Україні та вважаємо, що варто прийняти законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексизму, невиконання термінового

¹ Сексизм у законі: у парламенті України хочуть дати визначення і призначити покарання. *Радіо Свобода: [сайт]*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zaknoproekt-proty-seksyzmu/31052832.html>

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони проявів сексизму у суспільстві: проект Закону України реєстр. № 4598 від 15 січ. 2021 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70830

Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за прояви сексизму у суспільстві: проект Закону України реєстр. № 4599 від 15 січ. 2021 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70831

заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування», яким передбачити такі зміни та доповнення:

«Стаття 173-2. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексизму, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексизму, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення такого припису, – тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних міні-

мумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб». Крім того, до ст. 262 Кодексу України про адміністративні правопорушення ввести такі доповнення: у пункті першому частини другої ст. 262 після слів та розділового знаку «насильства за ознакою статі», доповнити словом та розділовим знаком «сексизму».

Вищевикладене дозволяє визначити такі напрями удосконалення адміністративного законодавства України щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції;

– міжнародний досвід акцентує увагу на необхідності прийняття спеціалізованого закону про запобігання та протидію гендерно-обумовленому насильству. В Україні такий закон відсутній, оскільки закон про рівність чоловіків та жінок є застарілим, а закон про боротьбу з домашнім насильством – нормативно регламентує лише протидію одному виду гендерного насильства. Тому, в Україні необхідно розробити та прийняти спеціалізований Закон України «Про запобігання та протидію гендерно-обумовленому насильству», який повинен відповідати міжнародним ідеям про гендерну рівність, недоторканість та свободу. Ми пропонуємо таку структуру спеціалізованого законопроекту «Про запобігання та протидію гендерно-обумовленому насильству»: Розділ 1 «Загальні положення»; Розділ 2 «Суб'єкти запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства»; Розділ 3

«Запобігання та протидія гендерно-обумовленого насильства»; Розділ 4 «Захист жертв гендерно-обумовленого насильства»; Розділ 5 «Відповідальність за вчинення гендерно-обумовленого насильства». Прийняття такого законопроекту є важливим етапом становлення ідеї гендерної рівності в українському суспільстві, такий закон дозволить не лише «формально» виконувати заходи запобігання та протидії гендерно-обумовленим насильствам, але всебічно захищати жертв гендерно-обумовленого насильства, що досі фактично не здійснюється державою;

- слід збільшити державне фінансування та залучення іноземних інвестицій щодо реалізації інформаційних, публічних, соціальних проектів та заходів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, поширення алгоритму дій в разі вчинення до особи гендерно-обумовленого насильства;

- необхідно вдосконалити форми взаємодії органів Національної поліції та місцевої влади щодо формування спільних заходів попередження гендерно-обумовленому насильству та надання допомоги місцевою владою дільничним інспекторам поліції (підписання спільних меморандумів між структурним підрозділом місцевої влади, що відповідальний за реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству та територіальними органами поліції);

- слід розширити технічні можливості механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству шляхом надання технічного обладнання

органам поліції (інструменти відео- та фотозйомки, електронного моніторингу, інші засоби зв'язку), які можна буде надавати у встановленому порядку потерпілим особам в разі потенційного загрози вчинення щодо них гендерно-обумовленого насильства. Для реалізації цього механізму необхідно прийняти відповідну інструкцію про надання органами Національної поліції технічного обладнання в разі потенційного загрози вчинення гендерно-обумовленого насильства;

– для впровадження міжнародних стандартів боротьби з гендерно-обумовленим насильством, в Україні необхідно запустити в дію Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі як спільної бази даних для систематизації та обміну належної інформації Національної поліції та інших суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленого насильства;

– варто прийняти законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення за вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексизму, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування», яким передбачити такі зміни та доповнення: «Стаття 173-2. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, сексизму, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування. Вчинення домашнього насильства, гендерно-обумовленого насильства, сексизму, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності)

фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі винесення такого припису, – тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до десяти діб. Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, – тягнуть за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб». До ст. 262 Кодексу України про адміністративні правопорушення ввести такі доповнення: у пункті першому частини другої ст. 262 після слів та розділового знаку «насильства за ознакою статі,» доповнити словом та розділовим знаком «сексизму».

Загалом, удосконалення адміністративного законодавства України щодо запобігання та протидії

гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції повинно бути направлене на посилення адміністративної відповідальності за вчинення гендерно-обумовленого насильства та встановлення адміністративної відповідальності за вчинення сексизму як різновиду гендерно-обумовленого насильства, створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, збільшення державного фінансування та залучення іноземних інвестицій щодо реалізації інформаційних, публічних, соціальних проєктів та заходів запобігання гендерно-обумовленому насильству, надання організаційної допомоги місцевою владою дільничним інспекторам поліції, розширення технічних можливостей механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

3.2. Взаємодія Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству

Ефективна реалізація правоохоронної функції має важливе значення для демократичного державного й суспільного розвитку, формування громадянського суспільства та його інститутів. Діяльність у цій сфері є одним із різновидів державної управлінської діяльності, яка здійснюється органами державної влади та місцевого самоврядування, а також недержавними громадськими формуваннями. Ефективність діяльності Національної поліції значною мірою залежить від співпраці її

співробітників із органами місцевого самоврядування саме у сфері забезпечення публічного порядку. На жаль, показники соціологічних досліджень громадської думки вказують на те, що лише 60 % громадян України налаштовані на допомогу в роботі Національної поліції. Зважаючи на це, покращення взаємовідносин поліції із органами влади, місцевого самоврядування та громадськістю залишається одним із основних завдань при реформуванні правоохоронної системи, категоричним імперативом при розбудові довірливої, консолідуючої взаємодії Національної поліції, органів влади та суспільства на сучасному етапі розвитку державності в Україні¹.

У понятті «взаємодія» фіксуються прямі і «зворотні» впливу речей один на одного, обміни речовиною, енергією та інформацією між різними об'єктами, між організаціями і середовищем, форми кооперації людей в різних ситуаціях співпраці. Взаємодія охоплює прямі та непрямі відносини між об'єктами і системами. Прикладами прямих взаємодій оперує класична механіка, коли розглядає зіткнення і відштовхування, передають рух від одного тіла до іншого. У громадському області прикладом взаємодії може бути безпосереднє спілкування між людськими індивідами. Таке визначення взаємодії є всеосяжним і може бути застосовано для відображення будь-яких процесів і форм прояву свідомості.

¹ Дніпров О. С. Окремі аспекти взаємодії Національної поліції з органами місцевого самоврядування щодо забезпечення публічного порядку. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2018. № 1. С. 16–21.

У найпростішому аналізі взаємодії припущено взаємозв'язок двох об'єктів або двох суб'єктів. Так, багато соціологічних підручників починають розгляд соціальних взаємодій з взаємодією двох або більше двох, взаємодія будується за простою схемою: суб'єкт-суб'єктного взаємозв'язку¹. Щодо наукових трактувань поняття «взаємодія», то А. Подоляка вважає, що взаємодія – це розуміти погоджену діяльність різних суб'єктів для реалізації спільних дій щодо виконання завдань по досягненню загальних цілей правоохоронної діяльності. Водночас взаємодія може здійснюватися на двох рівнях – спільної організації (планування) співпраці керівниками взаємодіючих сторін і безпосередньої реалізації (на рівні виконавців)². До основних ознак взаємодії А. Подоляка звертає: 1) погодженість діяльності як обов'язкову ознаку взаємодії елементів системи, що використовується у військовій науці. Вона впливає на спільні дії, об'єднуючи їх у єдине ціле – систему. Погодженість передбачає ряд відповідних дій та використання загальних або доповнюючих одні одних форм і методів реалізації цих дій; 2) певну кількість суб'єктів. Допускається участь як мінімум двох сторін, причому кожному з цих сторін можуть представляти кілька учасників; 3) поєднання зусиль суб'єктів, що визначають відносини співпраці між ними та мають спільні цілі й

¹ Всеобщая зависимость: связь явлений. Движение, изменение, функциональная зависимость. Философский словарь/под ред. И. Т. Фролова. Москва: Политиздат, 1991. С. 74–76.

² Подоляка А. М. Взаємодія державних органів в охороні громадського порядку. *Форум права*. 2009. № 2. С. 339.

інтереси для взаємодіючих сторін. Виходячи з практичних потреб і теоретичних засад, можна виділити дві основні концепції взаємодії. Перша полягає в тому, що взаємодія – це погоджена діяльність. Дана концепція призводить до виникнення ілюзії прямої регламентації владного характеру. Сутність другої концепції полягає в тому, що взаємодія – це доповнення можливостей один одного на умовах спільної користі від цього для всіх учасників взаємодії. Саме друга концепція забезпечує об'єктивність взаємозв'язків між суб'єктами. Взаємодія не може відбутися без ініціативи як мінімум однієї зі сторін. Крім того, необхідна наявність зустрічних пропозицій іншої сторони щодо ініціатора; 4) партнерський характер відносин, що здійснюється в рамках співпраці, при цьому сторони рівні і незалежні одна від одної; 5) законність, відповідно до якої реалізуються дії і використовуються форми, методи, сили і засоби¹.

Специфіка діяльності такої правової структури, як Національна поліція України полягає у тому, що різні її сфери функціонують залежно від потреб окремих громадян чи соціальних груп та, як правило, у безпосередньому тісному контакті з ними, а, відповідно, від якості взаємодії поліції з громадянами залежить ефективність правозахисної діяльності. Така взаємодія є доволі складною, оскільки відбувається на надособистісному рівні і є взаємодією держави (певної її інституції) та окремих громадян (соціальних груп), а також міжособистісно-

¹ Подоляка А. М. Взаємодія державних органів в охороні громадського порядку. *Форум права*. 2009. № 2. С. 338–339.

му, передбачаючи безпосереднє спілкування в системі «надавач правових послуг – клієнт» (позиція А. Танько)¹. О. Музичук вважає, що сутність взаємодії не зводиться тільки до спільної діяльності суб'єктів, а містить більш широке коло зв'язків і контактів (обмін інформацією, узгодження самостійних дій, планування роботи тощо). Соціологічний підхід до взаємодії правоохоронців з громадськістю у сфері охорони громадського порядку і протидії правопорушенням полягає у вивченні взаємодії як правового явища на основі емпіричних матеріалів соціологічних досліджень. Такі дослідження показують, що практика охорони громадського порядку та протидії правопорушенням пов'язується з широким спектром стійких відносин між поліцією та громадськістю для досягнення загальних цілей². У свою чергу, О. Ю. Процких наголошує, що взаємодія є ознакою, притаманною всім різновидам правоохоронної діяльності – як адміністративній, оперативно-розшуковій, так і кримінально-процесуальній, за своїм змістом вона має управлінське призначення та об'єднує зовнішньо-системні (правоохоронні) та внутрішньо-системні (організаційні) зв'язки учасників суспільних відносин, що характеризуються певними особливостями залежно від видів завдань та функцій правоохоронної діяльності Національної поліції України. Процес взаємо-

¹ Танько А. В. Людиноцентриська концепція взаємодії Національної поліції з громадянами. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 4. С. 62–73.

² Музичук О. М. Напрямки вдосконалення взаємодії органів внутрішніх справ з громадськістю в сфері охорони громадського порядку. *Право і безпека*. 2003. Т. 2, № 3. С. 115.

дії, як бачиться, – складний, багатогранний і безперервний. Він охоплює собою майже всі сфери правоохоронної діяльності, проте в діяльності саме щодо взаємного обміну інформацією з різними суб'єктами не завжди приділяється належна увага. Будь-який орган чи працівник поліції так чи інакше взаємодіє як з іншими структурними підрозділами, так і з органами публічного управління, тому налагодження більш тісних зв'язків між зазначеними суб'єктами може надати значну допомогу в процесі реалізації інформаційної взаємодії¹.

Отже, на наш погляд, взаємодія Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству – це системно-координаційна діяльність органів Національної поліції, що спрямована на формування погоджених взаємозв'язків з суб'єктами різного рівня задля забезпечення функціонування адміністративно-правового механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству як негативного явища суспільства.

Залежно від суб'єктного складу, взаємодію органів Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству можна умовно поділити на:

– міжнародну (міжнародне співробітництво з міжнародними інституціями, закордонними правоохоронними органами, міжнародними неурядовими організаціями);

– внутрішньо-організаційну (між територіальними органами поліції);

¹ Процких О. Ю. Інформаційна взаємодія національної поліції України з органами публічної влади та громадськістю. *Право і безпека*. 2015. № 4. С. 50–55.

– зовнішньо-партнерську (взаємодія органів поліції з громадськістю, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування).

Проаналізуємо кожен вид запропонованої вище класифікації. На сучасному етапі відбувається процес реформування універсальних та регіональних міжнародних організацій, викликаний змінами у світовій політиці та економіці, які призводять до необхідності посилення ролі міжнародних організацій у вирішенні глобальних проблем людства та пошуку нових форм співпраці, більш ефективних саме щодо сучасних умов співіснування держав світу, причому однією з ключових проблем видається посилення транснаціональної злочинності та інтернаціоналізація злочинів як за територіальною ознакою, так і за суб'єктним складом. При цьому Україна є членом або в деяких випадках засновником (наприклад, ООН) багатьох міжнародних міжурядових організацій на універсальному, регіональному та субрегіональному рівнях, що зумовлює необхідність відстоювати активну позицію з питань удосконалення діяльності міжнародних організацій, зокрема тих, що наділені спеціальною компетенцією в правоохоронній сфері. Міжнародне співробітництво поліції має дихотомічний характер нормативно-правового регулювання, яке ґрунтується як на міжнародно-правових принципах і нормах, так і на внутрішньому законодавстві, базовим рівнем якого є конституційно-правовий¹.

¹ Пересада О. М. Міжнародне співробітництво Національної поліції України: проблеми теорії та практики. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Серія: Право. 2020. Вип. 61 (1). С. 48–51.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» взаємовідносини у сферах діяльності поліції з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями базуються на міжнародних договорах, а також на установчих актах та правилах міжнародних організацій, членом яких є Україна. Поліцейські можуть направлятися до міжнародних організацій, іноземних держав як представники поліції з метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції. Поліцейські можуть залучатися до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки¹.

Міжнародне співробітництво Національної поліції України здійснюється у трьох інституціональних формах: участь представників Національної поліції України у створенні та діяльності міжнародних організацій із метою координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції; направлення представників поліції до іноземних держав із метою забезпечення координації співробітництва з питань, що належать до повноважень поліції; участь у міжнародних операціях із підтримання миру і безпеки².

Міжнародне співробітництво є невід'ємним складником діяльності органів і підрозділів Національної поліції України. Значення міжнародного

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

² Пересада О. М. Міжнародне співробітництво Національної поліції України: проблеми теорії та практики. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Серія: Право. 2020. Вип. 61 (1). С. 48–51.

співробітництва органів і підрозділів Національної поліції України складно переоцінити, адже саме за допомогою міжнародної співпраці можливо врегулювати діяльність органів і підрозділів Національної поліції України з іншими поліцейськими службами та відомствами таким чином, щоб забезпечити всі необхідні умови для реалізації поліцією України своїх завдань і функцій спільно протидіяти злочинності, забезпечувати мир і порядок. Саме інститут міжнародного співробітництва органів і підрозділів Національної поліції України є тим інструментом, який дозволяє повноцінно забезпечити захист міжнародної безпеки та прав і основоположних свобод людини й громадянина¹.

Міжнародне співробітництво поліції з міжнародними інституціями, закордонними правоохоронними органами, міжнародними неурядовими організаціями) щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству як негативного явища суспільства має носити міждисциплінарний характер з формуванням та реалізацією різних правових, організаційних, соціальних напрямів міжнародної комунікації, партнерства, координації.

Особливо гостро слід вказати про проблему міжнародного співробітництва органів поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству в умовах пандемії COVID-19, оскільки відомства поліції можуть співпрацювати лише в дистанційній формі, відповідно передача практич-

¹ Калайда А. В. Роль і значення міжнародного співробітництва Національної поліції України. *Наук. вісн. публіч. та приват. права.* 2020. Вип. 4. С. 112.

них знань та навичок шляхом взаємного обміну представників поліції не відбувається.

Щодо внутрішньо-організаційної взаємодії, відповідно до законодавства, керівники територіальних органів поліції повинні не менше одного разу на два місяці проводити відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування на рівнях областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. На таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень¹.

На наш погляд, внутрішньо-організаційна взаємодія між керівниками територіальних органів поліції повинна бути раціоналізована, тобто територіальні органи поліції повинні спільно працювати на налагодження спільної співпраці щодо попередження фактів вчинення гендерно-обумовлених насильств та оптимально використовувати можливості такої внутрішньо-організаційної взаємодії.

Зовнішньо-партнерська взаємодія органів поліції з громадськістю, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування є найбільш об'ємною та проблемною, оскільки основи партнер-

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

ства лише формуються в аспекті запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

Одним із факторів, що впливають на стан публічної безпеки та порядку в населених пунктах, є ступінь взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади. Створення сприятливих умов для спільного вирішення цими органами завдань у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку з урахуванням специфіки регіонів і потреб територіальних громад значною мірою залежить від наявності належної правової основи таких відносин. Однак на сьогодні положення чинного законодавства щодо такої взаємодії не позбавлені прогалин та неточностей, є недостатньо конкретизованими, внаслідок чого потенційні позитивні можливості взаємодії між цими органами реалізуються не повністю¹. Однією з базових основ перебудови діяльності Національної поліції, створення та розвитку такої моделі надання поліцейських послуг населенню України, яка відповідатиме вимогам соціальної політики держави та сучасним концептуальним вимогам до забезпечення прав і свобод людини – є добре досліджений у контексті організації соціальної взаємодії в освітній сфері – людиноцентриський підхід. Завдяки його втіленню встановлення гуманістичних, людиноцентриських, партнерських взаємин у сфері

¹ Вітвіцький С. С., Захарченко А. М. Правова основа взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1. С. 80.

соціальноправового захисту стає однією з найважливіших ознак соціальної взаємодії як того вимагають цінності людиноцентрованої діяльності Національної поліції. Важливим принципом людиноцентричного підходу є принцип верховенства права, відповідно до якого держава створена і функціонує для людини, а не навпаки, оскільки людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Втілення цього принципу й людиноцентричного підходу у діяльності Національної поліції забезпечує природне право кожного індивіда на реалізацію природних й невід’ємних характеристик людини, її найважливіших духовних потреб – на життя, свободу, гідність особи, особисту недоторканність. Діяльність поліції здійснюється на засадах партнерства, в тісній співпраці з людиною та громадою і спрямована на задоволення їхніх потреб. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції¹.

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів².

¹ Танько А. В. Людиноцентриська концепція взаємодії Національної поліції з громадянами. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 4. С. 62–73.

² Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Всупереч поширеній практиці затвердження органами місцевого самоврядування програмних документів, які передбачають здійснення комплексу заходів щодо забезпечення публічної безпеки і порядку на відповідних територіях, наявні підходи до підготовки таких програм є невпорядкованими. Так, в одних випадках ініціаторами та головними розробниками таких програмних документів виступають відповідні територіальні органи поліції, в інших – програмні документи розробляються виконавчими органами місцевих рад. Застосовуються різні підходи до визначення назв цих програмних документів, їхньої структури, змістовного наповнення, кола головних виконавців і співвиконавців тощо. Різним є і рівень якості затверджених програм: деякі з них є достатньо ґрунтовними, деякі – мають здебільшого формальний характер і містять суттєві недоліки¹. Якісна підготовка та реалізація відповідних програмних документів є одним із важливих засобів забезпечення публічної безпеки і порядку, покращенню наявних підходів до застосування цього засобу може сприяти затвердження на загальнодержавному рівні Методичних рекомендацій щодо розроблення, затвердження та контролю виконання регіональних і місцевих програм з питань забезпечення публічної безпеки і правопорядку. У таких Методичних рекомендаціях варто

¹ Вітвіцький С. С., Захарченко А. М. Правова основа взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1. С. 80–94.

запропонувати, зокрема, і порядок взаємодії між органами місцевого самоврядування і територіальними органами (підрозділами) Національної поліції стосовно розроблення та виконання зазначених програм. Зважаючи на коло завдань і повноважень центральних органів виконавчої влади, Методичні рекомендації доцільно затвердити спільним наказом Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства розвитку громад і територій України¹.

Ще один важливий аспект стосується укладання органами місцевого самоврядування та територіальними органами Національної поліції меморандумів і договорів про взаємодію (співпрацю). Укладання таких меморандумів і договорів наразі застосовується на практиці, проте на рівні законодавства немає положень щодо можливості укладання таких документів та окреслення їхнього змісту. Водночас і на органи Національної поліції, і на органи місцевого самоврядування поширюються приписи частини другої ст. 19 Конституції України, згідно з якою органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. При цьому питання про можливість кваліфікації відповідних дій органів місцевого самоврядування та Національної поліції

¹ Вітвіцький С. С., Захарченко А. М. Правова основа взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1. С. 80–94.

як таких, що здійснюються в межах дискреційних повноважень, має дискусійний характер. Саме через це під час укладання меморандумів про взаємодію зазначені органи іноді обумовлюють, що вони розглядають меморандум як декларацію про наміри, що не призводять до можливих юридичних чи фінансових наслідків або зобов'язань для будь-кого з них¹.

Також діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України².

¹ Меморандум про співпрацю та партнерство між Головним управлінням Національної поліції в Київській області та Узинською міською об'єднаною територіальною громадою: укладено від 19 берез. 2020 р. *Узинська об'єднана територіальна громада: [сайт]*. URL: <http://uzynska.gromada.org.ua/news/1584688022/>

Вітвіцький С. С., Захарченко А. М. Правова основа взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1. С. 80–94.

² Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

Беззаперечно, реалізація функції забезпечення громадської безпеки поліцією не можлива без її тісної взаємодії з населенням. У результаті взаємодії поліцейських структур з населенням у певній мірі відбувається їх зближення, яке характеризується, з одного боку, соціалізацією поліції, а з іншого – підвищенням довіри громадянського суспільства до неї¹. Поліція взаємодіє з громадськістю шляхом підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Співпраця між поліцією та громадськістю спрямована на виявлення та усунення проблем, пов'язаних із здійсненням поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. Поліція надає підтримку програмам правового виховання, пропагує правові знання в освітніх закладах, засобах масової інформації та у видавничій діяльності².

Як вказує С. Заброта, використання регламентів взаємодії як адміністративних актів, які встановлюють загальні правила діяльності органів публічної влади щодо реалізації їхніх повноважень та взаємодії між ними й іншими суб'єктами попередження гендерно-обумовленого насильства, до-

¹ Юнін О. С. Поліція в системі державних органів та забезпечення громадської безпеки. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2013. № 1 (39). С. 63.

² Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

зволить не лише унормувати спільну діяльність органів внутрішніх справ і громадськості у цій сфері, а й перевести цей процес у площину відповідальності за виконання узгоджених заходів¹.

На наш погляд, новітня зовнішньо-партнерська взаємодія органів поліції в аспекті запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству має бути спрямована на:

- налагодження співпраці органів поліції з місцевими стейкхолдерами щодо допомоги потерпілим від гендерно-обумовлених насильств (надання матеріальної допомоги, медичних та освітніх послуг, інших видів соціальної допомоги);

- налагодження співпраці органів поліції з місцевою владою щодо організації громадських робіт як негативних наслідків до правопорушника за вчинення гендерно-обумовленого насильства;

- налагодження співпраці органів поліції з громадськістю, органами державної влади та місцевого самоврядування, щодо створення виправних, реабілітаційних програм для правопорушників за вчинення гендерно-обумовлених насильств;

- посилення інформаційно-просвітницької та навчальної діяльності органів поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовлених насильств через створення спільних інформаційних, освітніх проектів з місцевою владою, громадськістю;

- використання новітніх інформаційних технологій як інструментів онлайн-формату спілкування

¹ Забрда С. М. *Форми взаємодії поліції (міліції) та громадськості у попередженні насильства у сім'ї: за матеріалами законодавства держав-членів СНД. Форум права.* 2014. № 1. С. 191.

органів поліції з населенням щодо запобігання та протидії гендерно-обумовлених насильств (створення публічних соціальних сторінок органів поліції з активним інформуванням населення, створення спільних чатів спілкування поліції з органами місцевої влади та представниками громадських організацій, підтримка соціального онлайн спілкування органів поліції, представниками місцевої влади з потерпілими від гендерно-обумовлених насильств тощо).

Залучення населення до правоохоронної діяльності є одним із основних факторів підвищення ефективності роботи поліції у справі охорони публічного порядку, профілактиці та розкриття злочинів. Взаємодія правоохоронних органів з громадськістю, удосконалення дій громадських формувань по охороні публічного порядку, участь поліції у вирішенні проблем певної території, в межах якої мешкає громада все це вимоги сьогодення, ігноруючи які не можливо провести якісне реформування правоохоронної системи в нашій державі¹. М. В. Голуб пропонує певні напрямки взаємодії поліції та населення, а саме: організація діяльності поліції, яка заснована на її підтримці громадськості і направлена на попередження злочинів та правопорушень, повністю відповідає умовам сьогодення; вдосконалення взаємодії поліції з населенням необхідна умова існування довіри громадян до правоохоронних органів, а також і до влади в цілому;

¹ Голуб М. В. Взаємодія поліції та населення як обов'язкова умова забезпечення належного стану публічного порядку в сучасних умовах. *Форум права*. 2016. № 2. С. 30–33.

аналіз і використання зарубіжного досвіду участі населення у правоохоронній діяльності дійовий інструмент якісного покращення співробітництва поліції і громадськості, реальна можливість підвищення ефективності роботи поліції; впровадження в роботу правоохоронних органів моделей діяльності поліції зарубіжних країн по використанню консультативного механізму та співпраці з населенням у справі охорони громадського порядку нагальна потреба теперішнього часу; існує необхідність у розробці та прийнятті нормативних документів, регламентуючих цей аспект правоохоронної діяльності, як на державному, так і на галузевому рівні (Закони України, накази Міністра внутрішніх справ); передбачити правове закріплення видів морального та матеріального заохочення членів громадських формувань, а також громадян які приймають індивідуальну участь в правоохоронній діяльності¹.

Оскільки складність гендерно-обумовлених насильств виникає через закритість стану потерпілих до розкриття таких правопорушень, основним напрямом покращення взаємодії Національної поліції має стати встановлення максимально довірливих стосунків з населенням, об'єктивної впевненості суспільства до діяльності поліції та забезпечення локальної інтегрованості суспільства і поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

¹ Голуб М. В. Взаємодія поліції та населення як обов'язкова умова забезпечення належного стану публічного порядку в сучасних умовах. *Форум права*. 2016. № 2. С. 30–33.

Взаємодія державних правоохоронних органів з громадськістю є також важливою частиною процесу демократизації суспільства, побудови в Україні правової держави, забезпечення законності. Спільна діяльність поліції та формувань громадськості, які беруть участь у протидії правопорушенням і охороні громадського порядку, формує у свідомості громадян необхідність рахуватися із загальними інтересами, шанобливо ставитися до правових приписів, з гідністю виконувати свої громадянські обов'язки¹. До форм, які найчастіше зустрічаються у спільній правоохоронній діяльності працівників поліції та населення у сфері охорони громадського порядку й боротьби з правопорушеннями, відносять: спільне патрулювання, рейди, обходи, огляди; спільне планування заходів щодо охорони громадського порядку й боротьби з правопорушеннями; узгодження самостійно проведених заходів; інструктування працівниками поліції членів громадських об'єднань; спільний аналіз оперативної обстановки; обмін інформацією про оперативну обстановку (вчинення порушень, викрадення речей, масові заворушення тощо); проведення спільних нарад, семінарів і зборів з правоохоронної тематики; спеціальна та правова підготовка громадян, які бажають виконувати правоохоронні функції, та інші².

¹ Комзюк А. В. Взаємодія з громадськими об'єднаннями як принцип діяльності Національної поліції. *Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ*. 2016. Вип. 4. С. 147–155.

² Там само.

Взаємодія міліції та громадськості в Україні: навч. посіб./за заг. ред. А. Дж. Бека, О. Н. Ярмиша. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. С. 191.

Окремим сектором вдосконалення зовнішньо-партнерської взаємодії Національної поліції з громадськістю слід виділити принцип партисипативності як напрям активного залучення населення до попередження та запобігання гендерно-обумовлених насильств з формуванням методів заохочення до індивідуальної участі населення.

Вищевикладене дозволяє зробити такі узагальнення відносно взаємодії Національної поліції з іншими державними органами та неурядовими організаціями щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству:

– залежно від суб'єктного складу, взаємодію органів Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству можна умовно поділити на:

- міжнародну (міжнародне співробітництво з міжнародними інституціями, закордонними правоохоронними органами, міжнародними неурядовими організаціями);

- внутрішньо-організаційну (між територіальними органами поліції);

- зовнішньо-партнерську (взаємодія органів поліції з громадськістю, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування);

– міжнародне співробітництво поліції з міжнародними інституціями, закордонними правоохоронними органами, міжнародними неурядовими організаціями) щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству як негативного явища суспільства має носити міждисциплінарний характер з формуванням та реалізацією різних

правових, організаційних, соціальних напрямів міжнародної комунікації, партнерства, координації;

– особливо гостро слід вказати про проблему міжнародного співробітництва органів поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству в умовах пандемії COVID-19, оскільки відомства поліції можуть співпрацювати лише в дистанційній формі, відповідно передача практичних знань та навичок шляхом взаємного обміну представників поліції не відбувається;

– внутрішньо-організаційна взаємодія між керівниками територіальних органів поліції повинна бути раціоналізована, тобто територіальні органи поліції повинні спільно працювати на налагодження спільної співпраці щодо попередження фактів вчинення гендерно-обумовлених насильств та оптимально використовувати можливості такої внутрішньо-організаційної взаємодії;

– новітня зовнішньо-партнерська взаємодія органів поліції в аспекті запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству має бути спрямована на:

- налагодження співпраці органів поліції з місцевими стейкхолдерами щодо допомоги потерпілим від гендерно-обумовлених насильств (надання матеріальної допомоги, медичних та освітніх послуг, інших видів соціальної допомоги);

- налагодження співпраці органів поліції з місцевою владою щодо організації громадських робіт як негативних наслідків до правопорушника за вчинення гендерно-обумовленого насильства;

- налагодження співпраці органів поліції з громадськістю, органами державної влади та місцевого самоврядування, щодо створення виправних, реабілітаційних програм для правопорушників за вчинення гендерно-обумовлених насильств;

- посилення інформаційно-просвітницької та навчальної діяльності органів поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовлених насильств через створення спільних інформаційних, освітніх проектів з місцевою владою, громадськістю;

- використання новітніх інформаційних технологій як інструментів онлайн-формату спілкування органів поліції з населенням щодо запобігання та протидії гендерно-обумовлених насильств (створення публічних соціальних сторінок органів поліції з активним інформуванням населення, створення спільних чатів спілкування поліції з органами місцевої влади та представниками громадських організацій, підтримка соціального онлайн спілкування органів поліції, представниками місцевої влади з потерпілими від гендерно-обумовлених насильств тощо);

– оскільки складність гендерно-обумовлених насильств виникає через закритість стану потерпілих до розкриття таких правопорушень, основним напрямом покращення взаємодії Національної поліції має стати встановлення максимально довірливих стосунків з населенням, об'єктивної впевненості суспільства до діяльності поліції та забезпечення локальної інтегрованості суспільства і поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству;

– окремим сектором вдосконалення зовнішньо-партнерської взаємодії Національної поліції з громадськістю слід виділити принцип партисипативності як напрям активного залучення населення до попередження та запобігання гендерно-обумовлених насильств з формуванням методів заохочення до індивідуальної участі населення.

Загалом, що взаємодія Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству – це системно-координаційна діяльність органів Національної поліції міжнародного, внутрішньо-організаційного та зовнішньо-партнерського характеру, що спрямована на формування погоджених взаємозв'язків з суб'єктами різного рівня (міжнародними інституціями, органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськістю) задля забезпечення функціонування ефективного, раціонального, комплексного та міждисциплінарного адміністративно-правового механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству як негативного явища суспільства.

Контрольні запитання та завдання

1. В чому полягає складність гендерно-обумовлених насильств?
2. Наведіть особливості взаємодії органів поліції в аспекті запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.
3. Охарактеризуйте сучасний стан міжнародного співробітництва Національної поліції України

щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

4. Наведіть напрями удосконалення нормативно-правового регулювання запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

5. Наведіть форми взаємодії органів Національної поліції та місцевої влади у сфері запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству та територіальними органами поліції та напрями їх вдосконалення.

6. Визначте напрями впровадження міжнародних стандартів боротьби з гендерно-обумовленим насильством, в Україні.

7. Назвіть інформаційні, публічні, соціальні проекти та заходи запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

8. Назвіть особливості використання технічних можливостей механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

9. Визначте напрями вдосконалення адміністративного законодавства України щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції

10. Охарактеризуйте взаємодію органів Національної поліції з громадськістю, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування.

Висновки

У висновках на основі комплексного науково-обґрунтованого аналізу нормативних засад, теоретичних основ адміністративного права та узагальненої практики діяльності суб'єктів публічної адміністрації розкрито адміністративно-правові засади запобігання та протидії органами Національної поліції гендерно-обумовленому насильству та запропоновано низку новітніх висновків та практичних пропозицій. Основні з них такі:

1. Сформовано, що гендерно-обумовлене насильство як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це протиправний фізичний та (або) психологічний, матеріальний вплив однієї особи на іншу з приводу суб'єктивно-викликаних переконань нерівності соціально-рольового статусу, дискримінації статі та гендерної ролі в соціумі, що врегульовується визначеними нормами адміністративного права та забезпечується адміністративно-правовими засобами діяльності суб'єктів публічної адміністрації з метою захисту прав, свобод та законних інтересів потерпілих осіб, охорони соціальних відносин та викорінення гендерно-обумовленого насильства як суспільно-негативного явища.

2. Розкрито особливості правового становища Національної поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству: 1) є основним суб'єктом публічної адміністрації, до функціональних завдань якого належить захист прав, свобод та законних інтересів осіб від будь-якого виду насильства, в тому числі, гендерно-обумовленого; 2) має широкі повноваження у сфері

запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству, до яких належать: профілактично-превентивні, правоохоронні (в аспекті припинення правопорушень), контролюючі, адміністративно-юрисдикційні; 3) надає спеціальну право-організаційну допомогу потерпілим; 4) безперервно взаємодіє з іншими державними органами та неурядовими організаціями щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству; 5) основним інструментом адміністративної діяльності є адміністративний примус.

3. Визначено, що адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції має такі характерні риси: 1) є системою заходів, методів та способів для запобігання, протидії та припинення правопорушень, які можуть виникнути за гендерною ознакою; 2) адміністративна діяльність органів Національної поліції спрямована на врегулювання суспільних відносин у процесі запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству; 3) має спеціальну мету; 4) включає спеціальний інструмент впливу превентивного, примусового та юрисдикційного характеру – терміновий заборонний припис; 5) додатковим елементом адміністративно-правового механізму виступає взаємодія Національної поліції з іншими державними органами та неурядовими організаціями щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

4. Визначено превентивні поліцейські заходи, що застосовуються Національною поліцією щодо

запобігання гендерно-обумовленому насильству як комплексні дії, що здійснюються: у відповідності до закону та внутрішньовідомчих інструкцій; спрямовані на попередження протиправного впливу від гендерно-обумовленого насильства, недопущення його вчинення та настання негативних наслідків; корекції поведінки особи, яка схильна до гендерно-обумовленого насильства.

5. Розкрито заходи протидії гендерно-обумовленому насильству, що застосовуються органами Національної поліції як владно-примусові, обмежуючі способи впливу на суб'єкта вчинення гендерно-обумовленого насильства у вигляді законодавчо-передбачених поліцейських заходів примусу, які поділяються на загальні заходи (фізичний вплив, спеціальні засоби або вогнепальна зброя, адміністративна відповідальність) та спеціальний (терміновий заборонний припис).

6. Виявлено, що адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству – це встановлена законодавством діяльність органів поліції порушення адміністративного провадження та здійснення адміністративного розслідування про вчинення адміністративного правопорушення, що пов'язане з гендерно-обумовленим насильством, та складення адміністративного протоколу, з направленням матеріалів справи до подальшого розгляду в суд для притягнення суб'єкта-правопорушника до адміністративної відповідальності як способу захисту прав, свобод та законних інтересів потерпілої особи та відновлення правопорядку в суспільстві.

7. Запропоновано вдосконалити адміністративне законодавство України щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами Національної поліції шляхом: прийняття спеціалізованого закону; посилення адміністративної відповідальності за вчинення гендерно-обумовленого насильства та встановлення адміністративної відповідальності за вчинення сексизму як різновиду гендерно-обумовленого насильства; створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі; збільшення державного фінансування та залучення іноземних інвестицій щодо реалізації інформаційних, публічних, соціальних проектів та заходів запобігання гендерно-обумовленому насильству; надання організаційної допомоги місцевою владою дільничним інспекторам поліції; розширення технічних можливостей механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству.

8. Виявлено, що взаємодія Національної поліції щодо запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству – це системно-координаційна діяльність органів Національної поліції міжнародного, внутрішньо-організаційного та зовнішньо-партнерського характеру, що спрямована на формування погоджених взаємозв'язків з суб'єктами різного рівня (міжнародними інституціями, органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськістю) задля забезпечення функціонування ефективного, раціонального, комплексного, міждисциплінарного адміністративно-правового механізму запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству як негативного суспільного явища.

Список використаних джерел

1. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. Київ: Наук. думка, 1979. 150 с.
2. Адміністративна діяльність Національної поліції: загальна частина: навч. посіб./В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, В. С. Тулінов та ін. Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2017. 188 с.
3. Адміністративна діяльність Національної поліції: навч. посіб. для підготовки до іспиту/В. А. Куліков, О. М. Калюк, С. Ф. Константінов та ін. Київ: Освіта України, 2016. 230 с.
4. Адміністративна діяльність Національної поліції: навч. посіб./кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, засл. юрист України В. А. Глуховець. Дніпро: Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.
5. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях: навч. посіб./О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О. В. Джафарова та ін.; передм. О. М. Бандурки; МВС України; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 242 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т./ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). Київ: Юрид. думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.
7. Адміністративне право України: навч. посіб.: у 2 т./В. В. Галунько, В. І. Олефір, М. П. Пихтін та ін. Херсон: Херсон. міська друкарня, 2011. Т. 1. Загальне адміністративне право. 320 с.
8. Адміністративне право України: підруч. для юрид. вузів і ф-тів/Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, В. М. Гаращук та ін. Харків: Право, 2000. 544 с.
9. Адміністративно-юрисдикційна діяльність поліції: навч. посіб./С. Ф. Константінов, С. Г. Братель, В. О. Басс та ін. Київ: Центр учб. л-ри, 2016. 336 с.
10. Александров Д. О., Дрозд О. Ю. Особливості професійно-психологічної адаптації працівників національної поліції України до правоохоронної діяльності. *Наука і освіта*. 2017. № 11. С. 35–45.

11. Аніщук Н. В. Виникнення та сутність феномена гендерного насильства: історико-правовий екскурс. *Форум права: електрон. наук. фах. вид.* 2008. № 1. С. 18–22.
12. Аніщук Н. В. Гендерне насильство у правовому житті України: монографія. Одеса: Юрид. л-ра, 2007. 232 с.
13. Безпалова О. І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України.* 2019. № 3. С. 139–147.
14. Біленко П. Уповноважені органи Національної поліції України як суб'єкти запобігання та протидії домашньому насильству. *Підприємництво, господарство і право.* 2019. № 10. С. 157–161.
15. Бондаренко О. С. Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: оцінка ефективності. *Юрид. наук. електр. журн.* 2020. № 2. С. 303–313. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2020/80.pdf
16. Боровик А. В. Щодо аналізу міжнародно-правових документів у сфері протидії корупції. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.): [у 3 т.]* / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса, 2020. Т. 3. С. 142–144.
17. Боровик А. В. Щодо європейських стандартів кримінальної відповідальності за корупційні кримінальні правопорушення та їх запобігання. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр.* 2020. Вип. 85. С. 22–29.
18. Бортняк В. А. Механізм стягнення податкового боргу (адміністративно-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2008. 18 с.
19. Бочек О. І. Адміністративно-правові засади застосування поліцейських заходів примусового характеру в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2021. 271 с.
20. Бочек О. І. Нормативно-правове забезпечення застосування заходів примусу працівниками національної

- поліції України. *Актуальні питання публічної безпеки та порядку в сучасних умовах: поліція та суспільство – стратегії розвитку і взаємодії: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 18 трав. 2018 р.)*. Маріуполь. 2018. С. 24–26.
21. В Україні затвердили програму протидії домашньому насильству. *Укрінформ: [сайт]*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3196676-v-ukraini-zatverdili-programu-protidii-domasnomu-nasilstvu.html>
22. Взаємодія міліції та громадськості в Україні: навч. посіб./за заг. ред. А. Дж. Бека, О. Н. Ярмиша. Харків: Нац. ун-т внутр. справ, 2001. 200 с.
23. Вітвіцький С. С., Захарченко А. М. Правова основа взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. *Українська поліцейстика: теорія, законодавство, практика*. 2021. № 1. С. 80–94.
24. Волк Н. В., Світличний О. П. Адміністративно-правове регулювання фармацевтичної діяльності в Україні: шляхи вдосконалення: монографія. Київ: НУБіП України, 2018. 185 с.
25. Воронина О. А. Глоссарий. Москва: Моск. центр гендерных исслед. *Gender: [сайт]*. URL: <http://www.gender.ru>
26. Всеобщая зависимость: связь явлений. Движение, изменение, функциональная зависимость. *Философский словарь/под ред. И. Т. Фролова*. Москва: Политиздат, 1991. 365 с.
27. Герасименко О. В., Мовчан В. І. Гендерно обумовлене насильство: причини виникнення та шляхи подолання. *Протидія домашньому насильству: реалії і перспективи: зб. тез Обл. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 24 жовт. 2019 р.)*/Чернігів. нац. техн. ун-т. Чернігів, 2019. С. 33–36.
28. Гладун З. С. Адміністративний примус у сфері охорони здоров'я. *Наук. зап. Ін-ту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 1. С. 45–48.

29. Голосніченко І. П. Адміністративне право України: основні поняття: навч. посіб. Київ: ГАН, 2005. 231 с.
30. Голосніченко І. П. Адміністративно-процедурний кодекс – необхідна правова основа надання державних послуг міліцією. *Запровадження у Міністерстві внутрішніх справ України системи управління, якістю: проблеми і перспективи: зб. матеріалів наук.-практ. конф./ДНДІ МВС України*. Київ, 2008. С. 64–67.
31. Голосніченко І. П., Кондратьєв Я. Ю. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: підручник. Київ: Укр. акад. внутр. справ, 1995. 177 с.
32. Голуб М. В. Взаємодія поліції та населення як обов'язкова умова забезпечення належного стану публічного порядку в сучасних умовах. *Форум права*. 2016. № 2. С. 30–33.
33. Гонюкова Л. В. Гендерна політика в Україні: проблеми та перспективи. *Гендерна політика міст: історія і сучасність: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23–25 жовт. 2013 р.)*. Харків, 2013. Вип. 2. С. 33–38.
34. Горбунова О. Ю. Адміністративно-юрисдикційна діяльність національної поліції України. *Інтернаука: міжнар. наук. журн.* Серія: Юрид. науки. 2017. № 1. С. 24–27.
35. Городецька І. А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60–66.
36. Городецька Ю. Ю. Вища освіта для осіб з інвалідністю: правова практика. *Наук. часоп. НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 18: Економіка і право. 2011. Вип. 14. С. 77–85.
37. Горош Ю. В. Проблемы правового регулирования налоговых отношений в системе государственного управления: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Москва, 1998. 145 с.

38. Гречанюк Р. В. Адміністративна діяльність: загально-концептуальні аспекти розуміння. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 173–179.
39. Грибовська А. А. Конституційні засади гендерної рівності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2019. 259 с.
40. Грицай І. О. Принцип гендерної рівності та механізм його забезпечення: теоретико-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Дніпро, 2018. 543 с.
41. Грищук В. К. Насильство. *Юридична енциклопедія: в 6 т./ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.)*. Київ, 2002. Т. 4. Н–П. С. 68.
42. Грідіна Н. Ю. Місце органів національної поліції України в системі суб'єктів протидії гендерно обумовленому насильству. *Прикарпат. юрид. вісн.* 2018. Вип. 1 (22), т. 3. С. 108–112.
43. Гурковський М. П., Єсімов С. С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення прав людини та громадянина України. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія: Юридична. 2016. № 4. С. 171–186.
44. Гусева К. А. Діяльність уповноважених підрозділів органів Національної поліції у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та гендерної дискримінації. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2018. № 3. С. 104–108.
45. Гусева К. А., Горбач-Кудря І. А. Винесення поліцейськими термінового заборонного припису як спеціального заходу з протидії домашньому насильству у справах про вчинення адміністративного правопорушення. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2020. № 1. С. 291–294.
46. Дашковська О. Р. Жінка як суб'єкт права в аспекті гендерної рівності: монографія. Харків: Право, 2005. 224 с.
47. Декларація про ліквідацію дискримінації у відношенні жінок: прийнята резолюцією 2263 (XXII) Генеральної Асамблеї ООН від 7 листоп. 1967 р. *Вер-*

- ховна Рада України: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_386#Text
48. Дніпров О. С. Окремі аспекти взаємодії Національної поліції з органами місцевого самоврядування щодо забезпечення публічного порядку. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2018. № 1. С. 16–21.
 49. Довгунь К. В. Поняття та характеристика суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Право та державне управління.* 2020. № 4. С. 64–70.
 50. Дрозд О. Ю. Деякі питання адміністративно-правового регулювання підготовки поліцейських у вищих навчальних закладах системи МВС України. *Вісн. Чернівець. ф-ту Нац. ун-ту «Одеська юридична академія».* 2016. Вип. 2. С. 62–74.
 51. Дрозд О. Ю. Проблеми удосконалення системи адміністративних стягнень за вчинення насильства в сім'ї. *Юридична наука.* 2015. № 6. С. 7–15.
 52. Дрозд О. Ю., Волуйко О. М. Основні напрями службової діяльності муніципальної поліції європейських країн щодо охорони громадського порядку. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту.* Серія: Юрид. науки. 2015. Вип. 2 (1). С. 69–72.
 53. Друзенко А. В. Адміністративний примус як метод діяльності національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству. *Наук. вісн. публіч. та приват. права.* 2017. Вип. 2, т. 2. С. 208–211.
 54. Друзенко А. В. Адміністративно-юрисдикційна діяльність національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству. *Юридична наука.* 2019. № 12. С. 188–193.
 55. Друзенко А. В. Гендерно-обумовлене насильство, як об'єкт адміністративно-правового регулювання та предмет адміністративної діяльності Національної поліції. *Держава та регіони.* Серія: Право. 2020. № 3 (69), т. 3. С. 142–146.

56. Друзенко А. В. Наукова сутність гендерно-обумовленого насильства як предмету адміністративної діяльності Національної поліції. *Сучасні проблеми юридичної науки в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17–18 берез. 2020 р.)*/ Наук.-дослід. ін-т публіч. права. Київ, 2020. С. 40–43.
57. Друзенко А. В. Нормативно-правові засади запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству органами національної поліції. *Наук. вісн. публіч. та приват. права*. 2021. Вип. 3. С. 111–115.
58. Друзенко А. В. Особливості правового становища національної поліції як суб'єкта запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству. *Проблемні питання, досягнення та інновації фундаментальних та прикладних досліджень: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9–10 лют. 2019 р.)*/ Наук.-дослід. ін-т публіч. права. Київ, 2019. С. 38–40.
59. Друзенко А. В. Превентивні поліцейські заходи, що застосовуються національною поліцією щодо запобігання гендерно-обумовленому насильству. *Юридична наука*. 2020. № 4. С. 173–177.
60. Друзенко А. В. Система суб'єктів запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству та місце серед них національної поліції. *Юридична наука*. 2019. № 11. С. 207–212.
61. Друзенко А. В. Сучасні характерні особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності національної поліції щодо протидії гендерно-обумовленому насильству. *Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14–15 листоп. 2018 р.)*/ Наук.-дослід. ін-т публіч. права. Київ, 2018. С. 34–36.
62. Друзенко А. Національна поліція як суб'єкт запобігання та протидії гендерно-обумовленому насильству. *KELM*. 2021. № 2. С. 98–101. (Республіка Польща).
63. Євченко С. В. Гендерне насильство (gender violence). *Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний*

- аспект: монографія/за заг. ред. Н. А. Сейко. Житомир, 2014. С. 145–149.*
64. Заброда С. М. Форми взаємодії поліції (міліції) та громадськості у попередженні насильства у сім'ї: за матеріалами законодавства держав-членів СНД. *Форум права*. 2014. № 1. С. 187–191.
65. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 груд. 1948 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
66. Ігонін Р. В. Сутність і ознаки адміністративно-правового регулювання в адміністративному праві України. *Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ*. 2018. № 4. С. 68–75.
67. Іщук О. С. Поняття адміністративної юрисдикції: проблеми дефініції. *Форум права*. 2011. № 1. С. 419–424.
68. Калайда А. В. Роль і значення міжнародного співробітництва Національної поліції України. *Наук. вісн. публіч. та приват. права*. 2020. Вип. 4. С. 107–112.
69. Калашник О., Віллс Е. Протидія домашньому насильству: практ. посіб. для поліцейських/Проект Ради Європи «Боротьба з насильством щодо жінок та дітей в Україні». Рада Європи, 2018. 77 с. URL: <https://rm.coe.int/cvavgu-jan2018-4-ua-web/16807874e0>
70. Калуш І. С. Організаційно-правові основи застосування антидемпінгових мит в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2007. 18 с.
71. Катрич Д. К. Адміністративно-правовий статус Національної поліції України: поняття і зміст. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Серія: Право. 2016. Вип. 36 (2). С. 31–35.
72. Качинська М. О. Гендерно-обумовлене насильство. *Право і суспільство*. 2017. № 2, ч. 2. С. 14–17.
73. Киреев Г. Н. Сущность насилия. Москва: Прометей, 1990. 108 с.
74. Кімел Майкл С. Гендероване суспільство. Київ: Сфера, 2003. 490 с.

75. Князька Л. Адміністративно-правове регулювання в галузі соціального захисту населення: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 22 с.
76. Коваленко А. В. Сутність та соціально-правовий статус поліції як суб'єкта запобігання злочинності в державі. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2016. № 3. С. 197–203.
77. Коваль Л. В. Адміністративне право України. Загальна частина: курс лекцій. Київ: Основи, 1994. 154 с.
78. Кодекс України про адміністративні правопорушення: прийнятий від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР.* 1984. додаток до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
79. Коллер Ю. С. Місце та роль заходів примусу в діяльності Національної поліції України. *Наука і правоохорона.* 2017. № 3. С. 77–84.
80. Коломоець О. Д. Окремі проблеми провадження у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУпАП. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ.* Серія: Юридична. 2011. № 3. С. 428–437.
81. Коломоець Т. О. Адміністративне право України: підручник. Київ: Істина, 2008. 500 с.
82. Коломоець Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2005. 46 с.
83. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
84. Комзюк А. В. Взаємодія з громадськими об'єднаннями як принцип діяльності Національної поліції. *Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ.* 2016. Вип. 4. С. 147–155.
85. Комісаров С. А. Особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності Національної поліції України. *Вчені зап. Тавр. нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського.* Серія: Юрид. науки. 2018. Т. 29 (68), № 2. С. 73–77.

86. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: вступила в дію від 3 верес. 1981 р. *Бібліотека голови профспілкового комітету*. 2005. № 5. 5 травня. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
87. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція): підписана від 11 трав. 2011 р. *ЛІГА: ЗАКОН: [сайт]*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251>
88. Кондильяк Э. Б. Трактат о системах, в которых вскрываются их недостатки и достоинства. Москва: Гос. социально-экон. изд-во, 1938. 212 с.
89. Кононець В. П., Кравченко І. С. Діяльність працівників Національної поліції в «Кризових центрах» щодо протидії гендерно обумовленому насильству: метод. рек. Дніпро: Белая К. О., 2019. 48 с.
90. Конопльов В. Поняття, зміст та основні напрями сучасної адміністративної діяльності органів внутрішніх справ. *Вісн. Нац. акад. правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 135–150.
91. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
92. Коротун О. Адміністративно-правове регулювання охорони засобів індивідуалізації учасників господарського обороту та послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 5. С. 151–155.
93. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
94. Крочук М. І. Гендерна рівність як складова загального принципу рівності. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія: Юридична. 2011. № 4. С. 464–471.
95. Кубриченко Т. В. Ідентичність особистості у гендерному вимірі. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія: Психологічна. 2012. Вип. 2 (2). С. 323–331.

96. Курс адміністративного права України: підручник/ В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2013. 872 с.
97. Лакійчук Я. О. Адміністративно-правове забезпечення превентивної діяльності поліції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 219 с.
98. Ластович Д. М. Поняття адміністративно-правового статусу поліції як суб'єкта надання поліцейських послуг. *Наше право*. 2015. № 6. С. 71–75.
99. Литвинов О. М., Гладкова Є. О. Суб'єкти протидії злочинності як правоохоронні корпорації. *Вісн. Кримінологіч. асоціації України*. 2019. № 1 (20). С. 90–98.
100. Манохин В. М. Советское административное право. Часть общая: курс лекций. Саратов: Саратов. ун-т, 1968. 320 с.
101. Манхейм К. Эссе о социологии культуры. *Манхейм К. Избранное: Социология культуры*. Москва; Санкт-Петербург, 2000. С. 7–232.
102. Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: поняття та система. Ірпінь: Нац. ун-т держ. подат. служби України, 2013. 342 с.
103. Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна. *Основи теорії гендеру: навч. посіб./відп. ред. М. М. Скорик; ПРООН; Київ. ін-т гендер. досліджень*. Київ, 2004. С. 10–29.
104. Меморандум про співпрацю та партнерство між Головним управлінням Національної поліції в Київській області та Узинською міською об'єднаною територіальною громадою: укладено від 19 берез. 2020 р. *Узинська об'єднана територіальна громада: [сайт]*. URL: <http://uzynska.gromada.org.ua/news/1584688022/>
105. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству: лист Міністерства освіти і науки України від 18 трав. 2018 р. № 1/11-5480. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v5480729-18>
106. Міжнародний досвід реалізації гендерної політики. *Центр адаптації державної служби до стан-*

- дартів Європейського Союзу: [сайт]. URL: <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/763-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4-%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97-%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B8>*
107. Міжнародний пакт про громадські та політичні права: прийнято ГА ООН 16 груд. 1966 р. *Верховна Рада України: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043*
108. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: прийнято ГА ООН 16 груд. 1966 р. *Верховна Рада України: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text*
109. Мудрик А. В. Соціалізація человека. Москва: Академия, 2004. 304 с.
110. Музичук О. М. Напрямки вдосконалення взаємодії органів внутрішніх справ з громадськістю в сфері охорони громадського порядку. *Право і безпека*. 2003. Т. 2, № 3. С. 114–117.
111. Муцко В. Ф. Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 198 с.
112. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире/ВОЗ. Geneva: *World Health Organization*, 2002. 369 с. URL: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_ru.pdf
113. Основи теорії гендеру: навч. посіб./ред. кол. В. П. Агеєва, Л. С. Кобелянська. Київ: К.І.С., 2004. 481 с.
114. Остапенко О. І. Наукові уявлення про механізм адміністративно-правового регулювання. *Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ*. Серія: Юридична. 2010. № 2. С. 142–149.

115. Павлюк Н. М. Складові елементи адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта захисту права власності. *Часоп. Київ. ун-ту права*. 2017. № 1. С. 116–119.
116. Парыгина Н. А. Гендерный аспект насилия в социальном измерении: автореф. дис. ... канд. социол. наук: 22.00.04. Хабаровск, 2009. 24 с.
117. Пекінська декларація: прийнята від 15 верес 1995 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text
118. Пересада О. М. Міжнародне співробітництво Національної поліції України: проблеми теорії та практики. *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту*. Серія: Право. 2020. Вип. 61 (1). С. 48–51.
119. Перунова О. Гендерно обумовлене насильство: сутність та співвідношення із суміжними поняттями. *Європейський політично-правовий дискурс*. [2-ге вид.]. 2020. Т. 7. С. 152–158. (Чеська Республіка).
120. Перунова О. С. Аналітичний аналіз проявів гендерно обумовленого насильства в Національній поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 90–94.
121. Перунова О. С. Гендерно зумовлене насильство як одне із ключових порушень прав людини. *Зб. тез круглого столу, присвяч. 71-й річниці прийняття Загальної декларації прав людини* (м. Київ, 10 груд. 2019 р.)/ДНДІ МВС України. Київ, 2020. С. 75–79.
122. Перунова О. С. Гендерно обумовлене насильство: поняття та ознаки. *Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 15 трав. 2020 р.): у 3 т.* Одеса, 2020. Т. 1. С. 216–220.
123. Пивоваров В. В., Ілліна А. В. Кримінологічний аналіз законодавства про запобігання і протидію домашньому насильству. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 280–284.
124. Питання Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: поста-

- нова Кабінету Міністрів України від 24 лют. 2021 р. № 145. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF>
125. Питання проведення гендерно-правової експертизи: постанова Кабінету Міністрів України від 28 листоп. 2018 р. № 997. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-%D0%BF#Text>
126. Подоляка А. М. Взаємодія державних органів в охороні громадського порядку. *Форум права*. 2009. № 2. С. 338–344.
127. Поліщук А. О. Окремі аспекти щодо визначення адміністративного примусу в діяльності Національної поліції. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ*. 2017. № 1. С. 76–81.
128. Поняття та зміст системи національної безпеки. URL: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=2585&chapter=1>
129. Поняття та суть «гендера». Основні парадигми інтерпретації гендерних відносин. *КМЦППК: [сайт]*. URL: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=670
130. Попіль В. І. Гендерне насильство: кримінально-правові та кримінологічні аспекти. *Правничий вісн. Ун-ту економіки та права*. 2009. Вип. 4. С. 171–177. URL: <http://vuzlib.com/content/view/127/60/>
131. Поштаренко О. В. Особливості проваджень у справах щодо застосування заходів адміністративної відповідальності до осіб, що вчинили насильство стосовно фізичної особи. *Наук. вісн. Міжнар. гуманіт. ун-ту*. Серія: Юриспруденція. 2020. № 44. С. 44–49.
132. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 верес. 2012 р. № 5203-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 409.
133. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони проявів сексизму у суспільстві: проект Закону України реєстр. № 4598 від 15 січ. 2021 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70830

134. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за прояви сексизму у суспільстві: проект Закону України реєстр. № 4599 від 15 січ. 2021 р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70831
135. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами: Закон України від 6 груд. 2017 р. № 2227-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 34.
136. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. Ст. 561.
137. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 5. Ст. 35.
138. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 верес. 2012 р. № 5207-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 32. Ст. 412.
139. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 28 лип. 2017 р. № 650. *Офіц. вісн. України*. 2017. № 70. Ст. 471.
140. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2020 р. № 1544-р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>
141. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно

- кривдника: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 1 серп. 2018 р. № 654. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#Text>
142. Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 20 берез. 2019 р. № 234. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF#Text>
143. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
144. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 квіт. 2017 р. № 229-р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2017-%D1%80#Text>
145. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року: розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 жовт. 2018 р. № 728-р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>
146. Про схвалення Концепції комунікації у сфері гендерної рівності: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2020 р. № 1128-р. *Верховна Рада України: [сайт]*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1128-2020-%D1%80#Text>
147. Процких О. Ю. Інформаційна взаємодія національної поліції України з органами публічної влади та громадськістю. *Право і безпека*. 2015. № 4. С. 50–55.
148. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посіб. [5-те вид. зі змін.]. Київ: Атіка, 2001. 176 с.

149. Руфанова В. М. Поняття та ознаки гендерно обумовленого насильства. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2020. № 4. С. 224–230.
150. Салищева Н. Г. Административный процесс в СССР. Москва: Юрид. лит., 1964. 158 с.
151. Сандул Я. М. До визначення категорії «суб'єкт адміністративного права». *Наше право.* 2014. № 7. С. 99–103.
152. Сексизм у законі: у парламенті України хочуть дати визначення і призначити покарання. *Радіо Свобода: [сайт].* URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/zaknoprojekt-proty-seksyzmu/31052832.html>
153. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січ. 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2002. № 21–22. Ст. 135.
154. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2008. 656 с.
155. Словник ґендерних термінів: [сайт]. URL: <http://a-z-gender.net/ua/%D2%91ender.html>
156. Словник української мови: в 11 т./редкол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; АН Української РСР; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1974. Т. 5. Н–О/ред. тому: В. О. Винник, Л. А. Юрчук. 840 с.
157. Слюсаренко О. В. Адміністративно-правове регулювання режиму земель оборони: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2004. 18 с.
158. Собакарь А. О. Превентивно-примусові поліцейські засоби забезпечення публічної безпеки та порядку. *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ.* 2017. № 4. С. 87–95.
159. Собко Г. М. Відмінність поняття психологічного та психічного насильства від психічного примусу. *Південноукр. правничий часоп.* 2014. № 4. С. 80–82.
160. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Атіка, 2007. 624 с.
161. Сучасна правова енциклопедія/О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко та ін.; за заг. ред. О. В. Зайчука;

- Ін-т законодавства Верховної Ради України. Київ: Юрінком Інтер, 2010. 384 с.
162. Танько А. В. Адміністративно-правовий статус органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Право і безпека*. 2020. № 1. С. 32–38.
163. Танько А. В. Людиноцентриська концепція взаємодії Національної поліції з громадянами. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 4. С. 62–73.
164. Танько А. Стратегічні завдання та форми діяльності органів Національної поліції України як суб'єкта реалізації державної політики у сфері забезпечення прав і свобод людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 199–205. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.7.34>
165. Теория государства и права: учеб. для юрид. вузов и ф-тов/под ред. С. С. Алексеева. Москва: БЕК, 1998. 453 с.
166. Теремецький В. І. Адміністративно-правове регулювання податкових відносин в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2013. 408 с.
167. Теремецький В. І. Податкові правовідносини в Україні: монографія. Харків: Диска плюс, 2012. 648 с.
168. Теремецький В. І. Поняття адміністративно-правового регулювання у сфері оподаткування. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2012. № 1 (35). С. 50–54.
169. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс: полный курс. Москва: Юринформцентр, 2001. 652 с.
170. Фелик В. І. Адміністративно-правове забезпечення профілактичної діяльності національної поліції України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2017. 480 с.
171. Фелик В. І. Особливості адміністративно-правового статусу Національної поліції України як суб'єкта профілактичної діяльності. *Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ*. 2016. № 3. С. 181–189.

172. Чернобай О. І. Теоретичні узагальнення щодо розуміння сутності поняття «адміністративна юрисдикція». *Наук. вісн. Акад. муніципального управління*. Серія: Право. 2015. Вип. 1 (2). С. 82–88.
173. Чумак В. В. Превентивні заходи реагування поліції на правопорушення: досвід Грузії. *Вісн. Запорізь. нац. ун-ту*. Серія: Юрид. науки. 2015. № 2 (1). С. 95–101.
174. Шаповал Р. В. Адміністративно-правове регулювання освітньої діяльності в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 36 с.
175. Шаповал Р. В. Система органів державного управління у галузі освіти України. *Вісн. Харк. нац. ун-ту внутр. справ*. 2011. № 1. С. 211–221.
176. Шаповал Р. В. Централізація адміністративного впливу на органи внутрішніх справ України. *Право та інновації*. 2020. № 4. С. 99–105.
177. Шкарупа К. В. Особливості превентивної діяльності Національної поліції України. *Вісн. Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 3. С. 155–161.
178. Шляхов А. Р. Судебная экспертиза. Организация и проведение. Москва: Юрид. лит., 1979. 168 с.
179. Юнін О. С. Поліція в системі державних органів та забезпечення громадської безпеки. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2013. № 1 (39). С. 59–63.
180. Юридический энциклопедический словарь/гл. ред. А. Я. Сухарева. Москва: Сов. энцикл., 1984. 415 с.
181. Юридична енциклопедія: в 6 т./редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1999. Т. 2. Д–Й. 743 с.
182. Юридична енциклопедія: в 6 т./редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 2003. Т. 5. П–С. 736 с.
183. Яковчук М. Ю. Адміністративно-правове регулювання страхової діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2009. 244 с.
184. Ярмак Г. П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні: монографія. Одеса: Юрид. л-ра, 2006. 366 с.

185. Ярошенко Є. В. Формування та реалізація державної політики з гендерної паритетності у сфері публічного управління: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2020. 242 с.
186. Bertalanffy L. General System Theory. Foundations, Development Applications. New York. 1969. 290 p.
187. Dzhafarova O. Research of the modern status of theoretical and normative closure of the concept of publicservice activity. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs: Scientific Journal*. 2018. Special Issue № 2 (92). P. 87–92.
188. Hirschmann N. J. Gender, Class, and Freedom in Modern Political Theory. Princeton; Oxford: Princeton University Press, 2008. 342 p.
189. Sexual and Gender Based Violence. UNHCR, the UN Refugee Agency. 2019. URL: <https://www.unhcr.org/sexual-and-gender-based-violence.html>

Авторський колектив

БОРОВИК Андрій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент, академік Академії адміністративно-правових наук України, академік Міжнародної кадрової академії, проректор з наукової роботи Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука (загальна редакція, підрозділи 1.3, 2.3);

ДРУЗЕНКО Антоніна Василівна – кандидат юридичних наук, консультантка з розробки гендерної політики Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції фонду Народонаселення ООН в Україні (підрозділи 3.1, 3.2);

ДРОЗД Олексій Юрійович – доктор юридичних наук, професор, академік Академії адміністративно-правових наук України, начальник відділу докторантури та ад'юнктури Національної академії внутрішніх справ України (підрозділ 1.2);

ГОЛОВАЧ Андрій Володимирович – доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії вищої освіти України, заслужений юрист України, директор Інституту права Донецького університету економіки та права (підрозділ 2.1 спільно з І. В. Скороходом);

МАГНОВСЬКИЙ Ігор Йосифович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії і філософії права факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ (підрозділ 1.1);

СКОРОХОД Ігор Володимирович – доктор юридичних наук, професор кафедри державно-правових, адміністративно-правових та кримінально-правових дисциплін Донецького університету економіки та права (підрозділ 2.1 спільно з А. В. Головачем);

ТОМЧУК Андрій Валерійович – кандидат юридичних наук, суддя Вінницького окружного адміністративного суду (підрозділ 2.2).

Навчальне видання

**А. В. Боровик, А. В. Друзенко, О. Ю. Дрозд,
А. В. Головач, І. Й. Магновський,
І. В. Скороход, А. В. Томчук**

**ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ
ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
ГЕНДЕРНО-ОБУМОВЛЕНОМУ
НАСИЛЬСТВУ: АДМІНІСТРАТИВНО-
ПРАВОВОВІ ЗАСАДИ**

Навчальний посібник

Редактор *Л. А. Боровик*
Технічний редактор *М. Б. Філіпович*

Підписано до друку 29.07.2022 р. Формат 60×84^{1/16}. Папір
офсетний. Гарнітура SchoolBookAS. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 13,95. Тираж 300. Замовлення № 0222-048.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6424
від 04.10.2018 р.